

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

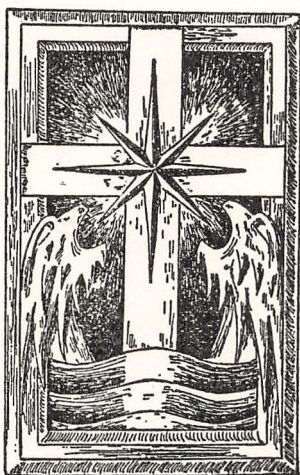
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1972

Grundtvigs Højskole . Frederiksborg

Grundtvigs
Højskole
Frederiksborg

Udgivet af Elevforeningen

1972

Redigeret af
S. HAUGSTRUP JENSEN

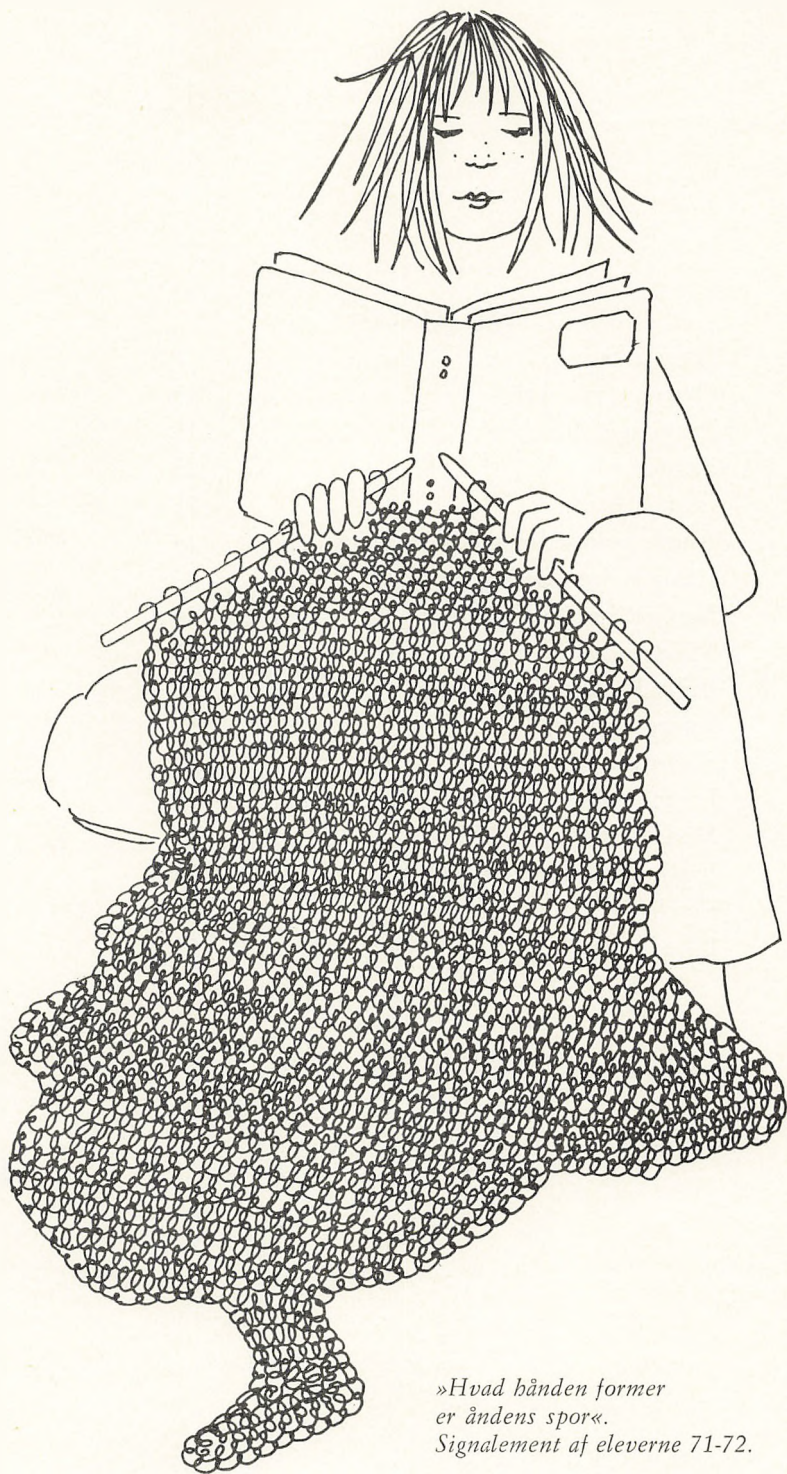
Udgivet af
ELEVFORENINGEN

Trykt i
Frederiksborg Amts Avis bogtrykkeri

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt

INDHOLD

Hvor står vi?	7
Orfeus – et motiv	13
Tre gange München	19
Færøerne	25
Islands kamp	29
Andre sandheder end fornuftens?	34
Hashens legalisering	40
Minder fra Frederiksborg	44
Mindetale over Anders Uhrskov	47
Peder Rydbert	50
Sigurd Kramer	52
Skoleåret 1971-72	53
Foreningen Frederiksborgelever	69
Meddelelser	71
Fra landselevforeningen	75
Elevlisten	77
Billederne	83

»Hvad hånden former
er åndens spor«.
Signalement af eleverne 71-72.

Hvor står vi?

Vi ved, at de franskmænd, der satte den store revolution i gang og henvendte Ludvig og Marie Antoinette, ikke fik så stor indflydelse som de engelske borgere, der på samme tid startede det moderne erhvervslev. Den industrielle revolution fik større følger end den politiske. Disse englændere var ikke revolutionære. De var heller ikke filosoffer. I al troskyldighed arbejdede de i deres laboratorier og værksteder. Men de førte mere indgribende forandringer ind over Verden end selv folk som Rousseau, Kierkegaard og Nietzsche.

Mennesker i »gamle dage« har selvfølgelig været i stand til at bruge deres tanke lige så kvikt som folk nu. De kunne bare ikke få sat noget i gang i en fart. Samfundet var i en tilstand af næsten ro. Afstand var dét, der prægede. Hvis man tæller i timer og dage og ikke i kilometre eller mil, lå dengang alle steder fjernere fra hinanden end nu. Afstand betød ofte et plus: Gode forhold var bedre skærmede. Men der var også minusser: Eventuelle slette ting kunne det være svært at skaffe sig af med. Naturligvis har man også før kunnet harmes over sult og sygdom. Men uden trafikmidler og lægevidenskab lod det sig ikke gøre at afskaffe nøden. Højskoleelevernes indsamling til Bangla Desh i fjor vinter betød en lille dråbe i et hav af lidelser. Men i gamle dage ville der være gået måneder, før man havde hørt noget om nøden. I komedien »Genboerne« tillader Hostrup sig da også at lade nogle studenter gøre grin med en indsamling til et nødlidende folk. Kan man ikke lige så godt solde pengene op! Eller tage på skovtur for dem! Det er 125 år siden. Dengang måtte man stort set finde sig i alt det, man nu med lydens hurtighed kan gribe ind overfor.

Tidligere var det umuligt at organisere noget i stor skala. Helhedsløsninger på plagsomme problemer lod sig ikke frembringe. Staten var svag. Som Mr. Peachum siger i »Laser og pjalter«: »De ridende sendebud fra kongen kommer kun sjældent!« I menneskers bevidsthed op gennem historien har statsmagten med rette eller urette gang på gang stået som den store fredsforstyrrer. Men modstanden mod dens repræsentanter kunne forhen støtte sig både til forholdenes natur og natur-

forholdene. Deres passive tilstedeværelse betød en bremse på alt for ivrige herskere. Og disse savnede helt de midler til kommunikation og regering, som vi nu kender på godt og ondt.

Efterhånden som forhindringerne blev besejret, og forholdene ændredes, forøgedes mulighederne for indgreb og planlægning til det uhørte. Derfor har magthaverne i dag fået større ansvar end nogensinde. I det hele taget er menneskets magt større end i nogen anden periode. Det betyder, at man kan drive sygdom og sult ud af deres før så sikre stillinger. At man med held kan prøve at skabe både mere ydre velstand og indre velfærd for mennesker. Og at viden og nye kundskaber kan formidles lettere og til stadig flere. Altsammen gevinster. Men der er også tab at notere. Tabt er den træghed, som naturligt prægede det gammeldags samfund og til en vis grad beskyttede mod magthavernes påfund eller spirende vanvid. Nero var en gevaltig kejser. Men Hitler var endnu gevaltigere. Alting bliver tilspidset, når gammelkendt barbari forenes med vor tids teknik: Udryddelse af flere tusinde mennesker under Stalins udrensninger. Udryddelse af hele folkedele, millioner af jøder myrdet i Hitlers gaskamre. Udryddelse af hele byer, Trumans to bomber mod japanske byer og hundredtusinder dræbt. Den slags »vellykkede« indslag i nutidens historie ville have tiltalt gamle dages voldsherrer – men de ville ikke selv have kunnet leve op til vores højtudviklede tid.

Men nok om katastroferne.

Vi har fået et samfund under vedvarende forvandling. Et samfund i bevægelse i stedet for et samfund i hvile. En nationaløkonom har betegnet de vældige forandringer som »en storm af skabende ødelæggelse«. Alle, der kender til industrialismens historie, må godkende signalementet. Vi ved besked med de ulykker, industrialismen førte ind over hjem, miljøer og arbejdsforhold, og om ny livsformer, storbyer, produktionsforhold, som den førte til og medfører endnu i dag. »En storm af skabende ødelæggelse«. Nogle siger, at den karakteristik kan man anvende på historiens gang i det hele taget. Johannes V. Jensen gav udtryk derfor i digtet »Manden i Kisten«:

*»Her gaar det godt med Kamp og med Spil.
Alverden må – og Alverden vil.*

— — —

Hvor står vi?

*Svulmende, stride gaar Livets Floder.
Fort og galt, som tilforn, Broder!*

— — —
*Nye Undere, nye Former.
Jordens Hærskarer stormer, stormer«.*

Det er vel sådan. Men hvis man måler storme i sekundmetre, må man alligevel indrømme, at under de ny tiders hastværk, er sekundmetrenes tal blevet stadig større.

Mennesker nu har ikke blot fået en hurtigere takt ind i deres tilværelse. Der er blevet store praktiske spørgsmål at slås med, fordi det, vi gør eller ikke gør, i dag rækker ud over vores lille cirkel og får betydning i en større sfære. Det kan være alvorligt, at vore traditioner i de vestlige lande blegner i den situation. Langt alvorligere er nok, hvad der sker i udviklingslandene. Det bør vi befatte os med. Vi danske kan vel lettest følge forholdene på Grønland. Hvad der sker dér, er i mange henseender alt for drastisk-hurtigt, kulturundergravende, katastrofalt for landets befolkning. Mads Lidegaard har skrevet derom. Læs hans bøger. Men også Bent Jensens bog »En livsform ved korsvejen«.

Det forhold, at vi i nutiden på flere områder har brug for indgreb og løsninger, der omfatter store dele af Verden, viser, hvordan vi er stillet. Det forudsiger en fremtid, hvor traditionelle, såkaldte livsværdier næppe kan regne med skånsom behandling.

Selv i bedste fald står vi over for en lang, usikker periode. De kulturelle fronter bliver uden tvivl skarpere end før, efterhånden som de mister deres gamle iklædning. Vi mærker det allerede: Modsætninger i børneskolen, i vor egen verden – højskolen, imellem studenterne, på kirkens område, modsætninger i det politiske liv, socialismen i Danmark er allerede spaltet i fire partier, mange brudflader er der mellem generationerne i de gamle, liberale partier og nu en EF-kløft, der går dybere i folkelivet, end afstemningsplakaterne afslørede. Ofte er det skarpe modsætninger, og det er trist at iagttage, hvordan mange svækker rimelige synspunkter ved aggressive metoder. Dertil kommer, at de frihedselskende overalt må føre deres frihedskamp inden for temmelig hårdhændede statsmagters begrænsninger.

Hvis vores åndelige situation er præget af tvivlrådighed og mismod – og hvem tør nægte det – har det ikke mindst sin årsag i forhold som de nævnte. Det moderne livs praktiske side med dets bestandige ændringer har givet os så omfattende opgaver, at det afsløres, hvor lidt vi magter – hvor mangelfuld vores udrustning er. Mennesker er hverken værre eller bedre end før – hvorfor skulle de være det? Menneskers ideelle niveau er ikke sunket eller ved at synke – hvem tør påstå det? Tværtimod kan det pludselig ske, at man får indtryk af det modsatte! Det er naturligvis både praktisk og principielt ugørligt at måle den slags. Det véd vi. Men har vi ikke lov til at sige, at det ser ud til at være sådan, at den materielle udvikling forløber i et sådant tempo, at den endnu længe vil lægge beslag på de allerfleste af vores evner? Det er, som om der længe hverken har været tankekraft eller omtanke tilovers til de menneskelige problemer. Derfor har de nu rejst sig i den ydre udviklings spor: Forureningen, miljøproblemerne, befolkningsekspllosionen, familielivets krise, stress og statussymboler og »struggle for standard«, massemediernes problematik, atomfysikkens jættevæsen o.s.v. Den slags hører i hvert fald til de ideelle sager i nutiden, og det er helt andre end i »gamle dage«. Derfor kan de svar, der nu skal gives, heller ikke sammenlignes med svarene dengang. I grunden svares der jo på helt forskellige spørgsmål.

Men hvem hjælper? Digterne? Jeg troede det engang. I nogle år sagde jeg i et foredrag, at de bedste af dem oplevede deres tid og medmennesker så intenst, at de frem for andre kunne hjælpe os til selv-tænkning og selvbesindelse. Deres syn og tanker kunne være med til at

Hvor står vi?

skabe den sammenhæng, vi så stærkt har brug for for at kunne gå fremtiden i møde. Jeg mener stadig, at vi hos digterne nok kan hente en smule hjælp i den situation af splittethed mellem gammelkendt og ukendt nyt, som vi står i. Men litteraturen er ikke mere en sådan stor løftestang som forhen. Den rummer i dag en række vidt forskellige individuelle måder at reagere på over for det, digterne oplever af verden omkring dem og af det, som sker i deres eget indre. Vi oplever deres produkter ikke blot som kunstværker, men navnlig som en komplettering af eller kommentar til eller som en protest mod det, der sker. Dertil kommer så, at i den kulturelle sammenhæng i folket indtager de kun en lille plads. Mange fornemmer vel stadig litteratur som noget livsvigtigt, men forfatterne påvirker i dag kun en begrænset skare. Selvstændig læsning og oplevelse af digternes værker er i stigende grad en hobby for de få. Det kan vi i øvrigt se på udlånenes antal i vores skolebibliotek.

Men hvem hjælper så? Historikerne? Det er naturligvis fortjenstfuldt, at nogle af dem forsøger at finde de lange linier i slægtens liv, så vidt det lader sig gøre. Men historien løser nok ingen problemer. Den kan vel få os til at se os selv som et lille led i et langt forløb. Og det er godt. Men på mange måder er enhver handling af historisk vægt en handling i blinde. Som én skrev i en kronik, jeg læste i går: »Det bliver vore børn og børnebørn, der kommer til at afgøre, om Danmarks ja til EF den 2. oktober 1972 var et rigtigt svar«. For de fleste gælder vel, at vi kæmper for det, vi har kært. Om der så viser sig et mål af sammenhæng mellem landets fortid, nutid og fremtid, er ikke til at vide. Den kan i hvert fald ikke manes frem ved propaganda, men må komme spontant. Måske er der sammenhæng til stede, selv om vi ikke kan få øje på den.

Hård manipulering og magtanvendelse kan selvfølgelig skære gennem alle problemer. Men i sammenligning hermed er ethvert tusmørke og enhver splittethed at foretrække. Det kan være af stor værdi at turde tøve og lade sig trække mellem modsætninger. De, der nu drømmer om en magtfuld vesteuropæisk enhedskultur, får måske som nærmeste naboer den slags brutale forenklinger, som vi ikke glemmer fra tiden lige før Hitlers krig.

Hvis man virkelig kunne få at vide, hvorfra mennesker i vore dage i almindelighed skaffer sig indre fred og en slags sikkerhed, ville man utvivlsomt komme til at opleve meget overraskende ting. Vore kultur-

debattører ville sikkert erfare en del, som sædvanligvis noteres lavt i debatten. Og de ville stå parat med stemplet: Har intet med det moderne menneskes situation at gøre! Omsat til tidens ophøjede sociolog- og psykologsprog ville meget deraf nok fremtræde svært kunstigt, hvor mange det end har kunnet bære gennem livet. Formodentlig disponerer det nævnte sprog slet ikke over ord derfor, fordi menneskers liv og tro har så mange facetter, ja, hele felter som i almindelighed slet ikke bliver inddraget i kulturdebatten, endsige behandlet.

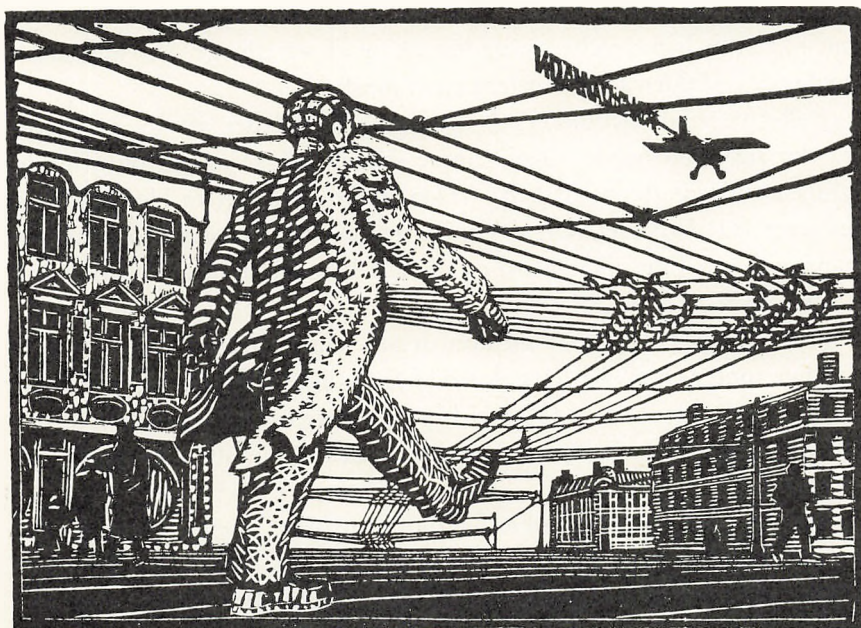
Klart er det imidlertid, at de, som i dag vil pege på menneskets værdighed, give udtryk for deres ærbødighed for høje ideer, måske tale om deres tro på Gud, ofte går ad mærkelige omveje. Ebbe Reich giver os prøver derpå i Grundtvig-bogen »Frederik«, f.eks.: »Om det samfund, vi lever i, er fremmed for Gud, kan kun Gud vide. Men det kræver ikke stor iagttagelsesevne at se, at Gud er fremmed for samfundet. Det gør sig ingen idé om, hvem Gud er. Det har alt for travlt med et eller andet som ser ud til at gå ad helvede til . . .«

Andre prøver kan findes i megen nutidslitteratur. Fra et moralsk eller intellektuelt synspunkt kan de virke syge, forvredne og uværdige. Men vi kan også se på dem som en reaktion mod vores jerntid. Og vi bør nok opfatte dem som et udsagn om, at mennesket er til og er til ikke blot for at blive administreret, som et forsvar for menneskets ret til at være sig selv, et råb om menneskeværdighed, en bøn om nåde og barmhertighed – ofte jo nedskrevet i en eller anden utraditionel form, sådan som mange nu finder det naturligt:

»Bebrejd ikke tomheden dens tomhed
Een lyd i øret er bedre end ti i rummet
Een lyd ligegyldigt hvilken er bedre end ingen
Tag dig ikke et øjeblik af at den minder om døden
Hold den ud når den begynder sin afsindige kimen
Og lad den vokse til den spaltes i musik
Væk så det sovende barn mens det drømmer
En drøm om at solen skal oplyse
Nætterne sammen med dig«.

S. Haugstrup Jensen

Digtet er et brudstykke af et digt af Inger Christensen på et grafisk blad af Sven Wiig Hansen udgivet i anledning af 200 året for Ludwig van Beethovens fødsel.

Fra »Orfeus og Eurydike«.

Orfeus - et motiv

Der hænger på væggen i stuen, hvor jeg sidder og skriver dette, et stort indrammet fotografi af et græsk relief. Originalen er fra det femte århundrede før Kristus. – Billedet er mig kært, ikke mindst fordi det er en gave fra mit gamle forstanderpar, Pip og C. P. O. Christiansen. De har vel købt det i udlandet engang, i Italien måske. For relieffet hænger på museet i Napoli. Men naturligvis holder jeg også af billedet for dets egen skyld.

Orfeus var en vidunderlig sanger: Flodernes strøm standsede, når hans sang og spil lød. Dyrene samlede sig om ham for at lytte, og da glemte løven at dræbe og slangen at hugge.

Det er ham, der er yderst til højre i billedet. Den unge kvinde i midten er hans elskede, Eurydike. Dagen før de skulle fejre deres bryllup, blev hun dræbt af en slanges bid. Og i sorg begav Orfeus sig på den tunge vej til dødsriget. Han sparede sig ingen møje, før han havde opsøgt herskerne dér. Selv de blev bevæget ved hans sang, så han fik lov til at

få Eurydike med tilbage til jorden og lyset. Én betingelse måtte han gå ind på: Hvis han vendte sig undervejs og så sig tilbage, var hun ubønhørligt hjemfalden til underverdenens mørke.

Relieffet viser øjeblikket, da Orfeus, overmandet af sin kærlighed, vender sig imod hende. Og i samme sekund bliver mødet og gensynet tillige en uigenkaldelig afsked. – Den tredje i billedet er Hermes, deres ledsager fra dødsriget. De elskendes nænsomme kærtegn modsvares af hans greb om Eurydikes hånd og af hele hans holdning. Nu hører hun atter ham til.

Rainer Maria Rilke har skildret de tre. Hans digt har relieffets blufærdige tone, som i den lette skitse af Eurydike: » – og hendes Hænder vænt fra varme Favntag, / saa bly og blege, at selv Gudens lette / stilfærdigt ledende Berøring krænked / den Rene som en grov Fro-trolighed«.

Jeg tror, jeg holder af relieffet som kunstaværk, netop fordi det har bundet øjeblikkets umådelige spænding i en så stilfærdig form. Det trænger sig ikke på. Derved frigør det oplevelsen, der ligesom bliver helt ens egen og hver gang føles ny i dagligt gensyn med billedet. Sagte og vedholdende minder det om, at i kærlighedsmødet, når det er inderligst, kan det ske, man ser død og afsked nærme sig.

Efter Eurydikes død er savnet og tabet livsvilkårene for Orfeus. Deraf udspringer hans klagesang, som end ikke forstummer ved hans død.

Har det gamle relief været rejst til afsked – på en grav i oliventræernes lyse skygge? I en sydlandsk lund, hvor blå bjerge danner dalens skål med landsbyer og marker og templer og slidte stier brune af soltørrede blade.

Så sand er myten, at også senere tiders mennesker har genkendt deres situation i den. Så meget rummer den, at alene skærver fra dens kerne har kunnet danne stof for kunst og tanke at arbejde med.

Herhjemme har i vore dage grafikerer Palle Nielsen sat Orfeus ind som den gennemgående skikkelse i to bøger, der består af 53 og 42 trykte billeder. Teksten er begrænset til nogle få ords indledning eller slutning og ellers til billedtitlerne under hvert snit.

Palle Nielsen har skåret snittene, som originaltrykkene er trykt med, i linoleum. Han kunne også have brugt træ. Og det er ikke noget nyt at lade træsnit fremtræde i serier. Sådanne arbejdede tidligere tiders grafikere ofte. Palle Nielsen har også, før han kastede sig over Orfeusmotivet,

Orfeus – et motiv

skåret andre samlinger. – Oprindelig var træsnittet en folkelig fortællende kunstart: Fremstillingen var billig, og – hvad der er vigtigst – snittets sort-hvide karakter får trykket til at virke enkelt og stærkt, utvetydigt. Når man i dag kan se politiske plakater lavet på den måde, er det helt i pagt med traditionen.

Belgieren Frans Masereel er nævnt som forbillede for Palle Nielsen.

Hans værk hører vort århundrede til. – Foran mig ligger en af hans bøger. I den følger man, som hos den danske grafiker, en ensom, søgende mand på vandringerne gennem en verden af teknik og storby. Masereels hovedperson ængstes, skuffes, vredes. Hans følelser og reaktioner udspringer ved hans sammenstød med samfundet. Grusom og svigefuld er den verden, menneskene har indrettet til hjem. Kun blandt de ringest stillede synes han i flygtige stunder at finde en smule glæde og trykthed – og i den gode natur blandt blomster og træer og tillidsfulde dyr. Det kommer klart frem, hvis man ser serien som helhed, at den rummer en social anklage.

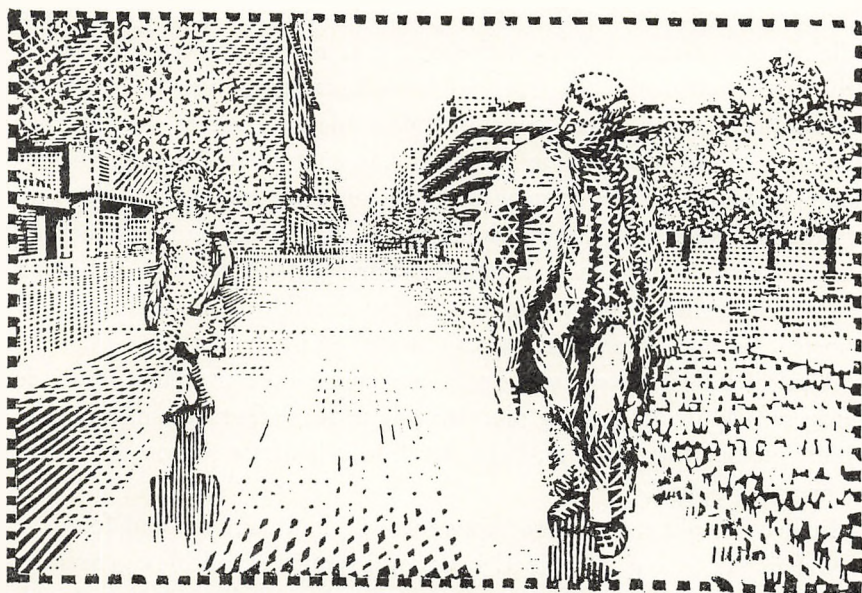
Palle Nielsens Orfeus færdes i lignende kulisser, ene søger han vejen til sin Eurydike. I skyggen af disse mærkelige huse, som Palle Nielsens fantasi har skabt. Rigtige menneskehuse – og dog! Alt, hvad grimt og truende en stenkolos kan udtrykke, har kunstneren samlet i deres billede. Frygteligt fremmede og utilnærmelige skabninger, sådan virker de, netop fordi vi trods alt genkender os selv i dem. De er jo vort værk! – »Disse kors- og krydsøjne, / der stirrer blindt mod mine ruder«, skriver en beslægtet kunstner, Ole Sarvig, i et digt, hvor husene er hans symbol.

Orfeus strejfer langs kysten, som er en eneste betonklædt afsats. Jorden er klædt i cement og jern. Naturen anes overhovedet ikke. – I gaderne ser han sig omgivet af krigens uhyrer, tanks kryber frem som pansrede øgler. Broer styrter sammen. Hans højtrestede hovede trues af nedhængende ledninger. Deres tætmaskede net skjuler himmelen. – En sort, hvid film, stadig hidsigere, til endelig sidste billede bliver stående: færgen, der befarer Styx, strømmen, der skiller menneskenes verden fra Hades. Charons båd er blevet til et monstrum af former, man ikke kender igen nogetsteds fra. Men som altfor velkendte tegn glør skibets kanonløb ind mod de levendes land.

I værkets anden del, indtil nu også den sidste, er vildskaben om muligt endnu voldsommere. Orfeus er sat i land, ikke i dødsriget, men på en ø undervejs. Endnu færdes han i dødens forterræn.

»Lukket inde i sit tab«, som det hedder i det korte forord, flygter han, søger vel også glæde og samvær med andre, men skræmmes op og jages videre af sireners hyl og af brag og sprængninger. Billederne er lysere i snittet end de tidligere, men sandelig ikke mildere.

At nogen kan tegne sådan! Det er uhyggeligt godt gjort. Materialet er jo noget så simpelt som en lille linoleumsplade, som, hvis den var

»Skridtene«. Fra »Orfeus og Eudydike«.

urørt, ville trykke sort. Ved knivens hjælp åbner han for lyset i den, og det er oftest et djævelsk afslørende lys, tordnende i brag og skrig. Kun de allerstørste grafikere: Goya, Munch, har med fagets sparsomme virkemidler kunnet opnå tilsvarende.

Det er jo en række nådesløse skræmmebilleder, man sidder med i disse bøger, med helt andre dimensioner end Masereels samfundsrettede anklage. Palle Nielsens Orfeus jages af en ve, han selv bærer med sig! – Men den trives og næres rigtignok fortrinligt i dén verden, kunstneren har skabt og genskabt. Trods sit miljøløse ansigt viser den tydeligt nok storbyens og maskinens træk.

Den gamle ve, som »går igen derude«, et Johannes V. Jensen citat, truer ikke længere fra naturen, men fra vort eget værk. Hvor meningsløst!

Seriernes hidtil sidste billede hedder »Skridtene«. Måske dét åbner en lille sprække for håbet. – Orfeus kommer gående, som så mange gange før, ad gaden mod os på vej ud af billedet. Er gaden ikke lidt venligere end ellers? Der er dog træer langs med den, og karreerne kaster ikke hårde skygger. Palle Nielsen bruger jo konsekvent det perspektiviske rum. Og vi er vant til at opfatte vore omgivelser på samme måde.

Dramaet foregår med andre ord i vor gode gammeldags naturalistiske billedverden. Dette »ligner« virkelig. Og så meget stærkere berører os den mindste afvigelse, ja, hver voldsom bevægelse, hver kombination af detaljer, som vi ikke kender fra dagligdagen. Det er dog mærkeligt, at i en tid, da film og fotografi har nået et fuldstændigt herredømme, når det gælder at gengive hvad som helst øjet kan opfatte, da er billeder som Palle Niensens eksempel på, at kunsten kan mere endnu. Der er i dem tale om en virkelighedsskildring, der leder tanken hen på Edvard Munchs udtalelse om fotografiet, der ikke var konkurrent til kunsten, for det kunne ikke bruges i himlen og i helvedet!

Altså: I billedrækkens sidste snit er rummet ikke snærende som i de tidligere. Og alt det lyse og plettede i de to skikkelser og omkring dem giver ligesom luft til dem. Selv det lille billedfelts ramme er skåret igennem og opløst.

Er det Eurydike, han hører komme? – Er hun nærmere end før?

Orfeus vendte sig mod sin elskede, og i samme stund blev gensyn og afsked ét. Den græske billedhugger gjorde det umulige, da han bandt dette modsætningernes sekund i stenens flade. Da han en dag for halvtredie tusinde år siden havde fuldendt sit relief og lagde hammer og mejsel fra sig, var der sagt, hvad der kan siges om det. Og at forsøge på at uddybe dén sandhed, som stenen bandt, gør man klogest i at holde sig fra.

Hvad vi alle kan snakke med om er dét, som gik forud, og som fulgte efter: den uforsonede sorg over tabet. Af den udspringer Orfeus' klagesang, som ingen magt kan tvinge til at forstumme. De dræber sangeren og splitter hans legeme ad; men sangen lyder stadig.

Det tænker jeg tit på, når jeg ser arbejder af nogle af vor tids bedste kunstnere, om de med deres arbejde er redskab for klagen over et stort og uopretteligt tab. – Og ét endnu: skal vi opleve den dag, da kunsten ikke blot skildrer rædslen over tabet, men også lader os ane helheden, som tabet forødte. Skyggelandet kender vi, og det er ikke svært at finde kulisser til dramaet, som foregår der.

Er vi på vej videre frem? Så vi med Rilkes ord tør tro, at

Kun den, som blandt Skygger har baaret

Lyren, tør hylde

anende, ubeskaaret

Enhedens Fylde.

Emil Petersen

Tre gange München

Gentager historien sig? Næppe – men det er nu underligt med München; denne sydtyske storby, som ikke er blevet berømt for sit særpræg, men for sin uhyggelige forbindelse med tragiske, politiske handlinger.

I år skulle der være sportsfest. Olympiade. Det har siden de moderne olympiske leges start været et dogme, at sport intet har med politik at gøre. Det dogme er blevet kraftigt undergravet gennem årene, men var dog levende, da legene i München startede. Men et karakteristisk træk ved olympiaderne efter 2. verdenskrig har været, at nationernes indsats for at erhverve medaljer er blevet forstærket i takt med massemediernes udvikling. Ved medaljeoverrækkelse, flaghejsning, afspilning af nationalsange fastholdes nu via TV for mere end en milliard mennesker Verden over budskabet, om at denne person, fra dette land (og underforstået: fra dette politiske system) har sejret. Iklædt idrættens officielt upolitiske slør viderebringes det nationale politiske budskab. Realismen slår idealismen med mange meter.

Indtil München 72 var det vel muligt at sløre det sande billede – men begivenhederne i denne by rev sløret bort: Blandingen af politik og sport er en realitet – sportsverdenen afspejler samfundet – samfundets politik er også sportens. Det ved vi alle nu.

Og tænk, at netop München skulle være stedet for denne erkendelse. Stedet, hvor det skete. Hvor det igen skete. Og det kun få dage efter byens mindegudstjeneste for de mange døde i koncentrationslejren Dachau. Nu ville man sætte kammeratskab og international forbrødring op imod den række af onde associationer, der knytter sig til byen. I denne enkle forbindelse må al tale om olympisk politisering og erhvervs-mæssige interesser hvile.

Men netop München.

Lad os gøre et tankeeksperiment. Havde de ansvarlige myndigheder tilladt, at de israelske sportsfolk som gidsler var blevet fløjet ud af landet til en uvis skæbne – død eller udveksling eller lang frihedsberøvelse – var blodbadet måske blevet mindre. Men at *netop tyskere* skulle lade *netop jødiske* sportsfolk transportere bort *netop fra München* – selv om

man denne gang ikke brugte kreaturvogne – hvilke strenge kunne der da ikke spilles på? Hvilket gammelt tema ville ikke igen være brugbart? Vi er jo skrøbelige.

Men kernen i denne tragiske sammenligning er navnet München – byen München.

Lad os kort genopfriske hukommelsen.

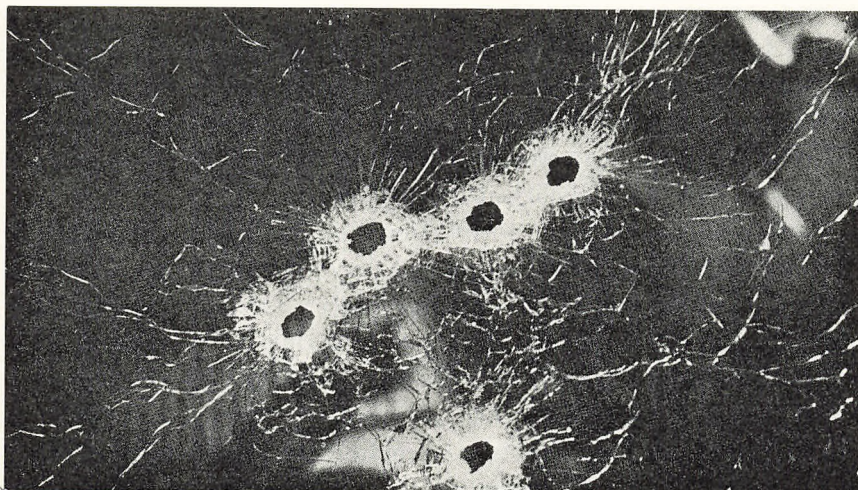
München 1923: En ung fantast, Adolf Hitler, forhenværende maler, men nu politisk rænkesmed, sår de første spæde nazistiske frø i München. I hjertet af det slagne Tyskland. De gror. Og i 1923 føler han, at tiden er moden til et kup imod rigsregeringen. Han vil marchere mod Berlin og redde det inflationsramte land. Enfold og dumhed og kynisme. Hitler flygter, da kuppet mislykkes. Manden ved siden af ham blir skudt – et af verdenshistoriens mest fatale fejlskud. Og gamle, naive general Ludendorff blir sat fast – han var den eneste, som ikke flygtede. Han var utilregnelig i gerningsøjeblikket, for han troede stadig på de gamle, kejserlige militæridealer. Hitler blev senere fængslet og skrev i fængslet »Mein Kampf« – nazismens bibel. Med dette mislykkede kup trådte München for første gang frem i Tysklands nyeste historie. I München var det nemt at rekruttere folk til SS og SA. Nogle vil vide, at den mest berygtede SS-afdeling udelukkende bestod af folk med tilknytning til Bürgerbräukeller, det stamværtshus, hvor Hitlers første kup startede. I München stod nazismens vugge.

Dumhedens drama.

München 1938. Stedet for det tredie møde mellem Neville Chamberlain og Hitler. Det sidste stormagtsmøde inden udbruddet af 2. verdenskrig. Ved München-overenskomsten blev Tjekkosllovakiet solgt. Til gengæld fik vi »fred i vor tid«, som Chamberlain udlagde det ved hjemkomsten til England. På grund af hans og Daladiers naivitet var det lykkedes Hitler at forrykke magtbalancen i Europa på skæbnesvanger vis. »Fred i vor tid – fred med ære«, sagde Chamberlain. I samme måned gik Hitler ind i Sudeterland, og året efter brød krigen ud! Nøgternt vurderet var det her i München, at eftergivenesspolitikken slog fejl. Men eftergiveness var ikke nøgleordet det år, da navnet München igen tonede frem. I 1972.

Naivitetens drama.

München 1972. Ja, vi kender det altfor godt. Massakren midt under de olympiske lege. 11 israelske sportsfolk dræbt sammen med 5 arabiske

partisaner og en tysk politibetjent efter et døgnlangt drama.

Den politiske terrors drama.

Det fandt sted, mens alt gik vel, og München blev rost for sit arrangement. Olympiadens renommé var ganske vist flosset i kanten på grund af det rhodesiske forspil og det åbenlyst kommercielle ved foretagendet, men ——. Sådan vil senere historieskrivere måske huske München 1972.

Om det var fordi stedet var belastet af fortiden, at det gik, som det gjorde ude i Fürstfeldbruck lufthavnen, skal jeg lade være usagt. Men hvorfor føles denne tragedie ekstra rå i vor tid, hvor den slags hører til dagens orden? Svar er lette at finde. Måske netop derfor søger man efter flere. Det må være mere indviklet. Det er for nemt blot at sige, at nu blev det lille Israel igen ramt og under en stor fest, der havde bragt unge sammen på tværs af alle politiske og racemæssige grænser – og tilmed i det Vesttyskland, der havde ofret så meget for at viske fortidens pletter af sig. Nu skulle også den politisk mest uhyggelige af alle olympiader, nazi-olympiaden i Berlin i 1936, glemmes. Nu skulle det ny Tyskland under Willy Brandt, nobelfredspristageren, vises frem for alverden. Og så skete det.

Ja, men alligevel – der må ligge noget under disse lette svar, noget i selve tragediens forløb.

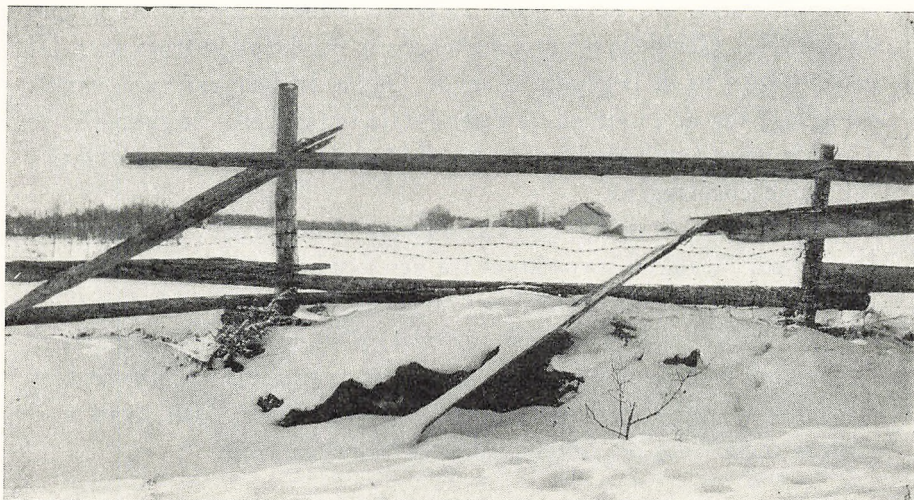
Lad os se på det på en anden måde.

Nu det er ovre, må man tænke på, hvad der egentlig skete. Den rolige olympiske »landsby« og terroren, der kom udefra og hvirvlede henover den og satte modterror i gang. Og netop i en by, hvor det fik symboler til at stable sig op. Man havde på fornemmelsen, at symbolerne næsten skjulte realiteterne. Virkeligheden – hvilken?

Man ser på sportskamp – en folkefest – og pludselig er man vidne til flere paradokser og modsætninger, end det er muligt at fatte. Alverden ved, at Vesttyskland har planlagt og bygget i årevis for at præsentere denne begivenhed. Uden ironi kan man vist kalde det en eksercits i stor-slået uskyldighed. Og så kommer dramaet pludselig igen – verdens øjne rettes igen mod jøder i München, mod jøder i livsfare. Man fanges af en uhyggelig spænding. Sportskommentatorerne blir pludselig politiske kommentatorer. Men deres stemmer bringer forkerte associationer med sig. Det er for nemt at skifte fra løbstidtagning til mordtidtagning. Man kæmper forgæves for at blive nøgtern. Aftenen og natten kommer, lys kommer der på, spotlight på tragedien, nye forkerte sammenhænge dukker op. Man tager sig til hovedet. Kampånden forlader os. Farvel til sportsetikken. Ud farer den olympiske ånd. Inden dramaet er slut, giver mange op. Tragedien fuldbyrdes i natten et sted ude i det bayerske landskab. Og legene fortsætter. Man vil ikke give de arabiske terrorister endnu en sejr – nemlig at afbryde legene. De israelske sportsmænd ville sikkert også have fortsat, hvis – – –.

Man tænker: der har nu altid været noget urealistisk ved den olympiske verden, som ved de olympiske guders verden. Så megen renhed, styrke og ynde, så mange udmærkede unge kvinder og mænd i udøvelse af nobel sport – så lukket en »landsby«, hvor disse atleter forsøger at leve uden forbindelsen med verden udenfor. Hermetisk lukket af mod almindeligt dødeliges sfære og mulige smittekilder. Renhed fremfor alt, men en farlig renhed. Udøvere af politik og krig rev lukket op, knuste afsondretheden og besudlede det kunstigt rene billede. Den sterile sportsverden blev fyldt med baciller, baciller af menneskelig desperation. Javist, lukket havde været utæt; der var nogle mikrober tilstede – politiske og økonomiske mikrober, og reklamemikrober trivedes vist ganske godt i denne sterile verden – men i stilhed, neddæmpet. Terrorhandlingen åbnede blot en port til vores verden på vid gab. Det bliver svært at lukke den igen inden 1976, hvor det kan tænkes, at nogle fransk-canadiere

Tre gange München

vil prøve at lukke op igen, når den olympiske flamme bliver tændt i Montreal.

Flere symboler fra München. Det var på forhånd overvældende at placere den uvirkelige olympiske landsby i de lange skygger både fra Oberrammergau og Dachau. Hensigten var reel – men muligheden for tragedie var nær.

Mordene i München – hele rækken af handlinger er som en græsk tragedie. Måske var olympiaden også en græsk tragedie. En græsk olympisk tragedie. Tragediens form, regler og uundgåelighed var der. Terroristerne behøvede hele verden som publikum, og de uhyrligt oppustede lege leverede den perfekte iscenesættelse. Det klassiske dramas regler blev alle overholdt: drabene udenfor scenen, budbringeren, der kommer farende ind for via TV at fortælle det skete. Den nødvendige ironi var der i overmål. Netop fordi tyskerne ikke ønskede at minde verden om olympiaden i 1936, var politiet ikke bevæbnet. Resultatet var blodudgydelse midt i hjertet af den rene olympiske by. Og stadig var det jøderne, der blev ofre – det vil historien notere sig.

Den berømte tragiske brist manglede heller ikke. Slagteriet til slut ude i den militære lufthavn viste os igen, at tyskere synes ude af stand til at improvisere. Hvor ofte er det ikke sagt om dem. En tragedie be-

Ebbe Lundgaard

høver en skurk. Og selvfølgelig havde de arabiske terrorister påtaget sig den rolle. Men de tyske myndigheder var skurkenes instrumenter. De gav et løfte – og de begyndte at skyde. Og da det hele var ovre, varede det længe, før de fandt ud af deres fatale fejltagelse – et ekko fra de dage, da mange tyskere ikke kendte til Dachau, selvom Dachau faktisk var Münchens baggård.

Tragedien havde de tre klassiske enheder: handlingens, tidens og stedets enhed. Nogle vil savne koret fra den græske tragedie. Men det var der. Det allestedsnærværende kor var journalisterne. En af disse kordrenge regnede ud, at tragedien varede 1107 minutter!! Nu bagefter er det svært at erkende forskellen mellem sport og tragedie. Så snævert blev disse modsætninger forbundet. Den kan dog findes. Men hvad med grænsen mellem leg og virkelighed efter München 1972?

— — —

München er hovedstad i delstaten Bayern. Det er en hyggelig by med snævre gader, kirker og gamle huse. Her samles glade, trivelige bayere i hyggelige værtshuse. Der drikkes øl og spises pølser. München er nærmest at ligne ved en forvokset landsby — — —.

Lad os tænke lidt over tingene.

Ebbe Lundgaard

Færøerne

stadig en del af det danske rige

Hver sommer rejser mange tusinde danskere sydpå for at holde ferie under varmere himmelstrøg. Den bagende sol, de fremmedartede forhold og den gode vin drager nordboere til som en magnet. Det sker dog også, at danskere rejser nordpå, men kun få har opdaget, at en rejse, f.eks. til Færøerne, kan byde på oplevelser, der fuldt ud står på højde med de oplevelser, som en rejse til eksotiske egne kan bibringe én.

Man kan opleve Færøerne som almindelig turist. Således kan den storslåede natur, det rige fugleliv og det atlantiske klima nok betage den, der er ude efter at opleve noget fremmedartet. Men man kan også opleve Færøerne på en helt utraditionel måde, set fra en turists synspunkt, nemlig ved på stedet at studere de forhold, som færingerne lever under, og de forhold, færingerne har levet under gennem mange hundrede år. Det var det, min kone og jeg gjorde i sommer, da vi i en gruppe på 35 deltog i en studierejse, arrangeret af Fri Nordisk Folkehøjskole.

Det var interessant at opleve, hvor stærkt toneangivende færinger er optaget af deres folks historie. Herfra hentes oplysninger om undertrykkelse og forurettelse gennem mange hundrede år, og kendskabet til disse forhold er den dag i dag med til at stive selvstændighedstrang og frihedstrang af. Vi må faktisk helt tilbage til år 1035, da det frie færøske bondesamfund blev skatland under Norge, for at forstå færingerne af i dag. Hele historien siden da vidner om fremmed indblanding. Norge var den magt, man måtte regne med indtil 1380, da Norge og dermed Færøerne kom under den danske krone. Også den katolske kirke spillede en stor rolle indtil reformationen i 1500-tallet, da kongen overtog bispestolens jord, d.v.s. knap halvdelen af Færøernes jord. Herefter er det danskerne, der undergraver færingernes selvstændighed. Dansk sprog trænger ind, og administrationen flyttes fra Bergen til København, 1300 km borte fra Færøerne. Den værste tid oplever færingerne i årene 1655–1709, hvor Christoffer von Gabel og efter ham sønnen Frederik von Gabel får Færøerne i len. Handel, administration og domsmyndighed kom da i hænderne på lensmanden og hans folk, og lagtinget som kontrollerende, demokratisk instans mistede sin betydning.

Resultatet blev vilkårlighed og magtmisbrug af en så grov karakter, at det »huskes« den dag i dag. (Perioden er mesterligt skildret af William Heinesen i romanen »Det gode Håb«). – Men folket havde bevaret en dyrebar arv fra middelalderen i kædedansen og den dertil hørende folkevisedigtning på modersmålet. Denne uskrevne litteratur skulle senere bidrage ikke så lidt til at redde det færøske sprog fra undergang.

I 1856 opgives og afvikles den kongelige monopollhandel, der havde afløst det gabelske regime i 1709, og det betød en revolution for det færøske erhvervsliv. Den første kutter blev erhvervet den 24. juli 1872, altså netop for 100 år siden. Herefter udvikler fiskeriet sig til at blive Færøernes hovederhverv. Samtidig vågner færingerne til national og politisk bevidsthed. Fra skreven og uskreven historie hentede digtere og politikere deres våben i den politiske kamp, som nu begyndte. I 1903 udgiver den færøske politiker *Joannes Patursson* sin bog *Færøsk Politik*, der blev en katekismus for den nationale politik, og den danner faktisk grundlaget for den hjemmestyreordning, som færingerne fik i 1948. Ved den blev Færøerne et selvstyrende folkesamfund i det danske rige. Lagtinget er lovgivende forsamling, landsstyret Færøernes »regering«, og lagmanden Færøernes »statsminister«. Det betyder, at rent færøske anliggender ordnes af færingerne selv, og at de er fri for at betale stats-skat. Den danske stat yder tilskud til fællesanliggender som f.eks. retspleje, sygehusvæsen og skolevæsen. I 1970–71 ydede staten 87,6 mill. kr. til diverse formål på Færøerne. Den største post var tilskud til sociale foranstaltninger med 26 mill. kr.

Som repræsentant for Danmark fungerer rigsombudsmanden, der midlertidig varetager rigets opgaver som en slags amtmand. I ordet midlertidig ligger, at færingerne kan overtage flere opgaver, som nu er fællesopgaver, hvis de kan opnå indbyrdes enighed derom. Men siden 1948 er faktisk kun ét område af betydning blevet overtaget af færingerne, nemlig Færøernes radio.

Man har indtryk af, at hjemmestyreordningen fungerer ganske tilfredsstillende for færingerne; men mange ønsker givetvis mere selvstændighed. Det gælder Folkeflokket, som i 1935 brød ud af det gamle selvstyreparti, og det i 1948 stiftede republikanske parti, Færøernes SF, som ikke har givet tilslutning til hjemmestyreordningen. Men muligheden for en realisering af ønsket er nok i øjeblikket stærkt begrænset af de politiske partiers styrkeforhold og af økonomiske realiteter.

Færøerne

Det moderne færøske samfund er et fiskeri- og industrisamfund. Landbruget er stadig en faktor, men kun med hensyn til produktion af uld, fårekød og mælk, og kun 3,2% af befolkningen lever af dette erhverv. Kulproduktionen er slået ud af billig olieimport, og fuglefangst er ikke det, den har været. Nu skyder man lomvier på havet til eget forbrug og sælger til folk, der tilfældigvis kommer forbi på havnen i Torshavn. Grundlaget for de 38.610 færingers økonomi i dag er altså fiskeriet og den dertil knyttede virksomhed. En kraftig opgang i eksporten af fiskefileter og sildemel viser, at fiskeindustrien er inde i en kraftig vækst. Baggrunden herfor er en betydelig fremgang for fiskeriet omkring Færøerne, siden fiskerigrænsen blev udvidet til 12 sømil i 1964, og en enorm fremgang i sildefiskeriet i Nordsøen. Det udgjorde i 1970 omkring halvdelen af den samlede fangst.

En fordobling af fiskeriet siden 1960 er baggrunden for den relativt høje levestandard på Færøerne. Med et bruttonationalprodukt, der i 1969 androg 16.400 kr. pr. indbygger, ligger færingerne på højde med velstanden i Finland, men noget under Danmark.

Det har vist sig, at fiskeriet ved Grønland har svigtet de senere år, og da fiskeri på de fjerne fiskepladser er forbundet med en del risiko og usikkerhed, er der på Færøerne en stigende interesse for en udvidelse af fiskerigrænsen til 50 sømil eller mere. Den sikreste basis for forsyninger af fisk til den færøske fiskeindustri ligger nok også i de færøske farvande.

Færøerne kommer ikke automatisk i EF den 1. januar 1973 sammen Danmark. Der er afsat tid til overvejelse. En del færinger udtrykker betænkelighed ved en eventuel tilslutning til Fællesmarkedet, idet man er bange for, at 12-sømile-grænsen ikke kan holde ved medlemskab. Man må overveje, om ulemperne ved at stå uden for et marked, der udvidet med Danmark aftager over halvdelen af den færøske eksport, kan opvejes af fordelene ved en udvidelse af fiskerigrænsen og en dermed øget selvstændighed. Færingerne har tre års betænkningstid med hensyn til, om de vil sige endelig ja eller nej til EF, idet Danmarks regering inden udløbet af denne tid efter beslutning i lagtinget skal afgive en erklæring til EF om Færøernes forhold, hvorefter ministerrådet skal tage stilling til de specielle færøske forhold. På Færøerne kan en folkeafstemning, hvis ministerrådets beslutninger går færingernes fundamentale interesser imod, så føre til, at færingerne må finde en ordning

Svend Tornbjerg

i samarbejde med Danmark eller gøre sig helt selvstændige. Hvis efterspørgselen efter fisk i EF om tre år vil være lige så stor som i indeværende år, vil fristelsen til at gå ind ikke være så stor, som hvis færingerne til den tid har svært ved at afsætte deres fisk. De økonomiske forhold til den tid vil nok være afgørende for, hvem der vil få mest vind i sejlene, samhörighedsfolkene eller selvstyrefolkene. Endelig er der jo minderne fra fortiden. Vil færingerne igen lade sig sætte under administration fra et fjernt sted? Det bliver nok ikke udelukkende på fremmedes betingelser som i 1035.

På Færøerne er der en fugl, som man ikke kan undgå at lægge mærke til. Tjaldur hedder den, og den svarer til vores strandskade, men den har et andet temperament. Roligt spadserer den rundt på fjeldmarker og i enge. Stilfærdig og tavs går den og ernærer sig af den føde, som den med sit lange næb kan trække op af den sparsomme færøske muld. Den ser stolt og selvstændig ud, og den holder ikke af fremmed indblanding på sine enemærker. Tjalduren er Færøernes nationalfugl, kendt også fra gamle kvad og skæmteviser, hvor den repræsenterer selvstændighedstrang og stolt afvisning af fremmed indblanding. Den fugl kommer man faktisk til at synes om efter et ophold på Færøerne.

Svend Tornbjerg

Islands kamp for sit søterritorium

Den islandske forfatter Bjarni M. Gislason er kendt af mange Frederiksborgelever for sine Islands-foredrag og saga-fortælling. Her skriver han om fiskeristriden en artikel, som det har været vanskeligt at få offentliggjort, bl.a. i de store EF-landes aviser.

Det har vakt en del forundring hos udenforstående, at Island 12 år efter, at det i Geneve fik medhold i sin udvidelse af fiskerigrænserne fra 3 til 12 sømil, nu pr. 1. september 1972 har udvidet søterritoriet til 50 sømil. Men her mangler der som så mange andre steder oplysning om de faktiske forhold.

Islands indbyggere har aldrig kunnet leve uden fisk, og mens Danmark rådede for inspektionen af fiskeriet, havde Island – helt fra reformationen – henholdsvis 32, 24 og 16 sømilegrænse. 16 sømilegrænsen holdt sig længst, og i samme tidsrum var alle fjorde og bugter et lukket område for udenlandske fiskeskibe.

Men i 1901 gav Danmark efter for en engelsk pression og gik med til en 3 milegrænse ved Island. Denne aftale blev pånødet Island og under islandske protester. Aftalen gjaldt imidlertid 50 år, og eftersom Island fra 1944 ikke mere var i statslig union med Danmark, opsagde Island aftalen 1951 og udvidede sine søgrænser i 1952 til 4 sømil. Denne beskedne begyndelse til en ændring af territorialfarvandene havde norske foranstaltninger som forbillede. Men selv om England ved Haag-domstolen havde måttet indrømme Norge ret til 4 sømil, fløj man straks i harnisk over Islands udvidelse af fiskerigrænserne til 4 sømil. Og da nogle stater senere, deriblandt Rusland og Norge, så en faretruende udvikling i trawlfiskeriet ved kysterne og udvidede til 12 sømil, prøvede England længst muligt at påtvinge Island særftaler, men måtte give efter 17. marts 1960, da Island på søterritoriekonferencen i Geneve fik medhold i at udvide til 12 sømil.

Men hvad så nu? Hvorfor har Island nu ønsket at udvide søterritoriet omtrent så langt, landegrunden strækker sig? Svaret kunne gives ganske kort: Overfiskning og rovfiskeri! Men da disse ord kan ligne en påstand, der ikke besvarer noget spørgsmål, vil jeg i det følgende prøve

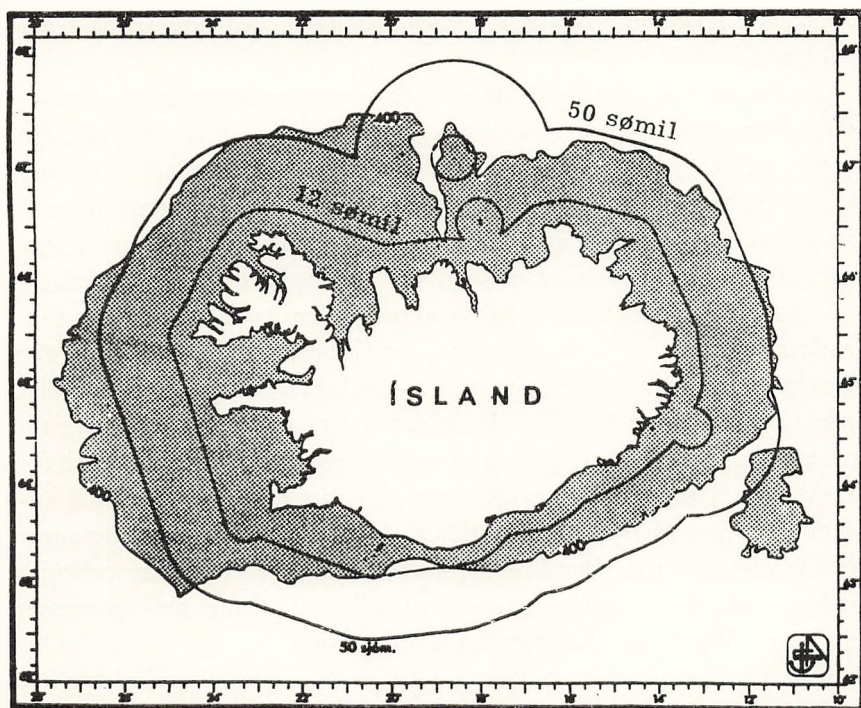
at bevise, hvorfor fiskeriet ved Island er i en meget alvorlig situation, som man ikke kunne forudse i 1960.

Da Island i 1918 blev herre over sine indre anliggender, var man klar over, at det ikke var muligt at hævde landets stilling som selvstændig nation uden fiskeriet, der udgjorde 90% af eksporten. Men allerede i årene 1919–1937 viste fangsterne en betydelig tilbagegang. For at modarbejde den verdensomspændende arbejdsløshed i disse år sendte flere nationer hele flåder af trawlere til Island, og det bevirkede, at Altinget i 1948 vedtog en lov om støtte til videnskabelige undersøgelser af fiskeriet. Alle undersøgelser viste, at bundtrawlet var fiskenes værste skadevolder. Dets brutale tromlen hen over ungfiskenes opholdssteder forstyrrede totalt den biologiske proces og ødelagde langt mere for erhvervsfiskerne, end de høstede.

Beviset for disse undersøgelseres rigtighed kom under verdenskrigen 1940–45. I krigsårene blev udenlandske fiskeskibes aktivitet indstillet, og straks sporede de islandske fiskere en opadgående fiskemængde. Mod krigens slutning stod det klart for alle, at adskillige fiskearter, navnlig sild, kuller, rødspætter og torsk, havde opnået en betydelig vækst. Men da udenlandske skibe efter krigen optog deres aktivitet igen, var man efter en fem års periode med hensyn til fangstmængden nået til den samme bundgrænse som i årene før verdenskrigens udbrud.

Islændingene gik således ikke til det med bind for øjnene, da de i 50'erne for alvor begyndte at kæmpe for et udvidet territorialfarvand. Og selv om de gik med til en 12 milegrænse, gjorde de samtidig gældende, at målet var at opnå beskyttelse af hele landsoklen mod bundslæbende redskaber. Der var nemlig allerede dengang ildevarslenende tegn i horisonten: brugen af elektronisk udstyr, der kan opspore fisken overalt. Og denne automatiske fiskeriteknik har i løbet af få år udviklet sig med en så brutal effektivitet, at fiskene ingen steder kan flygte hen for at skjule sig. Følgerne har været katastrofale. Silden er allerede bukket under for rovjagten og vil næppe vende tilbage i samme tal som før uden effektiv fredning, ikke blot i Nordatlanten, men også i Nordøen. En velmagende fisk som kuller er blevet en sjældenhed, og torsken når ikke mere voksen alder, men opfiskes allerede lidt over ynglestadiet. Under krigen, da det intensive fiskeri nærmest stod stille, var det almindeligt at fange 15–20 år gamle torsk i store mængder, men nu er det blevet en sjældenhed blot at få nogle få 10–12 år gamle torsk.

Islands kamp

Det siger sig selv, at islændingene ikke kan sidde med hænderne i skødet og se på denne udvikling. For dem gælder det liv eller død. England og Vesttyskland, der forlanger, at Island skal nøjes med 12 sømil, ved udmærket godt, at de løber ingen risiko, selv om fisken forsvandt fra Nordatlanten. Fiskeriet i det hele taget udgør kun 0,2% af deres nationalindkomst, men for Islands vedkommende drejer det sig om 80–90%, og det er ikke lyse udsigter for et land, der lever af fisk, at se havet truet af overfiskning ved landets kyster, mens befolkningstallet stiger støt.

Det er kun Islands erhvervsgrundlag, der kan bryde sammen ved overfiskningen i Nordatlanten, men ikke Englands eller Vesttysklands. Det er rigtigt, at der er en del fiskerfamilier både i England og Vesttyskland, der lever af fjernfiskeri ved Island, men fredningen af land-soklen ved Island mod bundtrawl er betingelsen for, at havet udenfor kan tåle kraftigt fiskeri. Det viste sig f.eks. ret hurtigt efter 12 milegrænsens indførelse, at de engelske trawlere fiskede mere end før,

selv om de frygtede nedgang i fiskerikapaciteten ved udvidelsen fra 3 til 12 sømil.

Landsoklen ved Island er et af verdens største ynglesteder for torsk og andre fiskearter, og den strækker sig visse steder ind til 70 miles fra kysten. Efter gydetiden og fiskenes pelagiske eller flydende liv modtager store arealer af dette område torskeungerne i deres første levetid, som oftest i dybder fra 50 til 200 meter. Så længe fiskeskibene brugte krogredskaber, line eller maskegarn, var ynglen ikke truet, og udvidelsen af territorialfarvandet mindre aktuell. Men *trawlet* er et vodliggende redskab af store dimensioner, der slæbes over havbunden i stor fart og under brugen skraber alt til sig – både fisk, tang og lidt udviklet yngel, der holder til i tangen. Hertil kommer, at man i den senere tid er begyndt at anvende en endnu mere ødelæggende teknik. I stedet for de såkaldte »trawlere« på 3–500 tons får farvandet ved Island i stigende tal besøg af flydende fabrikker, skibe på 4–5000 tons, der suger alt levende op fra havbunden som støvsugere. Den slags skibe arbejder ud fra en produktionsmetode, der forvandler alt til mel og olie, uanset om det er fisk, yngel eller blot havets dyreføde.

Brugen af automatisk opslugerteknik og elektronisk fiskeriudstyr har medført en fordobling af fangsterne hele verden over, og mange har derfor ment, at man i havet havde fundet en redningsplanke for de millioner af mennesker, der lider af underernæring. Men de færreste har tænkt over, at rovjagten på havenes ressourcer om få år vil skabe en katastrofesituation, hvis man ikke griber effektivt ind for at redde de mange proteinrige fiskearter, som er stærkt på retur eller ved at uddø. I dag er kulleren udryddet fra Georges-bankerne uden for New England, og den guldfinnede flynder fra Alaskas farvande, ligesom tunen er næsten væk i Nordatlanten. Og silden, som for bare ti år siden var Verdens vigtigste nyttefisk, er i dag blevet eftertragtet luksus. Men i samme grad, som forurening og rovdrift ødelægger havene fjernt fra Island, udruster de forureningsramte lande hele flåder til fjernfiskeri ved Island ud fra den opfattelse, at her kan man øse af havet, så længe der findes blot to fisk i vandet. Siden Island fik sin 12 milegrænse i 1960, er tilstrømningen af effektivt udrustede, udenlandske fiskeskibe blevet mangedoblet ved Island, og nye nationer kommer stadig til.

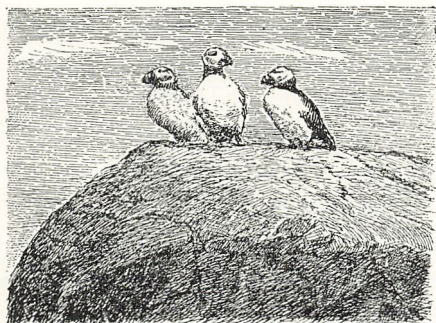
Når England og Vesttyskland vil spærre Island vejen til at udvide dets territorialfarvand, burde de tænke over, at der ikke kan fastlægges

I s l a n d s k e m p

en særlig fiskerigrænse for dem alene, og at man ved at påtvinge Island indskrænkninger af territorialfarvandets omfang også åbner andre nationer vejen til ubegrænset fiskeri på den islandske landegrund. Englænderne taler meget om traditioner, hvad angår fjernfiskeriet ved Island. Men er dette rigtigt? De har i adskillige generationer drevet fiskeri i Nordatlanten. Men traditioner plejer at have en anden rangordning end blot det at skrabe blindt til sig. De indebærer forpligtelser over for det land eller det hav, man har nydt godt af. Dette har i al fald islændingene forstået, eftersom de nu vil i gang med storstilet opdræt af fiskeyngel i aflukkede fjorde. Men hvad gavner det, hvis de øvrige nationer, der henter fisk i de samme farvande, ikke kan indse, at det ville være af betydning for alle parter, at denne fiskeyngel kunne stikke til søs uden for de samme kyster og undgå forstyrrelser, mens den er på bundstadiet.

Der er folk, som tror, at en 50 miles søgrænse er noget uhørt for et lands kystforvande. Men der er mange lande, der har en fiskerizone fra 100 til 200 miles, deriblandt Canada, Indien, Argentina, Chile, Peru, Brasilien o.s.v. Så sent som i vinter opsagde Senegal Geneve-overenskomsten fra 1958 og meddelte, at det i fremtiden udøvede kystjurisdiktion på 110 miles, og ingen gjorde ophævelser. De kræfter, der har sat sig imod Islands anstrengelser for at værne livet i dets omliggende have, synes helt at have overset den internationale lovkommissions rapport af 25. oktober 1956, hvori det hedder, at »international praksis ikke er ensartet angående afgrænsning af territorialfarvandene«.

Bjarni M. Gislason

Findes der andre sandheder end dem fornuften sætter?

I »Philosophiske Smuler« omtaler Søren Kierkegaard Sokrates' dilemma: Hvordan kan sandheden læres? Kierkegaard filosoferer over problemet og siger at hvis sandheden skal læres må det forudsættes at personen, der ønsker at lære den, ikke har den (. . . »må den jo forudsættes ikke at være . . . «). Han skal for at lære den, altså søge den (»altså idet den skal læres søges den«). Sokrates kalder det selv en »stridslysten Sætning«. Sagen er, siger han, at på den ene side kan man ikke søge det man ikke véd, og på den anden side søger man ikke det man véd. Lad os gå det lidt efter i sømmene.

Det er klart: Man kan ikke søge noget man ikke véd. Hvordan skulle man bære sig ad med det? Det er logisk vanvittigt. Man kan lede efter noget man har tabt, men så véd man rigtignok hvad man leder efter. Men det er lige så galt at søge noget man véd. Hvorfor skulle man dog finde på det toseri. Det ville jo være som at komme smør på flæsk. Det man véd, véd man. Punktum. Man kan prøve at huske noget man har glemt. Men man søger ikke noget man har glemt, man prøver at erindre det.

Men hvordan skal man så lære sandheden at kende? Det kan man jo simpelthen ikke hvis det forholder sig således som Sokrates siger. At søge noget man véd, er vanvittigt. At søge noget man ikke véd, er umuligt. Man skulle altså til alle tider være ude af stand til at søge nogen som helst sandhed. Hvis det ikke er fordi Sokrates finder forhold som vi ikke har taget i betragtning. Han løser naturligvis problemet, men er løsningen tilstrækkelig troværdig for os, vi »lidet troende«?

Sokrates kaldte sig selv jordemoder (majeutiker). Navnet henviser til den metode han brugte for at få »sandheden« ud af menneskene. Nemlig spørgemetoden. Sandheden skulle ligesom fødes i den enkelte, og Sokrates var så den, der ved spørgsmål og snilde skulle bringe den til verden. Han mente altså at det enkelte menneske var født med al viden i sig, og for os består kunsten i at kunne erkende denne viden. Vi er født

Findes der andre sandheder?

med en viden i os om hvad sandhed er. Det er måske for simpelt beskrevet. Vi er på forhånd (a priori) udstyret med en evne hvorigennem vi er i stand til at løse eller forstå alle menneskelige problemer.

Hvis vi forstår Sokrates ret, er sandhed altså ikke noget der findes *uden for* det enkelte menneske. Men noget vi alle har *inden i* os. For at forstå noget vi har inden i os, men som ikke klart er erkendt, kræves kun erindring siger Sokrates. Og med erindring mener han vel tænkning. Eller som Kierkegaard udtrykker det: »... at al Læren og Søgen kun er Erindren, saaledes, at den Uvidende blot behøver at mindes, for ved sig selv at besinde sig på, hvad han veed«.

Men kan vi tilslutte os Sokrates? Et nærliggende spørgsmål trænger sig sikkert på hos mange: Hvor stammer så denne evne, denne på forhånd givne sandhed fra? Hvornår blev denne evne »puttet ind« i os, og hvem har mon gjort det? Selv siger Sokrates at det skyldes sjælens præeksistens (tidligere tilværelse). Tanken er slet ikke ukendt, den findes vel i de fleste kulturer. Og kristendommen hævder jo at sjælen er evig. Og det må vel betyde at den også var til før vi blev født? Men i dag er nok dette sort magi for de fleste.

Men alligevel er det et skinspørgsmål. Der findes mængder af forhold vi intet aner om, som vi kunne spørge lige så dumt om.. For eksempel: Hvad vil det sige at se? Jeg tænker ikke på lyspartiklernes bombardement af øjet, de elektriske impulser langs nervebanerne, synscentrets modtagelse og omsætning af disse til – ja, til det at se. Hvad er det at se? For eksempel.

Sandheden er altså i os, siger Sokrates. Hvis vi siger ja til det har vi samtidig vedtaget at der findes andre sandheder end dem fornuften sætter. For med vores fornuft kan vi i hvert fald ikke begribe det.

»Socrates (var) en af Guderne selv examineret Jordemoder« siger Søren Kierkegaard. Og sandt nok. Han havde fantastiske evner som pædagog. Men du og jeg må give op. Hvordan skal vi være i stand til at kalde nogen skjult sandhed om os selv og vor verden frem i vor næste, i os selv?

Sokrates var dygtig naturligtvis. Men jeg tror ikke rigtig på hans spørgeteknik. Jeg tror der skal andre midler end pædagogik til. Det ville jo også, som Kierkegaard så rigtigt hævder, kræve at Vorherre selv var ens læremester og eksaminator. Og et sådant seminarium med en sådan forstander har vi endnu ikke opfundet.

Men hvis der findes nogen skjult sandhed om det enkelte menneske som fornuften ikke kan rede ud, må denne sandhed findes hos og i det enkelte menneske. Naturligvis. Med min fornuft forstår jeg ikke min fødsel og mit liv. Med min fornuft fatter jeg ikke døden. Med min fornuft fanger jeg ikke kærligheden. Jeg har nu nævnt det vigtigste, ikke blot i mit liv, men i alles. Og fornuften siger stop.

Dog bliver vi halsstarrigt ved med at spørge: Hvilken sandhed skulle man rede ud uden fornuftens hjælp, og hvilket redskab skulle man så benytte sig af? Dumt spørgsmål igen! Hvilken instans er det dog som så hårdnakket har lært mennesket blindt at søge midlet før målet?

Her er en sandhed til, som i hvert fald min fornuft ikke fatter:

Vi har en fanatisk, klippefast tro på logikken og naturvidenskaben. De og kun de alene sætter os i stand til at forstå noget som helst, tror vi. Vi har rejst videnskaben en støtte højere end nogen skyskraber og dumt står den forargelige skampæl og griner ad os. Det som skulle være et middel er blevet en guddom. Å, hvor er vi voldførte! Af hvem dog?

Naturvidenskaben skal hjælpe os når det går galt? Det er snart det eneste den ikke kan. Vi har skabt videnskaben og nu skaber den os. Vi bliver skabt. Og vi skaber os. Og nu sidder vi til halsen i elendigheden og denne molokgud, teknikken, er ved at knuse os i sin umenneskelige, dyriske pengegriskhed. Vi skaber os når vi giver teknikken skylden. Vi har selv skabt den. Ikke du og jeg vel? Men vi lader det ske.

Vi skaber os når vi klager over den hårde, materialistiske tid vi lever i. Der findes kun én gud nu, og vi har skabt ham: Højere Produktion. Småguderne er medicinmænd. De klarer vore mentale problemer med lyserøde piller. »Og glem nu ikke, lille De, to om aftenen når De skal sove«. Vi har selv skabt det. Ikke jeg og du. Men vi lader det ske.

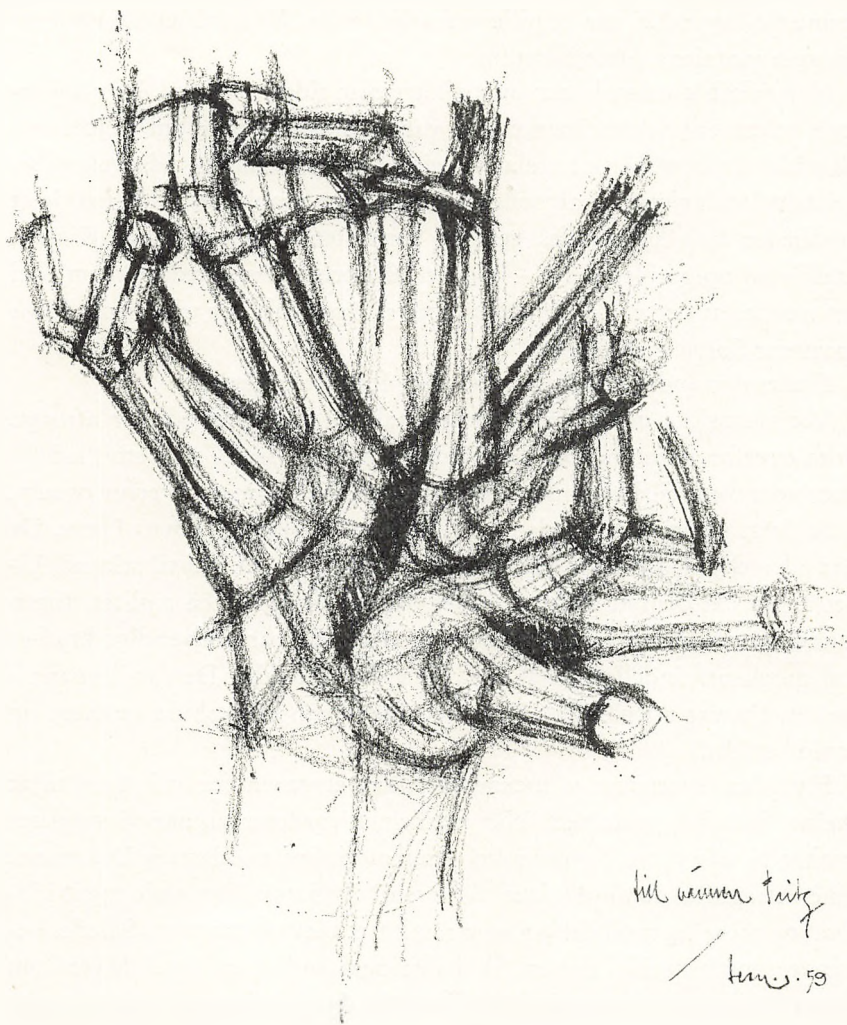
Og fremtiden frygter vi som den lede pest. For en ting har vi i hvert fald lært af historien. Vor egen historie og den vi har fælles: Det går vist nok ad helvede til det her.

Findes der en skjult sandhed om mennesket i mennesket?

Er det enkelte menneske det vigtigste, det mest ukrænkelige af alt – eller er systemerne vigtigere? Systemerne? Ja, jeg tænker på demokratiet, produktionen, kapitalen, socialismen . . .

Hvor langt er vi kommet ned på rangstigen når værdierne skal tælles – vi småkravl, vi der næsten har været store nok til at underlægge os naturen, men i det øjeblik det er ved at lykkes for os underkaster os tilfæl-

Findes der andre sandheder?

*Kil vinner Fritz
/ km. 50*

digheden, blindheden og den meningsløse materie. Hvor lidt regnes vi snart som? Vi har selv placeret os hvor vi står.

»Med en følelse der var stærkere end al fornuft forstod han at redningen var kærlighed – at stærkere end systemer og formler var en hånd, der strøg over et træt hår«.

Søren Kierkegaard kaldte den tid han levede i for »Opløsningens Tid«. Han havde ret. Dengang startede egentlig det alvorligste skred i

vor historie. Opløsning karakteriseres jo ved at intet står fast. Og på denne tid begyndte man at pille ved »det faste«. Man udnævnte samfundet som moralens yderste instans.

Man udråbte videnskaben og logikken som tidens nye gud. Man erklærede at det enkelte menneske kun var et lillebitte tandhjul i systemet. Man blev sig begreber som relativisering og rivalisering bevidst som tåbelige bortforklaringer af alvorlige menneskelige problemer. Man troede at sandheden kun kan findes gennem fornuften. Herregud, var Kierkegaards tid opløsningens tid – hvad er så vores? I sandhedens navn skal det nævnes at der var én dengang, som så hvor galt det ville ende. Hans navn var Søren Kierkegaard.

Findes der andre sandheder end dem fornuften sætter?

Vor historiske udvikling viser os utallige eksempler på vor afmagt. Ikke overfor naturen. Den besejrede vi næsten. Indtil vi i stolthed (?) over vort værk tilsidst underkastede os den. Nej, afmagt overfor os selv.

Se først på myterne: Adam og Eva var uskyldige i Edens Have. De var uden skyld! De levede fra hånd til mund, fra sekund til sekund. Lidet anede det dem at døden fandtes. At det onde var en realitet. Ingen tanker gjorde de sig om at det onde og det gode var nødvendige kræfter i menneskenes åndelige udvikling. De vidste det ikke. De var ikke mennesker. De var uden skyld. Kun mennesker kan bære skyld og være sig skyld bevidst.

Hvordan bestemmer vi mennesket? Som et væsen der er i stand til at skelne. Som kan sætte skel. Når vi skelner vurderer vi, når vi vurderer tænker vi, når vi tænker er vi ren – immaterialisme. Adam og Eva kunne ikke dette. Men de fik det lært. Af hvem? Af Satan. Det onde tog initiativet og rejste sig mod det gode og resultatet blev: mennesket. Således begynder vor historie i myten. Skal den også ende i en nyte? Myten om dengang den gale menneskehed tilintetgjorde sig selv, trak naturen som et tæppe over sig og atter blev til dyr: uden skyld.

Der er udmærket dialektik i myten om syndefaldet. Den forklarer glimrende menneskets mysterium og kval: at det selv skal vælge sig sit liv. Men den forklarer rigtignok ikke det besynderligste af alt: hvorfor mennesket så vælger det særeste: ikke at vælge!

I begyndelsen gik det godt. Man erkendte menneskenes afmagt når det gjaldt viden om fremtiden. Men de levede med kærlighed. Det var den der var kærnen i alt hvad de foretog sig. Byggede huse, skabte familier,

Findes der andre sandheder?

dannede samfund, tilbad det de følte var livgiveren. Det var kærligheden der talte i deres hellige handlinger. Kærligheden talte i fødsel og død. Der var med andre ord mening med tilværelsen. Meningen hed kærlighed.

Men syntesen mellem det gode og det onde som satte mennesket, som løftede det ud af dyretilværelsen og gjorde det menneske-*lig*, den virkede. Der blev kamp. Men der *skulle* være kamp. Livet er identisk med kamp, udvikling, bevægelse. Der skulle være kamp, lidelse, elskov. Kampen mod nedbrydning – lidelsen over ondskaben – kærligheden. Indtil man opfandt middelmådigheden, lunkenheden. Man gyste for sin frihed og valgte lunkenheden! Det er som at søge kærlighed og få pornografi.

Se på historien: Menneskene puslede med naturen og jublede af fryd når de fandt at solen var en stjerne! At menneskelegemets funktion var identisk med dyrets! At jorden var rund og lille og intet at regne mod verdensrummets vældighed! At universet var uendeligt. At Gud var død.

Ud fra disse naturvidenskabelige studier besluttede videnskabsmanden at erklære at livet var meningsløst. Det var jo umuligt at finde Vorherre ude blandt gallakserne. I døde menneskelegemer rodede de rundt i århundreder uden at finde spor efter en sjæl. Og når det gjaldt kærligheden viste det sig desværre umuligt at få den forsvarlig placeret på en glasplade således at den var tjenlig til *input* i en datamat.

Videnskabsmanden rystede alvorligt på hovedet og sagde at så vidt det gjaldt legemet var alt i sin skønneste orden, men når turen kom til menneskelivet så var vi håbløst, uigenkaldeligt fortabte. Min syndige sjæl hvor blev vi angst efter denne svada! Vi opdagede at vi var frie. Og at vi selv skulle vælge. Og valgte ligegyldigheden.

Findes der andre sandheder end dem fornuften sætter?

»Han så pludselig en dag han stod ude på marken at han havde slået sin broder ihjel. Forfærdende tordnede det gennem hans sind: Hvorfor stjæl du hans eneste ejendom? Og han oplevede det som en frygtelig sandhed, at mennesket kun ejer sig selv. At ærgerrigheden, griskheden er det nedbrydende, at lidelsen er den eneste tilgivelse«

Der findes sandheder som fornuften ikke sætter. Kærligheden er en sådan sandhed. Hvor meget den vejer, måler, regnes for? Den vejer som jordkloden, den måler som universet, den regnes for intet.

Fritz Norlan

Hashens legalisering

Det har i de sidste år ikke skortet på meningstilkendegivelser omkring problemet ungdomsnarkomanien. Talrige – og det tør siges – fantasifulde har teorierne været om årsager og behandling.

Et af de emner, der ofte bliver hentet frem og vendt og drejet i den offentlige debat, er spørgsmålet om hashens legalisering.

Når jeg i det følgende skal søge at redegøre for min afstandtagen fra en legalisering, vil jeg straks fastslå, at mine motiver er af social art.

Det kan i dag fastslås, at hash i farmakologisk henseende er uskadelig, hvilket indebærer, at den rædselspropaganda, der af modstanderne har været fremført i form af uhyggelige beretninger om organiske hjernelidelser, fosterskader, nedbrydning af livsvigtige organer, ja – sågar dødsfald som følge af hashindtagelse er både urigtig og tåbelig.

En stor del af det behandlingsarbejde, der i dag er etableret, varetages af Socialstyrelsen, Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen. Personalet på behandlingshjemmene for stofmisbrugere kan vistnok samstemmende berette om følgende forløb m.h.t. »rekrutteringen« af klienter: Til at begynde med modtog man klienter med en for børne- og ungdomsforsorgen ret ukendt social baggrund, d.v.s. unge fra veletablerede og tilsyneladende harmoniske hjem. I løbet af relativ kort tid ændrede mønstret sig imidlertid derhen, at man nu igen modtog »det gamle og velkendte klientel«, nemlig unge som i forvejen var socialt hårdt ramt, men nu med et problem yderligere: stofmisbrug.

Uden at drage forhastede slutninger tør man på baggrund heraf nok udlede, at en frigivelse vil medføre et voldsomt opsving af stofskadede unge blandt de sociale tabere – idet det netop er den del af de unge, som ikke vil kunne administrere et hashforbrug og samtidig fungere socialt. Sagt på en anden måde: Jeg mener ikke, at hash nødvendigvis leder ind i brug af hårde stoffer, men jeg mener, at hashens skadelige virkninger må ses på baggrund af, at dels lever vi i et samfund, der i høj grad er et uddannelsessamfund, dels er det en kendsgerning, at hashtilbud accepteres af langt yngre grupper end andre nydelsesmidler som f. eks. alkohol.

At hash er uforeneligt med en uddannelsessituation, f. eks. skoleophold, kan alene begrundes deri, at koncentrationsevnen, arbejdsindsatsen

Hashens legalisering

Fra efterårsskolen.

samt indlæringsvevnen angiveligt reduceres stærkt under regelmæssigt hashforbrug. Der er sørgeligt mange eksempler på, at et skoleophold eller uddannelsesforløb ikke er blevet gennemført – af netop den i forvejen belastede unge – på grund af hashforbrug. Jeg vil gerne i den forbindelse understrege, at det er den svage, altså den unge, der måske befinder sig i en revalideringssituation eller på anden måde, f. eks. intelligensmæssigt, er svagt rustet, der først faller – i langt sjældnere grad er det den velbjærgede.

Nu er jeg ude af stand til og uden ønske om at forholde mig moralsk til, hvilke nydelsesmidler et voksent menneske vil hengive sig til, men skoleundersøgelser har vist, at hashforbrug nu registreres som hyppigt forekommende helt ned i 13–14 års alderen. Ingen med sin sunde fornuft i behold vil vel hævde, at brug af hash er befordrende og ønskværdigt for et ungt menneske i den alder, men samtidig kan jeg heller ikke se, at en frigivelse ikke skulle medføre en betydelig stigning i forbruget også hos denne aldersklasse.

Det vil altså sige, at skaderne ved hashforbrug i alt overvejende grad er af social karakter.

For mig leder dette tanken hen på spørgsmålet: Hvilke befolkningsgrupper er det da, der rejser kravet om frigivelse – og ud fra hvilke motiver?

Med forundring har jeg set kravet fremført oftere og oftere af pædagoger, men motiveringen hviler næsten altid på egne og omgangskredsens erfaringer, og den går ud på, at »ingen af os har taget skade« og »bare man administrerer det fornuftigt som andre nydelsesmidler« o.s.v. o.s.v.

Især for en pædagog finder jeg, at det er en noget indsnævret tankegang fuldstændigt at lade hensynet til forløbet og risikoen for ens elever ude af betragtning i denne forbindelse, så meget mere som man i sit daglige arbejde gerne skulle hjælpe den unge med at skabe sig en så god udgangsposition i tilværelsen som muligt.

Det er svært at få øje på logikken, når de samme personer hævder at være stærkt optaget af at forandre dette samfund hen i retning af større social retfærdighed. – Mon den arbejderklasse, hvis interesser man så gerne vil solidarisere sig med, kan være særlig forhippet på at påføre deres i forvejen hårdt trængte børn en risiko for et socialt og menneskeligt forlis?

Det synes mig, som om det er en helt anden »klasses« ærinde, man går.

Lad mig give et andet eksempel: I juli 1970 skrev forfatteren Hans Scherfig følgende kommentar til en aktuel begivenhed »Otte kunstnere, som til overflod betegner sig som »udøvende«, begiver sig hashrygende til kulturministeriet ledsaget af tilkaldte pressefotografer. Disse otte godlidende skabninger, som oprørske slår til lyd for mik-mak-mad og ukrydret idealistisk diæt og sundhedsbefordrende tilbagegang til naturen, møder frem i ministeriet med duftende hash-piber og overrækker en erklæring om, at de »har fremført deres kunstværker for et publikum, som var tydeligt påvirket af cannabis«. De tilføjer trodsigt, at de alle modtager støtte fra staten og meddeler, at den cannabis, som bliver røget ved erklæringens overrækkelse, er indkøbt for midler, der er givet dem af kulturministeriet«.

I just denne forbindelse interesserer jeg mig ikke så meget for, hvorfra denne kulturelite har fået midlerne til hashindkøb, som for deres motiver og den argumentation, de fører for en frigivelse af hash. – Det var ved denne lejlighed mest sit »frisind«, man fik luftet.

Det er efterhånden blevet mode at sætte lighedstegn mellem modstand mod frigivelse og reaktion, ligesom det antages at være udtryk for pro-

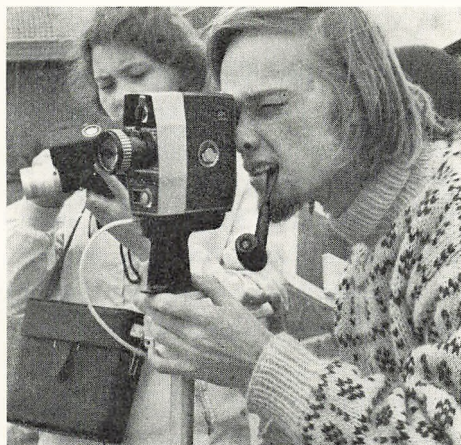
Hashens legalisering

gressiv og venstreorienteret tankegang at kræve frigivelse. Jeg vil imidlertid vove den modsatte påstand. – Kan det være udtryk for god social tankegang, når velbjærgede borgere kræver frigivelse af et nydelsesmiddel, som man véd er relativt ufarligt for én selv – idet det ikke er nærliggende at tro, at Klaus Rifbjerg eller Jesper Jensen vil få rokket ved deres sociale position ved en hashfrigivelse – når man samtidig ikke kan være uvidende om, hvilke alvorlige følger det vil få for en gruppe ganske unge medborgere.

Og mon det samme borgerskab, om man så fik en frigivelse, ville være med til at betale, således at samfundet kunne tilbyde anstændige behandlingsmuligheder til de medborgere, som ikke magtede »nydelsen« i samme omfang som de selv? – Selv under de nuværende forhold synes jeg, at det kniber ganske alvorligt med velviljen og forståelsen, når folk, der i frisindets navn kræver »fri hash til alle«, bliver konfronteret med den kendsgerning, at behandling koster penge.

For ikke at blive misforstået må jeg nok tilføje, at jeg ikke mener, at problemet løses ved restriktiv lovgivning med strengere strafsanktioner for hashbrugere. Det er min afgjorte opfattelse, at en stofskadet eller social taber ikke er eneansvarlig, men at også samfundet har et betydeligt medansvar, men måske kunne der skabes en lovgivning, der i højere grad beskyttede den svage imod egne svagheder.

Jørgen Pedersen.

Minder fra Frederiksborg

Mellem Anders Ubrskovs talrige, efterladte bøger er der en, som hedder »Et Liv i Arbejde«. Han udgav den i 1963, og af den har vi plukket følgende erindringsglimt fra hans mange år som lærer på højskolen.

Frederiksborg Højskole, som Holger Begtrup havde oprettet 1895, var en af Landets største, godt 200 piger om Sommeren og 120–150 Karle om Vinteren. Det havde nok været mest heldigt, om jeg var begyndt med Vinterskolen, men det var til Maj, man havde Brug for mig, saa nu maatte jeg altsaa tage fat.

Jeg skulde naturligvis undervise i Dansk og Regning, men jeg skulde ogsaa holde Foredrag, Foredrag for to hundrede unge sommerklædte, livsglade Piger i 18–20 Aars Alderen eller lidt mere. Der sad de alle foran mig, hver med sin Individualitet, hver med sine Forhaabninger til Fremtiden og foreløbig til de tre forjættende Sommermaaneder. De saa op paa mig – hvad mon det er for en Fyr, ham den lange med det store Haar? Et drilsk Smil søgte de underfundigt at skjule med et Blik ned i Sangbogen. Jeg rømmede mig for at skabe Ro og Højtidelighed: Skal vi synge Nr. . . . og saa sang vi. (Saa gik da den Tid). Jeg hutlede mig igennem Timen og den næste med, blev vist nok nu og da en Smule sentimental, hvorefter Pigerne ogsaa blev sentimentale. Men vi kom udmærket ud af det med hinanden, og det blev en rigtig sentimental Sommer . . .

Jeg ved ikke, om det var den Sommer eller senere, Begtrup en Dag sagde til mig: »Naar jeg faar en ny Lærer, prøver jeg altid at finde en eller anden alvorlig Fejl hos ham. Engang maa den jo nemlig vise sig, men har jeg først fundet een rigtig solid Fejl, slaar jeg mig til Ro med, at saa kan der vel ikke komme saa megen anden Overraskelse«.

Han var vist paa det Tidspunkt beroliget. Hvilken Fejl han fandt hos mig, sagde han naturligvis ikke noget om. Formentlig lidt Kantethed, lidt Stridbarhed, en Smule Trang til at kværulere. Kort sagt: jydsk Sind.

Men saa var der jo Begtrups egne Fejl. En af de mindre var, at han godt kunde være en Smule sippet . . . Det var forbudt Eleverne at spille

Minder fra Frederiksborg

Kort paa Værelserne, og det var i sin Orden. Jeg boede paa Skolen det første Par Aar, og jeg spillede heller ikke Kort paa mit Værelse i Skoletiden, saa det kunde ingen Forargelse vække. Men inde i Byen og paa mit Værelse i Ferien kunde det nok hænde. Og saa var der jo det formastelige, at det skete, Ole Jensen og Bojesen spillede en lille Whist sammen med mig og en tilfældig Fjerdemand. En Eftermiddag i Sommerferien sad vi saamænd og dyrkede Sporten i Bojesens Taarnværelse, da Begtrup uheldigvis traadte ind. »Bavs, bavs!« sagde han, og det betød Misbilligelse. Han kunde ikke lide, at hans Lærere spillede Kort, og det syntes jeg var sippet.

De to første Aar boede jeg som nævnt paa Skolen, jeg havde et stort og godt Værelse, der hed Solstuen. Men der var en Hage ved Sagen; Karlene rejste sidst i Marts, Pigerne sidst i Juli, og mit Værelse laa i en Fløj, hvor der var milelangt til menneskelige Boliger, hvor der var øde og tomt, naar Eleverne var rejst. Man savnede Arbejdet, Selskabeligheden, alt det pulserende Liv, der ellers rørte sig omkring En. Nu gav hvert af ens Trin Genlyd, og om Aftenen var der buldrende mørkt overalt.

Det var ved saadanne – og mange andre – Lejligheder, jeg kom til at tænke paa Henrik Ibsens Digt »Borte« . . .

*»De sidste gæster
vi fulgte til grinden;
farvellets rester
tog nattevinden.*

*I uifold øde
laa haven og huset,
hvor toner søde
mig nys berused.*

*Det var en fest kun
før natten den sorte;
hun var en gæst kun, –
og nu er hun borte«.*

Det midterste Vers gengav netop det, jeg følte, naar et Elevhold var rejst. De gifte Lærere kunde bedre tage det. De havde deres Hjem og var et godt Stykke borte fra de tomme Stuer.

Arbejdet med at undervise Højskolens Ungdom var en dejlig Beskæf-

tigelse. Det har altid moret mig at undervise, men at staa over for en Flok unge Mænd eller unge Piger – det var en Fest. Der var ingen Eksamen, der skulde bestaas, intet Pensum, der skulde gennemgaas. Der var en modtagelig Ungdom, som gerne vilde lære noget, det var ens Ligemænd, som man kunde fortælle en Historie for, saa de morede sig. Vi sang sammen – »sang, saa det klang«. Pas nu paa, Du ikke bliver sentimental, Du gamle! Ja, jeg ved det godt, det er farligt, men jeg kan faktisk ikke med jævne, danske Ord udtrykke, hvor meget jeg holdt af disse unge friske, ukrukkede Naturbørn, som de for de flestes Vedkommende var. Hvis en eller anden af mine gamle Elever tilfældigt skulde faa Øje paa dette, saa modtag jeres gamle Lærers varme Hilsen og vid, at det var mig en Oplivelse at være sammen med jer!

Der er Tungsind i min Slægt, og jeg har ogsaa en Rem af Huden, men hvis den første Time paa Skolen gik godt, og det gjorde den ofte, saa var Dagen reddet, saa blev der sjældent flere Skyer paa Himlen den Dag.

Nu maa man ikke tro, at mine Timer blev fyldt med Skønaanderi og Sludder og Vrøvl, for det gjorde de ikke. Vi bestilte noget, og jeg anstrengte mig for at intensivere min Undervisning saa meget som muligt. Allerede den første Vinter udarbejdede jeg en ny Regnebog, der skulde tage Sigte paa praktiske Forhold. Opgaverne burde ikke være med mere tilfældig Iklædning. De skulde samtidig med, at de indøvede Talbehandling, give en lang Række praktiske Oplysninger om Livets forskellige Forhold . . .

Senere kom jeg til at undervise i Fysik, et dejligt Fag, som navnlig de unge Mænd var meget lydhøre for. Vi fik efterhaanden en rigtig god fysisk Samling, og det støttede meget. Højdepunktet var Røntgenstraalearne, hvor man kunde se Mønterne i en Pung og Knoglerne i en Haand . . .

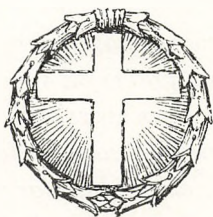
Jeg arbejdede ihærdigt med Faget og skrev ogsaa her en Skolebog . . .

I skriftlig Dansk var det for de mandlige Elevers Vedkommende betydningsfuldt at lære dem noget af det »i Livet anvendelige« for at bruge et af Skoleinspektør Petersens Udtryk. Jeg forsøgte med Postblanketter og Fragtbreve. Jeg lod dem udarbejde Ansøgninger, Kvitte- ringer, Fuldmagter m.m. Men der skulde en Ledetraad til, og 1918 ud- sendte jeg »Brevbog for Landmænd«. Alle disse tre Bøger kom i flere Oplag og bragte min Økonomi en kærkommen Støtte.

Minder fra Frederiksborg

Det var nu ikke alene den reale Læsning, jeg beskæftigede mig med. Jeg læste meget andet, Drachmanns Digte for Eksempel. Her var der atter Fyndord at hente. »Oven over Skyerne er Himlen altid blaa«. Ja, det lettede faktisk til Tider, naar Skyerne hang lidt lavt i ens Sind. Dybere endnu gik Linierne: »Jeg er kun et Instrument. Mestren paa mig spiller«.

Jeg har ikke naaet at læse ret meget af Georg Brandes, desværre, men en enkelt af hans Bøger kom jeg da igennem, og her fandt jeg et Tankeglimt, som man jo ogsaa kan kalde det: »Genialitet er den lange Udholdenhed«. Der stod intet om, hvor han havde det fra, men dette Ord tog jeg til mig. Genial i Ordets almindelige Betydning vidste jeg nok, jeg ikke var, men »den lange Udholdenhed« den var der en Mulighed for at tilvejebringe. Det var jo en Viljesag. Det er vist Ibsen, der siger: »Viljen frigør eller fælder«.

Ved Anders Uhrskovs begravelse holdt valgmenighedspræst Niels Bundgård, Holstebro, i kirken den følgende tale:

I Hebræerbrevet hedder det, at det er vist, at menneskenes lod er at dø og derefter at dømmes (9,27). Begge dele er strenge at nemme. Men der er den forskel, at det med døden kan vi ikke forstå; det med, at vi skal dømmes, kan vi godt. At vi skal dø, er noget, livet og erfaringen lærer os, og denne erfaring taler stærkere og indtryksfuldere, jo ældre vi bliver, og jo flere af vore nærmeste vi følger til graven. Vor forstand siger os, tilpasset som den er denne jords forhold, at det ikke kan være anderledes, men forstå og anerkende døden kan vi i grunden ikke. Det er ikke kun det, at den er suveræn, at den for os at se rammer i flæng, men også, at den i sig selv er gådefuld, og at den drager en grænse, som for os er uoverstigelig. Det ved enhver, der har stået ved et dødsleje, som har stået ved siden af den døde, der for kort tid siden var liv og levende person-

lighed, der meddelte sig til os i ord, i kærlighedens gerninger og ytringer. Nu så fjern – en trækken sig tilbage, hvor vi ikke kan følge. Vi følger vore kære til graven, men det er noget ganske andet end livets følgeskab.

Det at vi skal dømmes, kan vi derimod forstå, ja, det er vist noget, som det inderste i os kræver. Det er et menneskeligt værdighedstegn. Det ville være forfærdende, hvis vi ikke engang var så meget værd, at en bedømmelse, en dom kunne blive os til del. Det ville betyde, at mine handlinger, mine tanker, mine smil og mine tårer var uden betydning, ja, at endog mine fejl, min ukærlighed intet betød, og at altså mit jeg, min personlighed var et nul, et intet. Hvis mine spor på denne jord både på godt og ondt ikke var en dom værd, havde jeg levet livet omsonst. Derfor kan da vist heller ingen undgå at bedømme sig selv under livsforløbet. Det kræver mennesket i os, at vi foretager en livsvurdering, at vi skyder os ind under vor samvittigheds domstol, hvor usikker den end kan være, og hvor mange undskyldninger den end kan finde på. Og vi sammenligner os med andre, det byder os vor selvagtelse og selvhævdelse, vi vil udrette noget, som er noget værd for nutiden, helst også lidt ud i fremtiden. Måske vi også prøver på at læse i andres øjne, hvad vi er, og hvad vi gør. Vi glæder os over hvert smil, vi kan tænde i andres sind, hver glæde vi kan give dem; hver sorg, vi forvolder dem, hver tåre, de fælder for os – altsammen er det med til vor dom. Vi hører dens ekko, og kommer den dag, da vi hverken er et smil eller en tåre værd, da ved vi, at vi ingenting er. Da er vi ikke længer menneske blandt mennesker. Da er vi afskrevet. Derfor forlanger vi – vi kan ikke tænke os det anderledes – at når løbet er slut, og vi har brugt vore dage, da må der gøres regnskab. Det ville være forfærdeligt, hvis der slet intet var at sige om os.

Det betyder jo ikke, at vi mener, vi har noget at møde op med for den højeste dommer, men at vi ikke kan give afkald på håbet om, at han vil dømme os, at vi dog er en dom værd for ham, hvordan den end vil falde ud. Vor kristentro tilsiger os, at vi skal få vort forlangende opfyldt: Vi kommer for ham, som alene har den rigtige dom. Og for ham véd vi, at vi intet har at nævne af det, vi selv har noteret op under livets gang. Da bliver vort eneste håb, at hans evangelium har udrettet det, han ville med os, at hans kærlighed har været den kraft i os, som fik os til at leve sådan, at vor venstre hånd ikke vidste, hvad den højre gjorde. At det må blive åbenbaret, at selv om vort hjerte fordømmer os, er Gud dog større end vort hjerte og kender alle ting.

Tale over Anders Uhrskov

Der er altså en dom, et skudsmål, som vi må overlade til ham, der er dommer og frelser i eet, og hvor vor egen dom og andres dom ikke betyder noget.

Men der er en anden dom, som vi har lov til at udsige, når vi følger et menneske hen, hvis livsløb er slut. Den er vi dette menneske skyldig, fordi han har levet blandt os og har gjort sin gerning. Det er den, der er udtrykt i det gamle ord: »Fæ dør, frænder dør, selv jeg og skal dø, men eet jeg ved, som aldrig dør: dommen over hver en død«. Sådant var gammel sæd: det er vi vore døde skyldig. Når vi i dag begraver Anders Uhrskov, da føler vist alle, der har kendt ham, at denne vor skyldighed, når det gælder ham, hans liv og virke, ikke kun er en pligt, men en glæde. Det ved hans børn og hans familie og slægt, og det ved alle på denne egn, hvor han fik sin livsgerning, og mange ud over det ganske land. Vi vil få det at høre på højskolen om lidt, hvad man skylder ham af eftermæle, og det kan nok samles altsammen i den karakteristisk, som han gav sig selv, som han satte som titel over erindringerne fra de mange år, han havde levet og virket: Et liv i arbejde. En karakteristisk af egen færd og lyst, men også af slægtens, den lange række af jyske bønder på hjemegnen omkring Tørring. Slægtens erfaringer om liv og død var levende i ham, det jyske bondesinds nøgternhed, dets realitetssans, kritiske vurderingsevne, dets understatement, at sige det store med det lille, med syn for modsætningerne i livet, i mennesker, i sig selv, modsætningerne på godt og ondt. Dette sind, medfødt og selvudviklet, godkendt: man skal være naturlig, som han selv siger det i den nævnte bog, det sind havde, som hans fars og mors, mødt den stærke bevægelse, som gik hen over det danske bondeland i forrige århundrede, som går under navnet den grundtvigske vækkelse, hvori er samlet dens folkelige og kristelige sigte, og som langt ind i vor tid gav præg og egenart til store befolkningsdele. At den kunne gribe bondesind er et vidnesbyrd om dens styrke, at den kunne gribe Anders Uhrskovs ligeledes. Da han blev knyttet til højskolen her, var den samlet som i et brændpunkt på denne skole, og her igen er dette, at den kunne fastholde ham, et tegn på styrken. Hans realitetssans og nøgternhed var ikke uden kritik mod det, han mødte og levede i og arbejdede med i. Der skulle være jordnær dækning for ordene, og ofte kunne en gammel »sej« i hans mund bringe denne dækning for ham. Derfor var det nok ikke kun af interesse, men af nødvendighed og kærlighed, at han samlede »folkeminder«. Han fandt i dem, udtryk, som de er,

for jævne menneskers livserfaringer i det jævne dagligliv, i livet, som kan være hårdt og ubønhørligt og dog bærer en glæde med sig, som kun folkevid og folkelune tør bære frem – han fandt i dem en balance: menneske først, mennesket, som det havde levet og virket i vort land i hundreder af år. Derfor kunne han også synes en modsætningernes mand, men deri var han sig selv. Han måtte sige sin ærlige mening om mennesker og sager, om den end kunne synes hård, men han måtte også gøre sine venner godt, og lykkelig den og beriget den, som han holdt for sin ven! Vi mærkede gennem modsætningerne hans varme og ærlige hjerte, og det er nok et stykke af sig selv, han røber, når han i den nævnte bog med fryd genfortæller Kr. Kolds frieri til Stine. »Men Kold, elsker De da virkelig mig?« »Ja, lidt«, svarede Kold – »og det er sandt!« Sådan skulle det også være sandt for Anders Uhrskov, og vi, hans venner, kan vidne om ham, at han var sandheden tro i kærlighed. Og sådan vil vi huske ham.

»Ved tro fik jo de gamle godt vidnesbyrd«, hedder det også i Hebræerbrevet. Anders Uhrskov var tro mod sig selv, sit eget væsen, tro mod sine kære og slægten, tro i sit virke, mod det, han fik i arv, og det, han fandt for rigtigt. Vi giver ham den Gud i vold, han troede på, og vi giver ham godt vidnesbyrd.

Niels Bundgård.

Peder Rydbert

Han begyndte som hyrdedreng i Mulstrup, hvor han var født. Landsbyen ligger lidt syd for Ringsted. Han havde ikke mange gode minder fra årene som vogterdreng. Desuden fik han altid at vide, at han ikke egnede sig til praktisk arbejde. Ingen mente, at han nogensinde ville blive til noget. Rig på jordisk gods blev han heller aldrig, men gennem sit lange liv samlede han sig mange af de rigdomme, møl og rust ikke kan fortære. Da Begtrup havde bygget Frederiksborg Højskole i

Peder Rydbergt

1895, meldte han sig som dens første elev. Og da skolen i 1970 fejrede 75 års fest fortalte den 93-årige muntre mindedrag fra det første vinterhold. I nogle af sine ungdomsår opholdt han sig i Norge, bl. a. var han tjenestekarl i seks måneder på Aulestad hos Bjørnstjerne Bjørnson. Oplevelserne i Hillerød og Norge blev bestemmende for hele resten af hans liv. I nogle år kom han til at virke som lærer på forskellige højskoler. Desuden dyrkede han en poetisk åre og udgav nogle småbøger med vers. Det blev navnlig i samtalerne, bøgernes og rejsernes verden, at Peder Rydbergt fandt sin plads. Han kunne fortælle om sine rejser til Finland, Norge, Sverige og Slesvig. Hans første rejse til Finland og landets smukke birketræer gjorde et sådant indtryk på ham, at han omgående ved hjemkomsten til det hus, hvor han boede sammen med sin gamle mor, plantede en lille birkelund ved huset, og birkene står endnu dernede i Sydsjælland. Han fortalte også gerne om de kendte forfattere, han havde mødt, bl. a. Tolstoj og Sigrud Undset. I næsten 25 år boede han i en lille hybel i De Gamles By på Nørrevold i København. Her var han en flittig bidrager til »byens« lokalblad. Hver sommer kom han på en dags besøg på sin gamle skole i Hillerød. Altid medbragte han et par bøger som gave til højskolens bibliotek. Nogle timer hver uge passede han Johan Herman Wessels mindestuer på Gammeltorv. Så sent som 1969 optrådte han som statist i en underholdningsfilm, jeg husker ikke hvilken.

Hvor han færdedes, kom folk til at sætte pris på det venlige og altid taknemmelige menneske, som Peder Rydbergt var. I 1970 hædrede elevforeningen ham ved at udnævne ham til æresmedlem sammen med Anders Uhrskov og N. P. Nielsen.

Peder Rydbergt døde den 14. april 1972. Et par år før gav Pip Christiansen mig følgende lille poem, som Rydbergt skrev i 1925 til Flensborg Ungdomsforenings blad »Holger Danske«. Hun syntes, vi kunne bruge det for at mindes ham ved hans død. Det hedder »Ungdom« og lyder:

»I Ungdomsdagens aarle Gry
de dybe Længsler kalder.
Det vide Udsyn aabner sig,
og snævre Grænser falder.

Som Fuglen fri den muntre Svend
saa langt i Verden vanker,
og den, som har det lyse Blik,
trods Modgang let sig ranker.

At lyse op i Taagen klam
er vaagen Ungdoms Virke.
Giv plads for Aandens rige Sol
i Livets store Kirke.

Paa uvis Færd i Vandreaar
de lange Veje prøves.
Lad Verden møde vildsom nok,
blot Kraft og Vilje øves«.

SHJ.

Sigurd Kramer

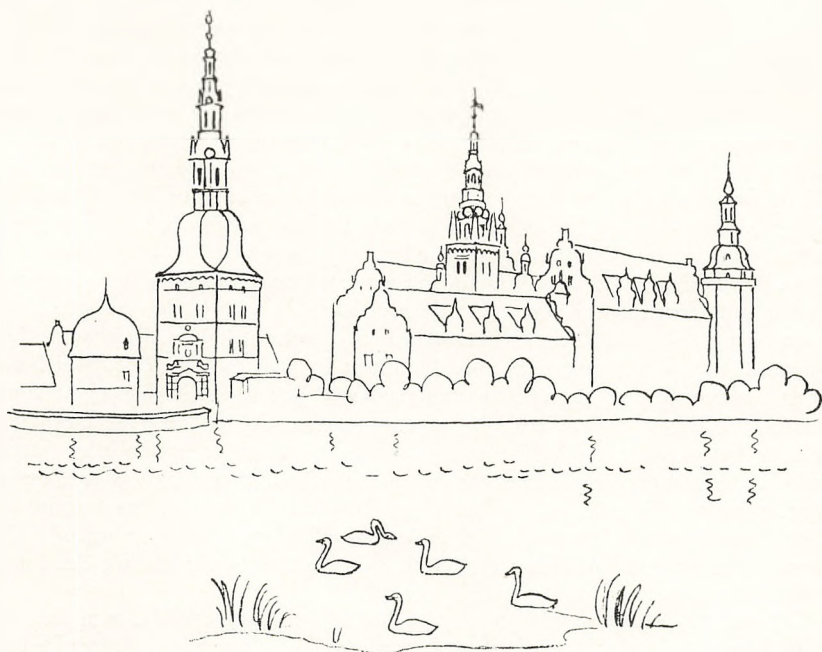
Som vi allerede i september kunne læse i det lille skoleblad, er Kramer død. Her skal ikke gentages, hvad Emil Petersen skrev i anledning deraf, men blot tilføjes nogle få linier.

Sigurd Kramer var født i 1919 som den yngste af børnene i Vallekilde fri-skole, hvor hans forældre var bestyrerfolk. Hjemmets princip var, at børnene skulle prøve praktisk arbejde, og Kramer kom i handelslære i brugsen. Men det opgav han og blev elev på Vallekilde Højskole. Siden blev han optaget på Vinters Seminarius i Silkeborg, hvor han tog lærereksamen i sommeren 1941. Derefter var han lærer i fire år på Høng private Realskole. Her lærte han Kirsten Mathiesen fra Løve skole at kende, og de holdt bryllup i 1948. De har to børn, Birgitte og Henrik, der begge for tiden uddanner sig til lærere. Efter krigen var Kramer højskolelærer på Ry Højskole fra 1945-1948, hvorefter han tog årskursus i sang og musik på lærerhøjskolen, før han blev ansat ved Frederiksberg skolevæsen og fik sin gerning på Fuglevangsvejens skole. Kort tid før sin død blev han udnævnt til sangkonsulent for skolerne på Frederiksberg. Gennem årene blev der også kaldt på ham som sangpædagog ved Dansk Friskoleforenings årlige kursus.

Til Grundtvigs Højskole kom han til vort første vinterhold 1951-52 og vandt ved sin munterhed og åbne færd elevernes og alles sympati og tillid som en god lærer og medarbejder. Han kom én gang om ugen til en fællessangtime og en times korøvelser, hvortil forarbejdet var udført af andre lærere. En lang række somre videreførte han sammen med organist Jørgen Berg og seminarielektor Aage Nielsen den »musiklejr«, som var grundlagt på Frederiksberg af Pip Christiansen i samarbejde med Grytter, Bjerborg og Schultz. Sommereleverne fra disse år vil mindes musiklejr-dagene som måske sommerens lyseste oplevelse. Men naturligvis var det hans ugentlige torsdagsbesøg, som fik særlig betydning for vort skolearbejde. Mens folkesangen havde svære vilkår på mange højskoler, overlevede den hos os, ikke mindst takket være Kramer. En af de sidste torsdage, han havde fællessang, kom han glad ned fra foredragssalen og fortalte, at én af de mandlige elever havde sagt til ham, at han havde været ude for flere sanglærere, men ingen havde før kunnet gøre ham glad ved at synge med. Jeg véd at Kramer følte, at han på den stilfærdige måde fik den bedste tak, han kunne få. Det var i foråret 1970, at han syntes, han nu efter 18 vintre måtte slutte. Dels havde vores 8 måneders sammenhængende højskoletid gjort bi-jobbet for stort for ham. Dels kom dertil et plagsomt halsonde, som måtte plejes, og som det da også en tid så ud til at ville gå bedre med. Men han kom aldrig over det, og efterhånden udvikledes vel deraf den sygdom, som alt for tidligt tog hans liv den 23. august i år.

Vi, som kom til at kende Kramer nærmere, vil mindes ham som en god ven og en trofast kammerat. Han var glad ved sit hjem og sit arbejde som lærer. I dansk folkesang havde han mødt noget, som han holdt af, og som han derfor mente, han måtte dele ud af til andre, om det kunne få betydning også for dem. Og det lykkedes for ham. Viser, sange og salmer fik lodig klang, når Kramer ledede. Mange Frederiksborgelever vil med os bevare hans navn og virke i kærlig erindring.

SHJ

Skoleåret 1971-72

For 22. gang skriver jeg brev til gamle elever om årets forløb. Jeg vover mig til det igen, skønt jeg for nylig hos den kloge J. P. Mynster har læst et par nedslående bemærkninger. Den ene står i et brev til hans veninde Kamma Rahbek: »Ingen uden Fruentimmer due til at skrive Breve«. Den anden, som er værre, findes i et, han skrev til sin ven, botanikeren Hornemann: »Det er kun kloge Fruentimmer og dumme Mandfolk, der skrive gode Breve«. Da jeg jo ikke hører til den første slags - de kloge, og nødtigt efterhånden vil regnes til den anden - de dumme mandfolk, må det være en rigtig udvej ad åre at se sig om efter et fruentimmer af Mynster'sk kvalitet og kvalifikation til at overtage årets brevskrivning og beretning. Men altså, ad åre! Derfor nu igen: Kære gamle elever! Først...

Efterårsskolen 1971

Skoleårets første uge i september var selvfølgelig optaget af elevernes ankomst, modtagelse og indkvartering, af deres orientering om skolens hverdag og undervisning og af tilvalg og inddeling i de mange grupper. Desværre er det sådan, at

for få elever har sat sig godt nok ind i den skoleplan og de andre tryksager, som er sendt til dem forud, og som jo egentlig skulle give noget af grundlaget for deres indmeldelse. Vi må også konstatere, at temmelig mange ikke har megen anelse om højskoletilværelsen. At vi ikke standser undervisningen kl. 14, men breder os over næsten halvdelen af døgnet, og at vi ikke holder os i ro hele lørdagen og søndagen med, det undrer ikke så få. Den slags og mere med er vi i hvert fald nødt til at være opmærksomme på. Efter elevernes ankomst må der ofres tid de første dage på en mere omfattende orientering end for blot få år siden. Ellers falder alting fra hinanden, og så kan det tage næsten halvdelen af skoletiden at få det arbejdsklima og skolemiljø frem, som vi ikke kan eksistere foruden, i hvert fald ikke i den forstand, vi gerne vil holde højskole her på bjerget. Vi har imidlertid endnu ikke taget de kraftmetoder i brug, der benyttes nogle steder, gruppedynamik, sensitivitetsovelser, og hvad det kaldes. Vi snakker bare om at få dem »rystet sammen« med hinanden og med os. Til det formål har vi siden Thomas Bruuns dage holdt orienteringsløb den første lørdag, og vi traver gennem Gribskov til Fredensborg søndagen efter. Og vi lod i år den første hele skoledag slutte med flere timers aftensamvær under selskabelige former omkring kaffekanderne i den store dagligstue. Alle lærere var til stede, og der blev opfordret til snak om skoleplan og timeplan. Vi dyrkede med andre ord tidens mest yndede kunst, nemlig kommunikation. Mange spørgsmål blev besvaret, mange misforståelser ryddet til side, og mange fordele fik det for de kommende skoledages tilvalg af fag.

Der var 10 danske elever færre end i fjor, da vi begyndte. Til gengæld dukkede ikke færre end 18 op til november, så antallet blev som tidligere. De danske elever fik nogle udenlandske kammerater: en marokkaner, en japaner, tre amerikanere, en schweizer, tre færingere, syv grønlandere, en svensker, en islænding og seks nordmænd - det var så mange, at vi for de mest vildfremmede måtte oprette et særligt danskhold.

Den vigtigste forandring i timeplanen var, at vi skar dansk ned med en time og udvidede samfundslære tilsvarende. Samfundslære - ja, det har heddet sådan før, og faget har været obligatorisk. Men vi har nogle gange mærket, at ordningen ikke er tilfredsstillende. Vistnok, fordi mange har haft så meget deraf under deres tidligere lange skolegang. Samfundslære, ikke sandt: befolkningen, forfatningen, folketinget, domstolene, administrationen, forsvaret o.s.v. o.s.v. fra A til Z. Men det hjalp, at det blev gjort til genstand for tilvalg. Ønskerne om selv at kunne bestemme blev imødekommet, og lysten til arbejdet steg i de timer. På efterårsskolen 71 kunne der vælges mellem: 1. alm. samfundskundskab, 2. familien og samfundet, 3. mennesker og miljø, 4. samfund under forvandling i udviklingslandene, 5. samfundet og afvigerne og 6. samfundet og arbejdspladserne. Næste år tilføjer vi: Kvinderne og samfundet og faget sociologi.

Som tidligere år holdt vi afstemning, om der skulle være elevråd eller skoleråd, eller om vi skulle holde fællesmøder. Eleverne bestemte sig for plenum (vi bruger det flotte navn), altså et ugentlig fællesmøde for alle på skolen med drøftelse af små og store savn og sorger og glæder. Det skal ikke nægtes, at nogle synes, plenum er spild af god arbejdstid. Men jeg tror, vi i lærerkredsen er enige om at ønske dette forum bevaret - blot må vi nok bidrage vort til, at der lægges mere arbejde i udformningen af en rimelig dagsorden for møderne og en sikrere ledelse af dem.

Novbr.
1971.

Som ny lærere tiltrådte tre mand og en kvinde. Lærer *Jørgen Pedersen*, der tidligere har arbejdet i den jødiske skole i København, i børne- og ungdomsværnet og i flygtningeundervisningen, afløste lærer *Peter Hauschildt*, der var på årskursus i musik og sang på Danmarks Lærerhøjskole. Lærer *Kirsten Jensen*, Lyngø, uddannet på Jonstrup seminarium, kom som afløser for den *Kirsten Jensen*, som var her 1966-71 og nu er langt henne i en videreuddannelse. Den nye *Kirsten* har foruden delingsførerundervisning også matematik, fysik og kemi. Almindelig pigegymnastik er derimod overtaget af *Lene Lundgaard*, som i fjorhed *Sørensen*. Den tredje nye kraft var hendes mand, cand. mag. *Ebbe Lundgaard*, som stammer fra Vallekilde; han har afløst *Knud Bjørn* i gymnastiksalen og *Johs. Langer* i engelsk sprog og international politik. Endelig ankom lærerstuderende *Erling Christiansen* fra Den fri Lærerskole for her at tilbringe sit praktikår. Sammen med *Emil Petersen* arbejdede han med formning, underviste i »Fremtidsromaner«, i de moderne miljøproblemer og i dansk. Vi havde for første gang i mange år ingen svensk kollega i lærerkredsen, men det kommer igen fra næste skoleår. Af andet nyt i undervisningen kan noteres, at *Emil Petersen* tog et fag, han kaldte »Litteratur og livssyn«. - De nye lærere implicerede sig energisk i hele den socialpædagogiske side af højskolearbejdet, altså i samværet med eleverne og i alt det, der ligger uden for timeplanen. Vi ældre på stedet mærkede det på efterårsskolen 1971 som en usædvanlig god fornyelse.

Efter et par ugers skolearbejde afholdt vi efterårsmøde. Om eftermiddagen var der et samtalemøde om aktuelle kvindeproblemer. Indledere var næstformanden i Dansk Kvindesamfund, cand. jur. *Grethe Fenger Møller* og journalist ved »Landsbladet« *Eva Johannessen*. Om aftenen talte forfatteren *Carl Scharnberg* om »Vort børnefjendske samfund«. Han fremhævede navnlig, hvordan man, når kommunerne laver deres dispositionsplaner alt for ofte glemmer både børn og unge. Til dem bliver der ikke afsat én kvadratmeter fritidsjord, selv om det skal ske ifølge landsbygge-loven. Derimod husker man og har travlt med industriområder, veje, beboelsesområder, parkeringspladser o.l. *Scharnberg* foreslog, at man rundt om i landet får fat i den lokale dispositionsplan og drøfter den i studiegrupper, aftenhøjskoler eller under andre former og derpå fremlægger resultatet for de kommunale myndigheder. Særlig levende fortalte han om det center, der er skabt for børnene i *Vrå* i *Vendsyssel* ved frivillig indsats af byens borgere. At det er blevet en pædagogisk lege- og fritidsplads af stor værdi, fremgik både af skildring og lysbilleder. - Der var mange til efterårsmøde, navnlig kvinder fra *Frederiksborg* amts husholdningsforeninger. Vore personlige indbydelser derimod til de lokale kommunale og sociale myndigheder gav som resultat: O! - Morgenen efter mødet læste og spillede *Carl Scharnberg* *Dürrenmatt's* skuespil »Den gamle dame kommer til byen«. Det var en oplevelse.

Dagen før efterårsmødet var her en slags kirkedag, i anledning af at den lille kirke øst for skolens have som gave blev overdraget til sognet. Kirken bliver dog fortsat hjemsted for *Frederiksborg* valgmenighed. Begivenheden var på sin vis forberedt gennem flere års udlejning af kirkebygningen til nabo-sognene. Festligheden foregik dels i kirken, dels på højskolen. Under gudstjenesten overrakte formanden for valgmenigheden, gårdejer *Erik Andersen*, *Pårup*, skødet på kirken til en repræsentant for sognemenigheden. Valgmenighedspræst *Otto Helms* prædikede, og biskop *Leer Andersen* afsluttede gudstjenesten.

Efterårsskolen 1971

September.

Hundrede af kirkegængerne samledes bagefter til kaffe og samvær på højskolen. Her blev kirkens historie fortalt, fra den i 1909 blev oprettet omkring fri-menighedspræst *Niels Dael* på højskoleforstander *Holger Begtrup*s initiativ. Og der blev talt om kirkens fremtid og om det ny Ullerød sogn, som siden er oprettet og allerede har fået egen præst. Navnlig blev der på mødet givet udtryk for, at man håbede, valgmenigheden og højskolen stadig måtte få glæde af at benytte kirken. Nogen tid efter foranledigede kirkeværgen, den lokale vandværksdirektør, at den gamle kirkevej fra skolen til kirken blev spærret med beplantning og hegnstråd. Men det var som sagt en højtidsdag med mange gode ord og med en - man ville mene - uvurderlig og sjælden gave til en ny sognemenighed.

Af andre offentlige foretagender i løbet af efteråret 1971 kan jeg nævne et bekendtskab, vi gjorde med moderne debatteater. Det var *Lundehus Teatergruppe*, der opførte lektor P. C. Brøndstedts »Døden holder fridag«. Vi kunne glæde os over »skuespillernes« fine samarbejde, men indholdet forekom dunkelt, så der kom kun tøvende en smule debat i gang efterpå. I den henseende gik det livligere ved månedsmødet i november. Da holdt vi paneldiskussion om »Behovet for nye samværsformer og miljøer«. Panelet var fire, som havde deltaget i danske ø-lejre og israelske kibbutzer, nemlig lærerstuderende *Torben Baldorf*, cand. psych. *Ebbe Fjeel Krüger* fra NOAH, HF-studerende *Judith Nake* og lærer *Dorrit Sverdlin*. - Det sidste møde på efterårsskolen var adventsmødet og efterårsfesten for nuværende og tidligere elever. Pastor *Otto Helms* prædikede, og generaldirektør *Hans Sølvhøj* talte. Sølvhøj havde valgt at sige noget om »Kristendom og politik«. Emnet var kommet i forgrunden, fordi der inden for teologi er opstået en gren, man kan kalde politisk teologi, men

også fordi man just i efteråret 1971 forsøgte sig med et nyt politisk parti, der kalder sig kristeligt. Om aftenen opførte eleverne Thornton Wilder's skuespil »Vor by«, instrueret af Jørgen Pedersen, kyndigt bistået af Agnete Bjerre og Emil Petersen. - Jeg skal også nævne, at vi en onsdag aften i samme måned havde en god musikaften med renæssancemusik på programmet. Slotsorganist *Kynne Frandsen* spillede cembalo, *Arne Christiansen* guitar og lut, *Bruno Simonsen* guitar, og *Ole Svendsen* og *Sissi Lunøe* sang. I en pause muntrede Emil Petersen os med Hjalmar Gullbergs musikalske novelle om Åkes salmesang.

Der var folketingsvalg den 21. september. I den anledning holdt vi eget vælgermøde med repræsentanter for de politiske ungdomsorganisationer på forhøjningen. I mødet deltog mange elever fra landbrugsskolen og en del oldfrueelever, der i nogle uger var her til deres eget kursus. »Politikerne«, der førte ordet under direktion af Lars Thorkild Bjørn var *Kleis Nielsen* fra DSU, *Jens Holme Jørgensen*, Radikal Ungdom, *Henry Fagerli-Nielsen*, Retsforbundet, *Jørgen Bodilsen*, SUF, *Heinrich Andreasen*, DKP, *Svend Erik Larsen*, Venstres Ungdom og *Jan Sørensen* fra et parti ved valget betegnet med bogstavet Y, beskrevet som en blanding af syndikalister, anarkister, leninister, maoister, blomsterbørn, parlamentsstrætte, trozkister m.v., men også kaldet venstresocialister. Vi holdt et par dage efter prøvevalg, og udfaldet blev A 14, B 11, C 2, E 6, F 22, K 17 Q 5, V 15, og Y 5 plus 8 blanke og én ugyldig stemmeseddel. De, der kan deres ABC, er i stand til at tyde resultatet. Men deltagelsen var for lille, ikke engang 70% af »vælgerne« ulejlige sig. Før det omtalte vælgermøde havde vi afholdt en politisk emnedag, arrangeret af samfundsfaggrupperne. så de fleste var godt forberedt.

Vi havde naturligvis flere diskussioner og emnedage på efterårsskolen; mange vil erindre den livlige debat om sportens stilling, arr. af Kirsten Jensen og Ebbe Lundgaard, og en omfattende emnedag om »Filmkunsten og virkeligheden« med Bent Jakobsen som ophavsmand. Den første emnedag, som her nævnes sidst, kaldte vi »Samfundskritik 1971« Tornbjerg, Christiansen og Lundgaard havde udarbejdet en række spørgsmål til gruppearbejde. Formålet var ikke blot at give luft for kritik af det etablerede samfund, men også og navnlig at støde frem i retning af en formulering af ønskede forandringer.

Skønt september var mere ustabil vejrmæssigt end i fjor, gennemførte vi både vore korte og lange ture. En eftermiddag på Frederiksborg slot, ledet af Emil Petersen. Besøg i Fredensborg med Bent Jakobsen foran. En hel dag i Skåne, tilrettelagt af Bjørn og Karen Tornbjerg. En 2-dages Sjællandstur for nogle få ikke-udrejste i den lille efterårsferie med Jørgen Pedersen ved rattet. I oktober tur til Kronborg og Teknisk Museum i Helsingør og til Nationalmuseets udstilling »Klæ'r skaber folk« i Brede. Og endelig en decemberdag i København. Vi var alle i Folketinget, Frihedsmuseet og Det kgl. Teater. Førstnævnte sted blev vi modtaget af en fhv. Frederiksborgelev, den nyvalgte *Ole Vig Jensen*. Eftermiddagen blev brugt gruppevis til besøg i Saxogården, Kofoeds skole og nogle museer. Dagen var ordnet som bedst af Lene og Jørgen.

Ja, mere kunne sagtens antegnes fra efterårsskolen 1971. Hvem husker ikke aftenen med U-landshøjskolens elever som gæster - lærernes skuespiloplæsninger - hyggelige hjemmeaftener - og en uhyggelig ditto med ildløs på scenen og stor udrykning af Hillerød brandvæsen - forældremødet, hvor der til det traditionelle program var føjet urpremiere på film produceret af Bent Jakobsens tirsdags-

Efterårsskolen 1971

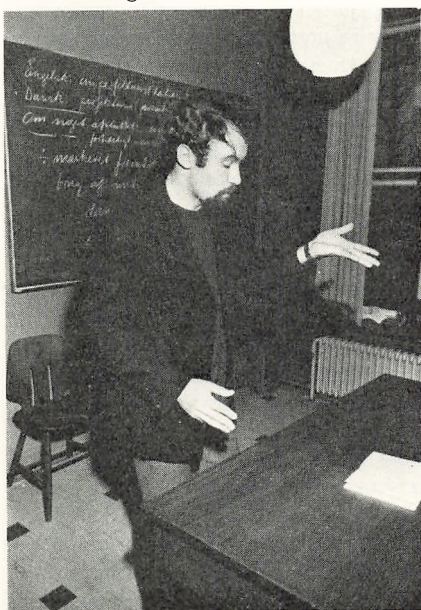

Karen Tornbjerg.

Kirsten Jensen.

Ebbe Lundgaard.

Haugstrup og Bjørn.

Skoleåret 1971-72

gruppe - fætterballet med 70 kære gæster - nogle kammeraters opførelse af scener fra musical'en »Hair« - visegruppens fine sange med Karen Tornbjerg ved klaveret - det gevaltige snevejr midt i november, som i et par dage berøvede skolen tre lærere, der deltog i Dansk Ungdoms Fællesråds weekendkursus i Fuglsø-lejren, men bagefter blev opslugt af Jyllands snemasser - o.s.v., o.s.v. - På den sidste skoledag før jul blev meddelt et hæderligt resultat af den indsamling til Bangla Desh, som eleverne tog initiativet til.

Kort efter rejste de. Det er snart flere år siden, vi har haft så interesseret og harmonisk et elevhold. Det siger vi tak for! I skyndingen til sidst glemte man at vælge en repræsentant til elevforeningens bestyrelse. Det skete så pr. brev, og valget faldt på *Jan Fredebo*.

Inden næste afsnit må jeg ikke glemme at fortælle, at skolens bestyrelse og lærerkredsen den 1. november holdt fest for *Grete Søndergård*, *Bent Jakobsen* og *Emil Petersen* i anledning af, at de havde tjent skolen i 25 år, tredieparten af dens tilværelse. Der blev holdt ikke få hyldesttaler til jubilarene, og skolens formand overrakte hver et gavekort, som man kunne trække 100 kr. fra 24 gange og så endda ha' 100 kr. til rest. - Trekvart år senere var jeg selv i en lignende, men dog anden anledning udsat for noget tilsvarende. Tak til bestyrelsen og til venner og gamle elever for alle hilsener og gaver til undertegnede den 1.8.72.

Vinterskolen 1972

Det var livlige folk, der tog skolen i besiddelse den 4. januar 1972, en broget sammensat flok, 80 kvinder og 40 mænd. 9 udmeldelser indløb mellem jul og nytår. Måske må vi for at fremme almindelig omtanke indføre et indmeldelsesgebyr. En del skoler bruger det allerede. Navnlig norske indmeldelser er usikre; det sidste par år er henvend 50 procent af dem forsvundet, ofte yderst sent. Vi kunne let have fået de 9 tomme pladser besat, hvis vi havde ladet os overtale af diverse institutioner. Men det er lige så nødvendigt, som det ofte er umuligt at få ordentlig oplyst, hvad man - bortset fra anbringelse af en klient - gerne vil opnå for vedkommende. Vi synes også, det er påkrævet, at vedkommende allerede en tid har været inde i en positiv udvikling. Og endelig helst, at han eller hun selv er kommet til at se på et højskoleophold som et nyt, positivt alternativ.

I lærerkredsen skete ingen forandringer, og der var kun få ændringer i timeplanen i forhold til vinterskolen i fjor. Vi gjorde forsøgsvis torsdag eftermiddag skemafrø. Hensigten var dels at gøre en halv dag fri til gruppeekskursioner, dels at få de fleste frisør-, læge- og tandlægebesøg henlagt til den dag. Det faldt nogenlunde ud, og vi fastholder nok ordningen. Efterhånden blev bibliotek, formningslokale og gymnastiksal flittigt brugt denne frieftermiddag. På vinterskolen 72 var der i øvrigt så mange, der fortsatte fra efteråret, at vi kunne oprette to hold specielt for dem, ét i »Idé og kultur«, som Fritz Norlan tog sig af, og ét i »Socialpædagogik« med Bjørn som guide. Vi gjorde forsøg et par ugentlige timer sidst på eftermiddagen med noget, vi kaldte »Ugen, der gik« - den ene time: ugen - politisk, den anden: ugen - kulturelt. Desværre var interessen mangelfuld, eller vi greb det måske forkert an. - Endelig skal nævnes, at vi måtte udvide tyskundervisningen og fik god hjælp dertil af Inger Brixtofte

Oktober 1971.

Petersen. Desuden, at Agnete Bjerre fortsatte som timelærer med en valgfri gruppe i u-landsspørgsmål.

Vi havde en række møder og diskussioner. Første diskussionsaften blev arrangeret af den gruppe, som mellem tilvalgsfagene i samfundsspørgsmål havde tegnet sig for »Social orientering«. Fire kammerater indledede om emnet »Hvad kan børn og ældre forvente af et velstandssamfund?« En aften kort tid efter var de unges forhold på tapetet. Det var ved et månedsmøde, hvor forstander *Jørgen Andersen* fra »Socialt Boligbyggeri« talte om »Ungdomsproblemer i storbyen«. Det førte til en lang debat ved aftenkaffen. - En formiddag i januar havde vi besøg af stutturen af den schweiziske folkehøjskole, den gamle, men raske *Fritz Wartenweiler*. Han bad os synge »Løft dit hoved, du raske gut«, sangen, der handler om ungdommens holdning over for fremtiden. Og det blev hans emne: »Hvad tænker I, når I synger en sådan gammel sang?« Mellem unge i Schweiz havde han oplevet en udbredt pessimisme med hensyn til deres egen, til landets og Verdens fremtid. Wartenweilers foredrag rummede en lang række spørgsmål til de unge: Hvordan vil I opdrage jeres børn? Hvordan vil I gøre det bedre for de nærmeste? Hvordan vil I undgå at lade jer manipulere? Hvordan kan man være sig selv? Hvornår er din samvittighed vågnet? Hvordan vil I realisere jer selv? Hvor meget forstår I af jeres egen psyke? Hvornår får man sin egen vilje? Hvordan vil I organisere samfundet, hvis man kun skal følge sin egen lyst? O.s.v. På sin egen indirekte måde gav han en del svar på de mange spørgsmål at arbejde videre med. Til de gamle plejer Wartenweiler at sige: Vi skal forsøge både at *forstå* de unge - og at *modstå* dem. Til de unge: Noget af det vigtigste er vistnok at forstå sig selv - og sine modstandere, også modstandere blandt jævnaldrende - og så at føre kampen således, at den kan føre til noget.

Fritz Wartenweiler var jo elev på Frederiksborg i Holger Begtrups velmagtsdage. Kort tid efter hans besøg overtog en anden Begtrup-elev fællestimen, forstander *Jens Marinus Jensen*, Århus. Emnet var »Levestandard og livsstandard«. Navnlig det afsnit i foredraget blev aflyttet, som handlede om den tyske

økonom og politiker Walther Rathenau, der jo efter den første verdenskrig kæmpede for uden socialisering at overvinde det privatkapitalistiske systems skavanker, men blev dræbt af to nationalistiske mordere. - Vores 10. februar-møde sammen med Sønderjysk Forening havde kun få deltagere udefra. Redaktør *Hans Rütting* holdt foredrag om »EEC-landet Vesttyskland mellem øst og vest«.

I vinterskolens anden måned havde vi også en særdeles livlig diskussionsaften, arrangeret af Lars Thorkild Bjørn, om »Kriterier ved ansættelse af medarbejdere«. Fem personalefolk fra banker og sparekasser, industrier og børneinstitutioner indledede og måtte stå for skud. - Bent Jakobsen ordnede en emne-dag for os om »Grønlandske problemer«. Her var vore otte grønlændere ekstra aktive i gruppearbejdet. Dagen sluttede med folketingsmand *Moses Olsen*, som talte ved et offentligt møde. Hans hovedtanke var den ikke ukendte, som alle må støtte, at grønlænderne bør have større ansvar for deres lands styrelse og udbygning. Der var i den forbindelse mange spørgsmål til taleren fra forsamlingen.

Den svenske Frederiksborglærer 1969-71, *Olle Lindquist*, nuværende højskolelærer på *Marieborg folkhögskola* i Norrköping, nedkom med den idé, at vores »Nordisk studiehold« i nogle dage skulle bytte gårde med en flok svenske elever fra Marieborg. Selv om vi faktisk har sagt farvel til den slags udsvævelser i skoletiden, slog vi alligevel til. Onsdag aften den 1. marts ankom Olle med 20 svenskere, mens Emil Petersen og Fritz Norlan landede i Norrköping med 27 herfra. For ikke at slide for meget på den knappe tid tog vi weekend'en i brug og lagde desuden en af vore traditionelle udflugter, Helsingør- og Louisiana-turen, hen til udvekslingsdagene. I en fællestime havde vi besøg af den islandske forfatter *Bjarni M. Gislason*, der fortalte om sit hjemland. Hans dansk var lettere for svenskerne at kapere end vores. Der blev dog tid til at give gæsterne et lille indtryk af vores arbejdsform - foredrag, diskussioner, gruppearbejde og aftensamvær med underholdning. Det forløb vistnok nogenlunde, selv om programmet var lovlig stramt for de svenske elever. Da vore vendte hjem sidst på søndagen kunne de fortælle om svensk højskole, navnlig var de duperet af de svenske elevers selvstudier og meget optaget af en gruppe, som havde dyrket »skabende dramatik«. De havde set byerne Norrköping og Linköping og været inde på Valla folkhögskola, der bl.a. har en u-landslinie. Det store fritids-naturområde Kolmården interesserede også.

Vi holdt vinterfest sammen med ca. 100 gamle elever midt i marts. To elever og to lærere underholdt med Johanne Louise Heibergs gamle vaudeville »Nej«, og nogle af 8 måneders eleverne gentog scenerne fra »Hair«, før dansen gik. Sidst på måneden var der HF-orientering for alle interesserede. Tre fhv. Frederiksborgere, *Margit Jepsen*, *Bente Eriksen* og *Frode Olsen*, var tilstede og fortalte om optagelsen, selve studiet, økonomisk hjælp m.m. På den tid havde vi igen en diskussionsaften. Emnet var det evigt aktuelle om kønsrollerne. Agnete Bjerre indledede dagen med at fortælle om »blåstrømperne«, altså om den gamle kvindeemancipation i sidste århundrede. Om aftenen fik en »rødstrømpe«, stud. mag. *Kirsten Poulsen* fra København, ordet som indleder. Kvikke folk havde som appetitvækker fabrikeret en grim plakat til opslagstavlen. Overskriften lød »At I lader jer det byde!« Derpå i forskellige farver en række spørgsmål: Hvorfor er der kun 10% kvinderepræsentation i kommunalråd og folketing? Hvorfor er kun 2% af de ledende poster i erhvervsliv og administration beklædt

Fra Marieborgs Folkhögskola.

med kvinder? Hvorfor er der næsten ingen kvinder i videnskab og kunst? Hvorfor vælger pigerne kun de traditionelle fag - de sædvanlige syv dødssyge pigefag? Hvorfor hykler så mange kvinder interesse for ligestilling med mændene? Deres livsførelse med blåternet køkkenforklæde påviser jo, at de kryber for mandssamfundet! Når man nedsætter en stor kvindekommision - hvorfor så ikke en mandskommision? Hvorfor finder kvinder sig i den diskriminerende skæve løn? Hvorfor gennemfører kun en sjettedel af de immatrikulerede studiner deres uddannelse? Hvorfor lader kvinder sig altid udnytte af ieklamefolk og geskæftige avis- og bladfolk? Hvorfor finder kvinder sig i næsten aldrig at blive betragtet som et menneske i sig selv, men blot at skulle holde trit med deres mands succes, fru salgschef Oscar Petersen, fru proprietær Oscar Petersen, fru generalmajor Oscar Petersen o.s.v.? Der var mere endnu, men trods trompetstødene blev diskussionen ret spagfærdig.

I påskeferien sidst i marts foretog 35 elever sammen med Karen og Svend Tornbjerg, Erling Christiansen og Kirsten Jensen en studierejse til Øst- og Vestberlin. Den forløb tilfredsstillende. Tirsdag efter påske samledes alle til den sidste skolemåned. En aften fortalte viceskoleinspektør *Victor Cornelius* os sit livs eventyr fra den vestindiske fødeø til sydhavsøen Lolland. Ved kaffebordet foretog han en lang række negro spirituals.

Søndag den 9. april tog vinterholdet initiativ til en offentlig bazar. Bistået af Lene Lundgaard udstilledes keramik, stoftryk, strikketøj, grafik, bøger m.m. til salg. En del gode skænkede præmier blev afhændet pr. tombola. Og i et hjørne

Vinterskolen 1972

af salen var der et mini-loppemarked. Næsten hundrede gæster udefra kikkede ind og købte flittigt, og der blev et stort overskud, ialt 2500 kr., som blev sendt til Abbé Pierre's arbejde.

Midt i april havde vi en halvanden dags emnedag om kirkelige spørgsmål, ledet af Emil Petersen og Erling Christiansen. Vi begyndte med en udflugt i det dejligste forårsvejr. Ganske vist aflagde vi en visit i Willumsen-museet, men ellers var det en kirketur: Skibby Kirke (kalkmalerier; sognepræst *K. Tofte*). Osted valgmenighedskirke (amanuensis *Jørgen Thorgaard* fortalte om sogne-menighed og valgmenighed), synagogen i Krystalgade (rabbiner *Bent Melchior's* søn) og endelig den katolske kirke i Bidstrup (pater *Gommans*). Om aftenen underholdt Lars Thorkild Bjørn med lysbilleder fra Steiermark i Østrig, hvor han en tid har arbejdet i et johannerkloster. Dagen efter arbejdede vi i grupper, bl.a. med nogle igangsætningsspørgsmål, stillet af de to ledere. Kirke-emnedagen sluttede med en diskussion med tre unge teologer i panelet: stud. teol'erne *Steffen Kjeldgård Pedersen*, *Torben Grosbøl* og cand teol. *Niels Cappelørn*.

Fra vinterskolen er der naturligvis mere, som er værd at erindre. Blandt andet vore teaterture, der fortrinsvis gik til »Ungdommens Teater« og Gladsaxe-scenen. Vore egne skuespil- og filmaftener og flere af elevholdets underholdninger. Sct. Georgesgildernes lotteri til fordel for den grønlandske højskole blev i Hillerød delvis varetaget af Bent Jakobsen sammen med de grønlandske elever, og Regi Semionsen fra Nanortalik solgte på rådhuset den første lodseddel til borgmesteren. - Tre gange havde vi desværre besøg af den røde hane. Heldigvis blev han opdaget i tide, og årsagerne konstateret: et væltet lys på et elevværelse, vistnok en dårlig elektrisk ledning på duplikatorrummet og formodentlig en cigaretstump i en papirkurv i »Nordisk Stue«. En anden ubehagelig oplevelse var pastor Søbyes besøg; han var tilkaldt til diskussion efter nogle elevers ønske, men den ustyrlige snak lignede et spirende vanvid. - Kort før vinterskolen sluttede, blev der afholdt et usædvanligt og utraditionelt møde hos os. Erhvervsvejledningsrådet skulle på et møde i Helsingør arbejde med ændringer i den bestående lovgivning. Nogle repræsentanter for rådet fik aftenen før lyst til at høre, hvad forskellige typer unge havde at sige om de problemer, som optager dem m.h.t. deres uddannelse. Lars Th. Bjørn fik sammensat og samlet en flok på henved 40 i biblioteket, hvor spørgsmålene om uddannelsens »forbrugervenlighed« blev drøftet med undervisningsinspektør *Søgaard Jørgensen* fra undervisningsministeriet og tre mand fra arbejdsministeriet, departementschef *Coln*, fuldmægtig *Eisenhardt* og ekspeditionssekretær *Grethe Høyer*. Man sad og blev helt varm om hjertet over, hvor godt flere af vore magtede at formulere sig, og navnlig over, hvordan deres højskoletid åbenbart havde fået lov til at influere positivt på deres spørgsmål og indlæg. Det måtte også glæde, at hele aftenen jo var et forsøg fra embedsmænds side på at holde jordforbindelsen i orden.

Herefter nærmede den sidste skoledag sig med raske skridt. Vinterholdet, der rejste 30. april, havde som nævnt været et yderst sammensat hold. Heldigvis var langt de fleste aktive og interesserede, men nogle var og vedblev at være mærkeligt passive; de lod sig aldrig fange af højskolens undervisning eller miljø; de ville frem for alt dyrke deres egen hvile og trivsel og burde måske hellere have holdt vinterferie på et hotel i Spanien. Derudover forlod tre skolen i utide, den ene efter skolens forlangende. Men til trods derfor blev helheden dog god.

Fra maj til september

Endnu engang havde året på »Frederiksborg« været et højskoleår. Når dette trods velkendte vanskeligheder lykkedes, hænger det i høj grad sammen med, at vi i lærerkredsen ikke i skoletiden står af og sætter os til at lave kilometerlange diskussioner om at holde højskole, men at vi alle stiltiende er enige om at holde fødderne på pedalerne under vinterløbet.

Fra maj til september

Havetid, håndværkertid, rengøringstid og Frederiksborgmødetid i maj. Derpå kursustid igen. Udlejning af skolen. Først til *Københavns Politiforening* ved pinsetid. 120 af lovens vogtere samledes om deres alm. problemer - lønninger, arbejdstid og lign. Men de var også interesserede i at høre om vore erfaringer med ungdom af i dag. Derpå stod der i ugen op til grundlovsdag et skilt ved skolens indkørsel med ordene »*Bevægelse og musik*«. Skolen var udlejet til ca. 65 ergoterapeuter på kursus i musikledsaget gymnastik til brug i deres patientarbejde. Kurset var arrangeret af ergoterapeuternes profylaxe udvalg. Det ord, som lyder besværligt, betyder »sygdomsforebyggende«.

Derpå fulgte vort eget 14 dages *feriekursus* med ikke færre end 146 deltagere, hvoraf de 15 dog kun var med i anden uge sammen med 65 andre på rejse til Bruxelles og Paris. Det var en særlig fornøjelse for os, at ikke så få tidligere Frederiksborgelever deltog. Første uge på skolen kaldte vi »Halvfjerdserne i centrum«. Den bestod af seks emnedage, hvor vi fik hjælp udefra af forstander *Poul Dam*, Magleås, redaktør, pater *Martin Drouzy*, forskningsassistent, cand. jur. *Inger Koch Nielsen*, fhv. finansminister, professor *Thorkeil Kristensen*, forfatteren, pastor *John Møllehave*, grafikerens *Dea Trier Mørch*, folketingsmand *Niels Helveg Petersen* og programsekretær, redaktør *Jørgen Schleimann*. Det er klart, at et af kursets vigtigste emner i år var Danmark og Europa, specielt vort forhold til EEC. For de 80, der tog på rejse i den anden kursusuge, knyttedes hertil besøget i EEC-byen Bruxelles, hvor ambassade-sekretær *Henrik Rée Iversen* talte og diskuterede med deltagerne. Hjemme på skolen havde Emil Petersen, Fritz Norlan og Jørgen Pedersen arrangeret en kunstudstilling, som varede hele ugen. Vi er taknemmelig for, at kunstnerne *Andreas Friis*, *Jørgen Brynjolf*, *Jørgen C. Rasmussen*, *Lene Bidstrup*, *Christine Scherfig*, *Hans Scherfig*, *Dea Trier Mørch* og *Gunnar Westman* stillede en række af deres værker til rådighed. Skønt udstillingen var offentlig, indfandt der sig i ugens løb ikke 50 mennesker udefra. Men kursusdeltagerne og vi selv havde stor glæde af den. For kunstnerne derimod blev det naturligvis et magert foretagende.

Elevmødet

En uge efter feriekurset var tiden inde til det store elevmøde. Det var lørdag og søndag den 8. og 9. juli. Under hele elevmødet var der i den ny skolestue af Fritz Norlan arrangeret en fin Emil Petersen-udstilling af 46 træsnit, tegninger, malerier, raderinger, akvareller m.m.

Som tidligere år begyndte vi med middag og samvær for 25, 40 og 50 års jubilarene. Navnlig den første gruppe var godt repræsenteret - ca. 70. Des-

Elevmødet

uden 10 40-års og en enkelt 50-års. Også nogle lærere fra før var kommet til stede. Imens samledes de yngre årgange - ikke mindst repræsentanter fra de senere år og 10-års jubilarene fyldte op. Kl. 16 var gymnastiksalen besat til mit foredrag om »Tænkning og omtanke«. I 250-året for Ludvig Holbergs første skuespil opførte lærerkredsen, bistået bl.a. af tidligere elever, »Den Stundesløse«, og lørdagen sluttede med dans. I kirken dagen efter holdt cand. teol. *Peter Krogsøe*, Hillerød, morgensangsgudstjeneste. Derefter var der et to timer langt diskussionsmøde, hvor højskolelærerne Johannes Langer og Ebbe Lundgaard indledede. Emnet var »Fokus på amerikanerne - hvad er der galt i USA?«

Om middagen var gymnastiksalen igen fyldt. Elevforeningens formand, forstander *Sv. Erik Bjerre* fra U-landshøjskolen hyldede jubilarene og takkede dem for trofasthed mod skolen. Jeg oplæste en række hilsener fra tidl. elever og lærere fra Sverige, Island, Schweiz, Canada, Grønland, Frankrig, Californien og Cypern, og fra Danmark var der mange hilsener fra jubilarer, der var forhindret i at være til stede.

Generalforsamlingen i elevforeningen omtales andetsteds. Blot skal jeg nævne, at bestyrelsen havde bedt skolens formand, landsretssagfører *E. Høgsvro Holm*, om at fortælle om skolens byggeplaner. Beretningen mundede ud i, at skolen foreløbig var nået 2 år ind i en vistnok 6-7-årig kø af byggeønsker fra de frie skoler.

Søndag eftermiddag samledes vi til endnu et møde, hvor Emil Petersen og Sv. E. Bjerre talte. Førstnævnte om Erik Aalbæk Jensens roman »Sagen« og sidstnævnte om en undersøgelse af børne- og ungdomsudsendelserne i radioen.

Elevmødet sluttede med aftensamvær i foredragssalen, hvor lærerne m.fl. fremførte en broget mosaik eller collage betitlet »25 års optakt til 1970erne«. Det var især lærerne Ebbe Lundgaard og Erling Christiansen, der havde samlet og sammensat programmet. Men på det tidspunkt var dog de fleste af elevmødets 400 gæster allerede på vej hjem. Af hensyn til færgeforbindelser m.v. er deltagerne brudt tidligere op i de senere år end ellers, og det har fået os til at tænke på - ikke just at forandre elevmødets placering i juli - men måske ændre lidt ved tidspunkterne. Vi har bl.a. lyst til at få 10 års jubilarene mere med, og at give alle de jubilerende årgange lejlighed til mere samvær, og vi vil også gerne slutte, for mødet ebber så meget ud som nu. Flere forslag om passende forandringer bliver nu drøftet i lærerkredsen og med elevforeningens bestyrelse. (Se mere derom under MEDDELELSER).

Fra 23.-27. juli var skolen udlejet til »Scandinavian Seminar«s 145 amerikanske studenter, der i det kommende skoleår fordeles mellem højskoler i de fire nordiske lande. Amerikanerne blev ledet af fru *Ann Andresén*, der har afløst Johs. Langer som styrer af disse introduktionsdage på Frederiksborg Højskole.

Tre dage efter begyndte et stort stævne for franske og fransktalende lærere fra ialt 15 lande. Stævnets navn var RIDEF = Rencontre Internationale Des Educateurs Freinet = Internationalt møde for Freinet-lærere. Inklusive 15 børn var der ialt 162 deltagere. Disse folk er tilhængere af pædagogen Freinet. Hans navn står ikke i mit konversationsleksikon, men han levede til 1934, og han stod i opposition til den meget autoritære og disciplinære franske børneskole. Hans skoletanker minder meget om dem, der præger de såkaldte »lilleskoler« her i landet. Kurset varede 16 dage. Seminarieadjunkt *Fin Held* var leder af den danske gruppe, der havde lagt det til rette. Forresten er det forkert

»Hytten«.

at kalde det et kursus. Det var hverken en kongres eller et kursus, men en international sammenkomst, hvor ligesindede ønskede at leve og arbejde i fællesskab og med anvendelse af de arbejdsformer, som kendetegner hvad man sædvanligvis kalder progressiv pædagogik. Meget ligner det, hvad man møder i foreningerne »Unge pædagoger« og »Danmarks socialpædagogiske forening«. I den første uge her udveksledes erfaringer og ideer, siden brugte man megen tid til visitter i danske skoler og børneinstitutioner.

Sidst i den lange kursustid fik vi midt i august besøg af 50 Grundtvigforskere, samlet i anledning af 100-året for Grundtvigs død. De kom for at bese en almindelig folkehøjskole og høre om dens historie, idé og arbejde.

Hvad skete ellers fra maj til september 72? Jo, vi har begyndt opførelsen af et hus til familien Bundgård, som nu et par år har været vore gode hjælpere i hus og have, men som med deres tre poder har for dårlige boligforhold. Det nye hus bygges syd for »Ole Jensens Hus« og er færdigt hen i oktober. Ikke blot Rie og Niels Bundgård, men også andre har ydet skolen værdifuld praktisk hjælp i det år, som nu er forløbet. Vi siger tak til dem alle og nævner navnene på dem, der er rejst efter at have været her i længere tid: Ruth Hess Jensen, Jørgen Dalgaard, Yrsa Grønkjær Nielsen, Kirsten Steensgård, Tove Jensen, Lene Mølby, Ulla Kofoed og Ida Claudel.

— — —
Mens jeg afslutter dette alt for lange brev om skoleåret 71-72, er vi igen

Skoleåret 1971-72

begyndt at tælle dagene, til de ny kommer. I år bliver det ikke den 2., men den 1. september.

Jo, de kommer stadigvæk fra hele landet og fra hele Norden (der er dog endnu ingen tilmeldt fra Finland). Fra USA og England venter vi derimod 3 og muligvis 1 fra Schweiz. Men vi tænker i dag mindre på de steder, de stammer fra, end på deres baggrund, på de forhold, de kommer fra.

De er fra nutidens mange miljøer. Nogle fra storbyksamfund, andre fra landsbyer, nogle fra sovebyer, enkelte fra kollektiver. Nogle kommer fra industri-samfundet med dets stigende krav om effektivitet. Nogle fra vores uddannelses-samfund med fordringer om præstationer og points. Mange fra de store enheders samfund, f.eks. fra de store centralskoler, som alt for mange steder afløser de mindre skoler. De kommer fra den sociale forbundetheds Danmark; enkelte af dem under frigørelse fra en tid i dets sikkerhedsnet. Vil det gå dem godt her? Alle kommer fra motorismens samfund med fart og uro. Og fra de store befolkningsforandrings samfund med vandringer fra bondelandet til byudviklingsområderne. Fra massemediernes samfund - 3 radioprogrammer og 2 tv-programmer (dansk og svensk eller dansk og tysk). Fra fritidssamfundet - 5 arbejdsdage og 2 fridage. Fra verdenssamfundet - de store rammeforandringer om vores hverdag - Europa - u-landene . . .

Hele denne brogethed kan nok give en højskoles lærere fornemmelsen af at stå over for en uløselig opgave, hvis vi ikke vil fornægte os selv. Megen tryk-
hed er forsvundet. Hvordan vil vi møde dem den 1. september og i dagene derefter? - Det fører for vidt at give svar i år. Næste gang, jeg skriver brev, skal jeg tage emnet op.

Nu blot - på alles vegne, som er knyttet her til skolen - en venlig hilsen til Jer, som læser dette - gamle elever og gode venner.

Jeres
Karen og Haugstrup

Foreningen Frederiksborgelever

Foreningen FREDERIKSBORGELEVER (FF) afholdt sit første elevmøde den 8.-9. juli 1972 - altså det første under det nye navn og de nye vedtægter, som blev vedtaget sidste år! Vor forening har jo mange gode år og elevmøder på bagen, idet den blev oprettet allerede i 1897.

Generalforsamlingen fandt sted søndag den 9. juli. Bent Jakobsen var dirigent. Formanden, Sv. Erik Bjerre, indledte med at udtale mindeord over to af foreningens æresmedlemmer, som var afgået ved døden, forfatteren, fhv. overbibliotekar Anders Uhrskov, der var lærer ved Frederiksborg Højskole 1907-34, og forfatteren Peder Rydbert, der var den først indmeldte elev til den første Frederiksborg-vinter 1895-96.

I beretningen blev der også rettet en tak til Haugstrup, der er redaktør af årsskriftet, og til Emil Petersen, redaktør af Frederiksborgbladet - og til alle på skolen for afholdelse af elevmødet; det var som altid en stor glæde at deltage i det. Disse aktiviteter, publikationer og elevmødet foregår jo alle i Foreningen FREDERIKSBORGELEVERs navn.

Det havde ikke været muligt at udnytte det nyoprettede Frederiksborgelevers Lånefond (FL) til kurserne 1971-72, da et sådant tilbud bør foreligge et halvt års tid, inden kurserne starter. Udskydelsen havde haft den fordel, at ansøgningskemaet nu var blevet forbedret. Generalforsamlingen vedtog den endelige formulering. Et forslag om referencer udgik; men det blev vedtaget, at låneren skulle stille en kautionist, efter at Haugstrup havde henvist til enkelte uheldige erfaringer, skolen havde haft m.h.t. elevs tilbagebetaling af lån, efter at de havde forladt skolen. FL har modtaget en gave 100 kr. fra Maren Baagø Larsen (nu Hillerød), der var elev på Frederiksborg i 1928, og som ved den lejlighed havde fået hjælp fra elevforeningen. FL takker meget for gaven.

Formanden omtalte i beretningen Landsforeningen af Højskoleelever (eller rettere af højskoleelevforeninger), som ialt har ca. 63.000 medlemmer. Der var grund til at støtte Landsforeningen så meget som muligt, idet dens opgave jo er at sprede kendskab til højskolerne. Landsforeningens lille tidsskrift, »Højskoledebat«, er beregnet for unge mennesker. Interesserede kan tegne abonnement ved henvendelse til Højskolernes Sekretariat, Vartov, Farvergade 27, 1463 København K. (Telefon BY 9822).

Arne Stigsen og Per Ingemann Christensen havde repræsenteret FF i Landsforeningens kontaktudvalg. Ved det efterfølgende styrelsesmøde blev det vedtaget, at Kaj Andersen og Bolette Bæk også skulle deltage i dette arbejde.

Næstformanden, Kaj Andersen, forelagde regnskabet, som balancerede med kr. 53.630,09 (hele regnskabet var gengivet i Frederiksborgbladet juni 1972). De stigende udgifter til porto, trykning m.v. nødvendiggjorde en forhøjelse af årsbidraget, som endda var blevet ekstraordinært forhøjet med 1 kr. sidste efterår. Det blev vedtaget at forhøje kontingentet til 15 kr. ved forudbetaling og 18 kr. ved opkrævning, i begge tilfælde en stigning på 3 kr. - Prøv at sammenligne det årsskrift, du sidder og læser i lige nu, med hvad du kan få for de samme penge, når det drejer sig om ugeblade, tidsskrifter m.v. Så vil du forstå, at det stadigvæk er billigt at være medlem af FF.

Foreningen Frederiksborgelever

Ifølge vor protokol har der kun været større uenighed om kontingentforhøjelse i 1941, da kontingentet røg op fra 2,50 til 2,75. I 1948 blev det 3 kr. og i 1950 4 kr., sidstnævnte stigning var begrundet i kontingentet til den nystartede Landsforeningen af Højskoleelever. I 1952 blev der lagt en krone på til at dække ekstraudgifterne for det foreslåede Frederiksborgblad.

Siden da er kontingentet steget regelmæssigt. Der var ingen stemmer imod forhøjelsen på 3 kr. i år, mens 6 medlemmer stemte imod i 1941, da en 25 øre blev lagt på.

Som flere gange tidligere var der også en drøftelse af, hvornår elevmødet burde afholdes. Der var flertal for at bibeholde 2. weekend i juli, samt for at begynde allerede fredag aften og så slutte søndag eftermiddag. Men der var også enighed om, at skolens vurdering af tidspunkt og længde måtte være meget afgørende.

Et meget spændende punkt på dagsordenen var en beretning om skolens byggeplaner ved landsretssagfører Høgsbro Holm, formand for skolens bestyrelse. Høgsbro Holm redegjorde for byggesagens tidligere forløb og for de problemer, bestyrelsen har at kæmpe med for at få gennemført et byggeri.

Der var genvalg af Kaj Andersen og Bent Lassen til styrelsen. André Møller blev valgt som suppleant.

Anton Mariegård blev genvalgt som revisor.

Styrelsen har flg. sammensætning: (årstal angiver det år, vedkommende blev valgt):

Kaj Andersen (1972), Vivild Ungdomsskole, 8962 Vivild (næstformand).

Sv. Erik Bjerre (1971), U-landshøjskolen, 2840 Holte (formand).

Holger Dumstrei (1971), Kampsax Kollegiet, Kollegiebakken 9, 2800 Lyngby.

Bent Lassen (1972), Rugmarken 3, 3540 Lyngby.

Karen Margrethe Prior (1971), Magnolievej 53, 2500 Valby.

Elevholdsrepræsentanter:

Bolette Bæk (E 70), Serritslevvej 321, 9740 Jerslev.

Kurt Weisz Knudsen (V 71), Farum Hovedgade 2 A, 3520 Farum.

Jan Fredebo Rasmussen (E 71), Brunevang 89, 2700 Brønshøj.

Jens Hagemann Rasmussen (V 72), Holmsbakken 7, 6700 Esbjerg.

Husk at se efter i Frederiksborgbladet, hvornår du er jubilar. Eller regn det selv ud i god tid, så du ikke går glip af jubilæumssammenkomsten. Som Frederiksborgelev har du jubilæum 10-25-40-50 år fra det år, du startede på et kursus. Vinterskolen 1963-64 har altså 10 års jubilæum i 1973. De nye 4 måneders kurser regnes jubilæumsmæssigt for ét kursus, da mange elever fra Efterårsskolen jo fortsætter på Vinterskolen. Efterårsskolen 1972 og Vinterskolen 1973 kan se frem til 10-års jubilæum i 1982.

Jubilarer og ikke-jubilarer, vel mødt til elevmødet 8.-9. juli 1973.

Sv. Erik Bjerre

Meddelelser

BESTYRELSEN. Da provst *Jon Juul*, Frederiksborg Slotskirke, på grund af sygdom ikke er i stand til at varetage sit hverv som medlem af skolens bestyrelse, har man suppleret sig med forstander for Niels Brocks Handelsskole *Anton Mariegaard*, der allerede i en årrække har fungeret som bestyrelsens sekretær og i øvrigt var timelærer ved Grundtvigs Højskole i 1948 og 1963-65.

FREDERIKSBORGLÆRERE m.fl. Forfatteren, fhv. overbibliotekar *Anders Uhrskov*, der var lærer på Begtrup'ernes Frederiksborg i årene 1907-1934, døde 90 år gammel den 29. december 1971. I årene 1952-1969 var Uhrskov højskolens lokale tilsynsførende. - Den tidligere Vallekilde-forstander *Uffe Grosen*, der var ung lærer på Frederiksborg Højskole 1917-18, afgik ved døden den 10. oktober 1971. - Skotøjshandler *Carl M. Hauge*, Hillerød, Frederiksborglærer 1926-30, døde den 5. august 1972. - *Edwin Jubre*, lærer på Grundtvigs Højskole i 1937-42, tog sin afsked fra fængselsvæsenet forleden; familien bor Vængehuset, 5800 Nyborg. - *Anton Mariegaard* er siden august 72 rektor for N. Brocks Handelsskole. - *Cecilie Tøjholm*, gymnastiklærerinde 1952-62, bor nu »Æblegården«, Kolt Ældrehøjskole, 8361 Hasselager, hvor hun er lærer og medarbejder. - Overlærer, sanginspektør på Frederiksborg *Sigurd Kramer*, sanglærer på Frederiksborg 1951-1970, døde på Rigshospitalet den 23. august 1972. - *Theodor Helleberg*, svensk lærer på skolen i vinteren 1953-54, er nu højskolelærer på Dalarö folkhögskola; han bor: Baldersvägen 48, 13054 Dalarö. - *Hanne Rydal Knudsen* (1962-65) bor nu »Møllehuset«, Askov Højskole, 6600 Vejen. - *Tinne Tangs* adresse er: Askvej 1, Risskov; hun var håndgerningslærerinde her i årene 1962-67. - Seminarieadjunkt *Otto Kampp Olsen*, Ranum, træffes nu i Østerallé 22, 9670 Løgstør. - *Peter Hauschildt* (1969-71) bor Kålundsvej 3, 3520 Farum og er nu lærer på Rødkilde skole i København. - *Erling Christiansen* (1971-72) afslutter i sommeren 1973 sin læreruddannelse på Den fri Lærerskole i Ollerup, hvor han nu er i gang med det sidste år. - Højskolelærer *Svend Tornbjerg* er i indeværende skoleår fritaget for undervisning og deltager i årskursus på Danmarks Lærerhøjskole. - Nye lærerkræfter fra september 1972: lærerinde *Birgitte Hansen*, fil. kand. *Inger Eriksson* og lærer *Arne Madsen*. Om de tre er der oplyst nærmere i Frederiksborg-bladets septemhernummer.

ELEVMODET i 1973 vil i forhold til tidligere år forsøgsvis undergå enkelte forandringer. Begrundelsen herfor finder I foran i beretningen om skoleåret 1971-72 side 66. Vi vil gerne begynde mødet en halv dags tid tidligere, end vi plejer, og slutte af nogle timer før end ellers. Vi inviterer alle 50, 40, 25 og 10 års jubilare til at indfinde sig allerede fredag aften den 7. juli og tilbringe aftenen og næste dags formiddag sammen på skolen. Alle øvrige årgange kommer som sædvanlig lørdag den 8. juli først på eftermiddagen, hvorefter elevmødet foregår som tidligere år, dog sådan at søndag aften's underholdning udgår, således at man - som det allerede nu sker - tager af sted herfra sidst på eftermiddagen søndag. Ændringen skal nok blive nærmere omtalt i Frederiksborg-

Meddelelser

bladets aprilnummer, og det endelige program for elevmødet kommer så i juni-nummeret.

VINTERFESTEN for nuværende og tidligere elever afholdes i 1973 lørdag den 17. marts. Møde kl. 16, skuespil kl. 19; derefter dans.

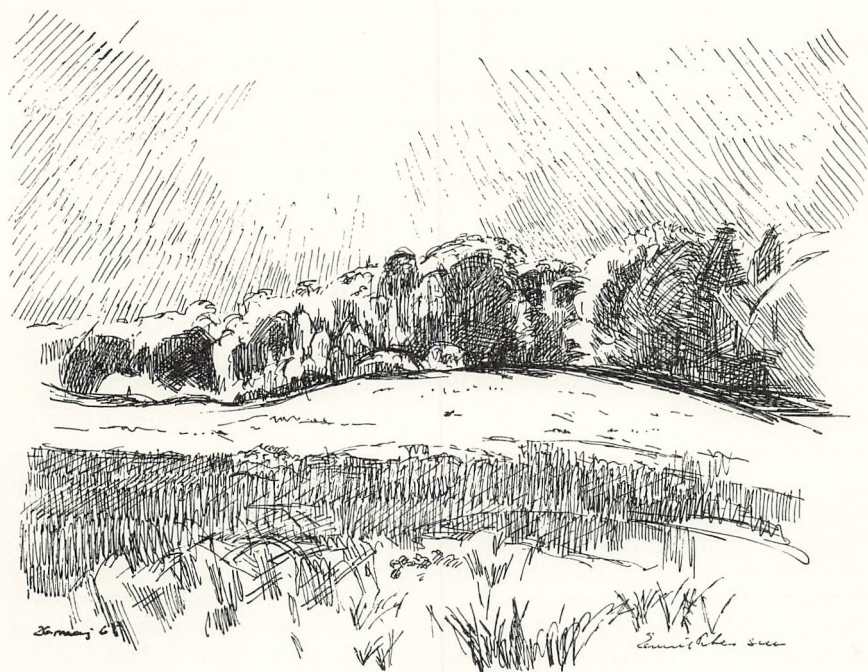
FERIEKURSET i 1973 bliver 14 dage med en uge på højskolen fra lørdag den 23. juni og derpå en uges studierejse til udlandet, formodentlig til England. Det endelige program vil kunne fås på skolen omkring midten af februar 73. Skriv til skolens kontor efter det.

EFTERÅRSMØDET er planlagt til sidste søndag og mandag i september måned, den 24. og 25. september. Se dog for en sikkerheds skyld efter i Frederiksborg-bladet.

FREDERIKSBOR GKREDSENE. Allerede en uge efter vinterskolens afslutning lagde vi ud på årets rejser til Frederiksborgkredsens møder. Det første afholdtes den 7. maj i *Nordjysk Frederiksborgkreds* på Lundbæk Landbrugsskole ved Nibe. Vi blev gæstfrit modtaget af forstander O. K. Nielsen og frue. Mødet var arrangeret af kredsens formand, gdr. Per Pinstrup. Fra skolen deltog Lars Thorkild Bjørn, Fz. Norlan og undertegnede samt af tidligere lærere ved skolen seminariedjunkt Otto Kampp Olsen, Ranum. Vi havde en hyggelig søndag aften sammen, men deltagertallet var beskedent - godt 20 - og bemærkelsesværdigt derved, at bortset fra én eneste var der ingen, som havde været elev senere end 1964-65. Forklaring udbedes! Affolkes Nordjylland? Eller var alle til konfirmationsgilder? Himmerland var i hvert fald fyldt med flag den dag i hver landsby. Eller sad man hjemme for at se sidste tv-udsendelse om Knagsted og Thummelumsen. Een ka' itte vide det! Det blev i øvrigt på mødet konstateret, at bestyrelsen for Nordjysk Frederiksborgkreds immervæk består af Per Pinstrup, Thorup Hedegård, 9510 Arden, Johannes Michelsen, Mejlby, 9510 Arden og John Kjær Nielsen, Ll. Ejstrup, Hvidbjerg 7970 Redsted Mors.

Den 8. maj samledes en betydelig større flok i *Vestjysk Frederiksborgkreds* på Velling Landbrugsskole, hvor forstander Lorenz Hansen, fhv. Frederiksborg'er, modtog os og gav mødet en udmærket ramme. Deltagerne var fra mange forskellige årgange fra 1942 til 1970. Formanden, fru Kirsten Sønderby, bød os velkommen. Fritz Norlan og Bjørn holdt to korte foredrag, og Haugstrup bragte hilsener fra skolen. Der blev diskuteret noget om en ændring af mødets form. En foreslog, at man skulle indrette sig med diskussion om et eller andet emne, der er oppe i tiden. Men det faldt ikke i god vestjysk jord, for som en anden deltager sagde: Til daglig kan vi se TV eller ta' i biografen eller en enkelt gang på restaurant, men det er så sjældent i vore dage, at vi har lejlighed til at høre et foredrag, så det skal vi holde fast ved. De ord blev faktisk stående uden modsigelse. Men man kunne jo godt have hørt den indvending, at når der som i år på det vestjyske møde sidder deltagere fra 15 forskellige elevhold, er kontakten dem imellem på forhånd så minimal, at en diskussions- eller samtale-time ville være gavnlige. - Bestyrelsen for Vestjysk Frederiksborgkreds består af formanden Kirsten Sønderby, Tinggården 65, 7500 Holstebro, Edith Sørensen, Thorstrup, 6800 Varde, og Jens Hagemann Rasmussen, Holmebakken 7, 6700

Meddelelser

Esbjerg. Sidstnævnte nyvalgtes i stedet for Kirsten Sinding Jensen, Holstebro, for at man kunne få en repræsentant i bestyrelsen længst mod syd i kredsen.

Tirsdag aften den 9. maj var der et særdeles velbesøgt møde på Sønderborg Idrætshøjskole, hvor forstander Bent Brier åbnede dørene for *Sydjysk Frederiksborgkreds*. Fra skolen deltog Kirsten Jensen, Erling Christiansen, Bent Jakobsen og Haugstrup. Desuden var til stede af tidligere Frederiksborglærere Sigrid Jørgensen og Rigmor Hansen. Aftenen formede sig som en debat om Danmarks forhold til EEC, det såkaldte fællesmarked. Det blev ledet af kredsens formand, gdr. Poul Thorup Kristensen fra Nustrup. Mange gav deres opfattelse til kende, men det blev ikke helt den stilfærdige, givende samtale, som egentlig var forudset. Men der fremførtes naturligvis adskilligt værd at tænke over. - Aase Schelde ønskede sig ud af kredsens bestyrelse, og i hendes sted indvalgtes Marie Seierøe-Olsen, Klebækgård, 6640 Lunderskov.

Den 14. maj - en søndag aften - afholdt *Østjysk Frederiksborgkreds* møde på Kolt Ældrehøjskole. Ikke færre end 70 deltagere fyldte salen, blandt dem lærere på skolen fra både Begtruppernes og Christiansens Frederiksborg. Med til at modtage os var Cecilie Tøjholm, tidligere mangeårig gymnastiklærerinde på skolen. Fra talerstolen medvirkede Svend Tornbjerg, Emil Petersen og Haugstrup. Det blev en festlig aften, som sædvanlig velforberedt af bestyrelsen, nemlig Svend Birkedal, Rørth, 8300 Odder, Grethe Dohn Mikkelsen, Grønfeld, 8443 Femmøller, og Karen Haugstrup, Holtevej 15, 8000 Århus C. Denne

Meddelelser

kreds, som i flere år førte en hensygnende tilværelse, svulmer nu takket være de senere bestyrelses indsats.

Aftenen efter mandag den 15. maj kom så turen til *Frederiksborgkredsen for Fyn*, der mødtes på Nordisk Landboskole i Tarup ved Odense. Formanden, gartner Thomas Frank, bød velkommen til den lille flok, og de samme tre som på det østjyske møde havde ordet. Det blev det mindste møde i dette års majrække. Der var kun 16 deltagere, så man må sige, at digterens ord om fynboerne, at »snart de haster til forsamling« blev kraftigt demeteret (Højskolesangbogen nr. 517). Vi fra skolen benyttede i øvrigt lejligheden til et grundigt og godt besøg hos sognepræsten i Lumby, fhv. højskolelærer Chr. V. Prip, som sommer-eleverne fra 1955 vil huske; han studerede dengang højskolepraktik på Frederiksborg, før han tiltrådte sin stilling som lærer hos Aase og Johs. Rosendahl på Søhus Gartnerhøjskole.

Vi regner med, at møderne i 1973 også vil blive afholdt i maj måned.

shj.

BIBLIOTEKET. Som sædvanlig har skolens bibliotek modtaget en række bøger som gave, og traditionen tro vil vi gerne takke for dem på dette sted. Jeg har lige bladet det sidste års »biblioteksrapporter« igennem, og det må i sandhed siges, at det er den gamle, trofaste garde, der går igen som givere. Foruden denne Frederiksborgs Faste Stok af glade givere modtager vi en række værdifulde bøger fra forlagene. Hvorfra skal herved berettes. *H. A. Rosendals døtre* har foræret biblioteket nogle årgange af »Højskolebladet« og »Tidehverv«, som vi manglede, og forfatteren *Ola Skogstad* har skænket os bind 2 af sin »Historia Fortel«. *Fritz Wartenweiler* har atter skrevet en bog »Sonne in dem Alltag«, og den har vi modtaget. *Anton Mariegaard*, der topper listen af givere, svigtede os heller ikke i år: Kr. Erslev: »Historisk Teknik«, Andersson & Bay, »Looking at the USA«, Bjørnsen m. fl.: »Samfundslære til HF og Gymnasiet«, Nørgaard: »Nationaløkonomi 1969 og 1972«. Som debutant kommer vor kollega *Jørgen Pedersen* med Hans Kirk: »Skyggespil«, og *Richard Wikholm*, der er lærer i bl. a. dramatik på Marieborg Folkhøgskola, forærede os sin »Skapande dramatik«. Fra *Svend Holger Hansen*, Skævinge, modtog vi Knut Hamsuns »Samlede Værker I-XII« samt en række andre bøger. Årets sødeste elev *Mignon Mazique* gav skolen som afskedsgave »Oxford Illustrated Dictionary«. Herudover har vi som nævnt modtaget flere særdeles værdifulde bøger fra følgende forlag: Politikens Forlag, Haases Forlag, Gyldendal, Borgen, Reitzels Forlag, Gjellerup, Munksgaard samt fra Den Amerikanske Ambassade og Det Danske Hedeselskab. For alle disse værdifulde bøger takkes hjerteligt!

F. N.

Fra Landselevforeningen

Langt de fleste af landets højskoler har en elevforening, som slutter op om skolen, og er »en levende annonce« for pågældende skole. Mange elevforeninger har da også gennem årene været meget aktive til at sende elever til den skole, som betød så meget for dem selv.

Det er den idé, der ligger bagved oprettelsen af Landsforeningen af Højskoleelever (L.a.H.), hvor forskellige elevforeninger på landsbasis støtter dette formål. Arbejdet udføres i det daglige gennem Højskolernes Sekretariat, som blev startet på initiativ af L.a.H., og nu drives i samarbejde med Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark. Sekretariatet har til huse i Vartov i København.

Dette er måske nyt for en del læsere, som ikke ved, at der er en landselevforening. Men L.a.H. repræsenterer i dag ca. 63.000 tidligere højskoleelever fordelt på 41 elevforeninger. På det årlige repræsentantskabsmøde, som i år blev afholdt på Idrætshøjskolen i Aarhus, blev folketingsmand Robert Petersen (tidligere Herning højskole) valgt som L.a.H.'s nye formand. Han afløste fhv. kirkeminister Orla Møller.

Det væsentligste arbejde i L.a.H. ligger i det arbejde, der udføres gennem Højskolernes Sekretariat. Dette arbejde består i at give oplysning og vejledning for kommende højskoleelever, som står foran et valg af højskoleophold. Også til de sendende myndigheder (socialrådgivere, revalideringscentre etc.) har vi en daglig kontakt, når de søger oplysninger om de forskellige højskolemuligheder, der er. Mange skriver, ringer eller kommer personligt herind for at få oplysning om de forskellige højskolemuligheder.

I dag er det muligt at påbegynde et højskoleophold hver den første i måneden, undtagen juli. Dette har bevirket en udjævning af forespørgelser til at omfatte hele året.

Til hjælp i dette arbejde laver Sekretariatet en fællesbrochure med generelle oplysninger, støttmuligheder og oplysninger om de enkelte højskolars undervisningstilbud. I dette efterår har vi lavet en ny udgave af denne fællesbrochure, og i oktober måned har vi udsendt mere end 7.000 af disse til enkeltpersoner, biblioteker, institutioner m.m. De tilsluttede elevforeninger har også modtaget et eksemplar.

I årligt gennemsnit udsendes og uddeles der ca. 10.000 fællesbrochurer.

Foruden fællesbrochuren har de enkelte højskoler en brochure, hvori de præsenterer sig selv og den undervisning, de tilbyder. Den brochure kender de fleste, da mange har valgt deres skole på grundlag af brochuren. Disse brochurer har vi her på Sekretariatet, og vi sender ud til dem, der ønsker nærmere oplysninger om de enkelte højskoler. I kalenderåret 1971 blev der udsendt ca. 10.000 brochurer her fra Sekretariatet. I gennemsnit har modtageren fået 3 måske 4 brochurer, så man kan sige, at der igennem Højskolernes Sekretariat er sendt ca. 2.500-3.000 potentielle elever til landets højskoler.

Om sommeren udsender Højskolernes Sekretariat en brochure om Feriekurser. I sommeren 1972 var der ca. 160 forskellige kurser fordelt på alm. højskolekurser, familiekurser og kursus for ældre. Ca. 1.300 indmeldelser er gået gennem

Sekretariatet til disse forskellige kurser. Mange har indmeldt sig direkte til højskolerne, så mange mennesker stifter bekendtskab med højskolen på disse kurser. Også tidligere højskoleelever genopfrisker minder på disse kurser.

Dette var lidt om det arbejde, som L.a.H. er med til gennem Højskolernes Sekretariat. Til udbygning af kontakten mellem de enkelte elevforeninger og L.a.H., er der nedsat et Kontaktudvalg, hvor hver elevforening er velkommen til at sende repræsentanter. Igennem kontaktudvalgsmøder stræber vi efter at få en dialog igang mellem de enkelte elevforeninger og L.a.H.

De forskellige elevforeninger er tilsluttet Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) gennem medlemskab af L.a.H. Det er af betydning, at også de ikke-politiske foreninger er repræsenteret i DUF og herigennem kan fremføre synspunkter og gøre sig gældende i et bredt forum af ungdomsorganisationer. Blandt mange af dets aktiviteter, arrangerer DUF studie-ferierejser i det kommende år til bl.a. Indien. Her vil vi i L.a.H. forsøge at komme afsted med en samlet gruppe.

Et synligt resultat af tidligere højskoleelevers aktivitet er bladet »Højskoledebat«. Det udgives af L.a.H. og udkommer 2 gange om året. Efterårsnummeret er under udarbejdelse, og bliver udsendt i nær fremtid.

Det er vanskeligt at skildre alt det, der foregår i Sekretariatet i det daglige uden at det bliver en opremsning. Den bedste måde at få et indblik i, hvad vi laver, er at se det selv. Vi er i Sekretariatet meget glade for kontakt med elevforeningsrepræsentanter - og naturligvis også med lærere og forstandere ved de forskellige højskoler. Vi håber mange vil finde vej til vore hyggelige lokaler under loftet i Vartov. Alle er meget velkomne.

Arne Andrésén

Elevlisten

Vinterskolen 1972

- Abild, Maja, Niløse skole, 4293 Dianalund. - Vsjøll. a.
- Andersen, Annette, Ndr. Gade 9. Smørumovre, 2760 Måløv. - Kbhs. a.
- Andersen, Flemming, Katedralvej 46, 4760 Stege Møen. - Ststrø. a.
- Bagge, Yrsa Werner, Hagesvej 20, 4760 Stege Møen. - Ststrø. a.
- Bak. Willy Axel Steindorff, Amagerfælledvej 75, IV, 2300 København S. - Kbhvn.
- Bilde, Peter, Nøddegangen 172, »Birkevang«, 2700 Brønshøj. - Kbhs. a.
- Bennike, Susanne (*Sussi*), Amagerbrogade 268, VII, 2300 København S. - Kbhvn.
- Bresemann, Ulla, Stengade 10, lejl. 29, 9000 Ålborg. - Njyll. a.
- Bretland-Rasmussen, Inger, Skoleholdervej 11, I, 2400 København NV. - Kbhvn.
- Brun, Winni Elsebeth, Lilletoften 82, st., 2740 Skovlunde. - Kbhs. a.
- Bö, Aase, Molybdenvegen 7, 4600 Kristiansand S. - Norge.
- Christensen, Inger-Lise, Højbovej 3 A, 8600 Silkeborg. - Årh. a.
- Christiansen, Finn Ingemann, Slettevej 10, 4700 Næstved. - Ststrø. a.
- Clausen, Eva Irene, Minesvej 1, 5985 Søby, Ærø. - Fy. a.
- Clausen, Lis, Dybbøl, 6400 Sønderborg. - Sjyll. a.
- Coscia, Mark Andrew, Sølvgade 24, 1307 København K. - Kbhvn.
- Diurhuus, Lis, Højbyvej 3, 2740 Skovlunde. - Kbh. a.
- Drazdiak, Vibeke Brøgger, Øvre Lønborg 36, 5000 Bergen. - Norge.
- Egede, Bolethe Birthe, Henrik Lundsvej 553, 3921 Nakssak. - Grønland.
- Frìøriksson, Kristján, Grænabakka, Bildudal. - Island.
- Geesing, Jan Axel, Fosgården 11, I tv., 2620 Albertslund. - Kbhs. a.
- Grandal, Torben Døør, Hændelsvej 41, III, 2450 København SV. - Kbhvn.
- Grimsby, Anne Guri, Sparebankgården, 8650 Mosjøen. - Norge.
- Gunnarsson, Runar, Dalbrauti 39, Bildudal. - Island.
- Hansen, Erik Kurt, Torupvejen 106, 3380 Dyssekilde. - Frb. a.
- Hansen, Hans Christian, Højjergård, Ravnstrup, Holme-Olstrup, 4700 Næstved. - Ststrø. a.
- Hansen, John Erik Otzen, Holmbladsgade 54, I th., 2300 København S. - Kbhvn.
- Hansen, Lone, Willemoesgade 17, III, 2100 København Ø. - Kbhvn.
- Hauritz Ida Klarskov, Acacievej 9, 4060 Kirke Såby - Ro. a.
- Høegh, Ulla Margrethe Merab, Vestervej 846, Postbox 50, 3920 Julianehåb. - Grønland.
- Høybye, Laila Winni, Nøjsomhedsvej 10, II th., 2100 København Ø. - Kbhvn.
- Ibsen, Tove, Vinkelvej 8, 8723 Løsnings. - Ve. a.
- Jacobsen, Jens Slott Bruun, Klodgård, 3660 Stenløse. - Frb. a.
- Jakobsen, Jytte Møller, Teglbrændervej 8, 2400 København NV. - Kbhvn.
- Jakobsen, Vibeke, Langtoftevej 27, 8260 Viby J. - Årh. a.
- Jensen, Else Bollerup, Grønnegade 1, 6900 Skjern. - Rgk. a.
- Jensen, Jette Ingelise Jagd, Græsted-

Elevlisten

- vejen 50, 3200 Helsinge. - Frb. a.
 Jensen, Margretha, J. H. Schrøtersgøta
 3, 3800 Thorshavn. - Færøerne.
 Jensen, Peter Amstrup, Bramstrupvej
 35, Bramstrup, Voldum, 8900 Ran-
 ders. - Årh. a.
 Jensen, Svend Åge, 3920 Julianehåb. -
 Grønland.
 Jensen, *Tove* Nika, Tingbjerg Ås 13,
 II tv., 2700 Brønshøj. - Kbhs. a.
 Jeppesen, Anne Vinggaard, Jægersborg-
 vej 49, 2800 Lyngby. - Kbhs. a.
 Johannsen, Bodil Hvaldal, Jægersborg-
 gade 21, IV th., 2200 København
 N. - Kbhvn.
 Johansen, Henrik, Triumfvej 19, 2800
 Lyngby. - Kbhs. a.
 Johansen, *Lilly* Viola Juel, Egevang 3,
 7100 Vejle. - Ve. a.
 Johansen, Mogens, Korning, 8700
 Horsens. - Ve. a.
 Jørgensen, Anne Normark, Storegade
 11, 4780 Stege Møn. - Ststrø. a.
 Kalkrup, Georg, Ved Glyptoteket 6,
 1575 København V. - Kbhvn.
 Kalkrup, *Lis* Agda, Ved Glyptoteket 6,
 1575 København V. - Kbhvn.
 Kirchhoff, Lone, Henningsensallé 44,
 2900 Hellerup. - Kbhs. a.
 Kirkegaard, Eva, Stratfordvej 13, 2300
 København S. - Kbhvn.
 Kjølens, Jens Haugaard, Borgmester
 Firschersvej 16, VI, 2500 Valby. -
 Kbhvn.
 Klausen, Jens Sveigaard, Ringparken
 10, 4000 Roskilde. - Ro. a.
 Knudsen, Jørgen, Frydenlundsallé 61,
 8210 Århus V. - Årh. a.
 Kristensen, *Inge* Merete Juul, Otto
 Ruds Gade 63, st., 8200 Århus N. -
 Årh. a.
 Kristensen, Margit Dalskov, Bredgade
 82, 5560 Årup, Fyn. - Fy. a.
 Kristensen, *Ulla* Dorte Guldhammer,
 Baggensengade 28 A, st., 2200 Kø-
 benhavn N. - Kbhvn.
 Kryger, Jørgen, Langtved, 5540 Uller-
 slev. - Fy a.
 Langkjær, Vibeke, Johannedsvej 48,
 3650 Ølstykke. - Frb. a.
 Larsen, *Annelise* Marie, Skovvejen 12,
 Sønderby, 4050 Skibby. - Frb. a.
 Larsen, Kirsten Høegh, Peter Høeghs-
 vej 14, 3920 Julianehåb. - Grønland.
 Larsen, Susan, Risbjerggårdsallé 84,
 2650 Hvidovre. - Kbhs. a.
 Larsen, *Søren* Christian, Karlsrudefej
 15, st., 2700 Brønshøj. - Kbhs. a.
 Lauridsen, *Jytte* Brit, Jørgen Glavinds-
 vej 2, 7200 Grindsted. - Ri. a.
 Lund, Birgit, Strandbygårde, Strandby,
 9640 Farsø. - Njyll. a.
 Lund, Ellis Normann, Margretevej 25,
 7800 Skive. - Vi. a.
 Lyck, Karin, »Birkholm«, 6385 Vester
 Sottrup. - Sjyll. a.
 Lynnerup, Vibeke, Østerbrogade 64 E,
 2100 København Ø. - Kbhvn.
 Lyshøj, Elisabeth *Irene* Bech, Bøgevej
 12, Skuldelev, 4050 Skibby. - Frb. a.
 Mazique, *Mignon* Sara, 2310 West
 McNichols, Detroit, 48221 Michigan.
 - USA.
 Metelski, Vlastimil, Viborggade 36, II,
 2100 København Ø. - Kbhvn.
 Mortensen, André Møller, Sognevej 8,
 Reerslev, 2640 Hedehusene. - Ro a.
 Motzfeldt, *Bodil* Dorthe Anna, Igalikø,
 3920 Julianehåb. - Grønland.
 Müller, *Bjørn* Valdemar, Duevej 13,
 4100 Ringsted. - Vsjæll. a.
 Møller, Dorrit Hansen, Stolpehøj 78,
 2820 Gentofte. - Kbhs. a.
 Nielsen, *Jette* Irene, Åbakkevej 23,
 Valore, 4130 Viby Sj. - Ro. a.
 Nielsen, Ole, Thorsvej 9, 3000 Hel-
 singør. - Frb. a.
 Nielsen, Steffen, Munkegårdsvej 2,
 3490 Kvistgård. - Frb. a.
 Nielsen, Susanne Møller, Kruusesvej
 31, 4220 Korsør. - Vsjæll. a.
 Nilsson, Elisabeth Løvstrøm, Stenvin-
 kelvej 4, 3000 Helsingør. - Frb. a.
 Olsen, Anders Ruud, Frihedsvej 4,
 2680 Jersie Strand. - Ro. a.
 Olsen, Inge Lise, Viskinge Børnehjem,

Vinterskolen 1972

- 4400 Kalundborg. - Vsjæll. a.
Olsen, Jorunn Kvello, Bernh. Hansensvej 3, 9000 Tromsø. - Norge.
Olsen, *Naja* Mette Sofie, Peter Olsensvej Blok 8, 3950 Egedesminde. - Grønland.
Olsen, *Susie* Anette, Birkerød Parkvej 146, I th., 3460 Birkerød. - Frb. a.
Owens, *Ramona* Gay, 319 Swan Street, Shawano, Wisconsin 54166. - USA.
Pedersen, *Ingrid* Maria, »Det Blå Hus« Smedeby, 6340 Kruså. - Sjyll. a.
Pedersen, *Kjeld* Erik, Melstedlanggade 1, 3760 Gudhjem. - Bo. a.
Pedersen, Majbrit Hedemark, Ravnholtlund, 7441 Bording. - Rgk. a.
Petersen, *Hansa* Andrea Semona, Haldersvig, 3800 Thorshavn. - Færøerne.
Rasmussen, Jens Hagemann, Holmebakken 7, 6700 Esbjerg. - Ri. a.
Rossen, Henrik, Mogens Allé 34, 2800 Lyngby. - Kbhs. a.
Rønne-Hansen, Elisabeth, Sveasvej 10, 3700 Rønne. - Bo. a.
Schälchli, Elisabeth, In den Halden, 8442 Hettlingen. - Schweiz.
Schultz, Maj-Britt, Stenløsebo 1, 3660 Stenløse. - Frb. a.
Schultz, Vibeke, Engvej 45, 2960 Rungsted Kyst. - Frb. a.
Seddiki, Mohammed, Skovgårdsvej 45, 2920 Charlottenlund. - Kbhs. a.
Sejerøe-Olsen, Marie, Klebækgård, 6640 Lunderskov. - Ve. a.
Semionsen, Kathrine *Regina* Sofie Taeltha, 3922 Nanortalik. - Grønland.
Steenholdt, *Ove* Jens Justus Gaba, Pottersvej 33, 3950 Egedesminde. - Grønland.
Stene, Bodil, Stabellsvej 5, Munkvoll, 7000 Trondheim. - Norge.
Stockner, *Jeanne* Anita, Urupvej 7, 4140 Borup. - Frb. a.
Tobiasen, Lone, Rørsangervej 66, I mf., 2400 København NV. - Kbhvn.
Traustason, *Trausti* Pétur, Presthús, Djúpavogi. - Island.
Troelsen, Ulla Stougård, Hedegård friskole, 7323 Give. - Ve. a.
Trudmarsson, Leifur *Ragnar*, Miðfelli Kornafirði. - Island.
Tyra, Becky, 309 Bay Vista Drive, Biloxi, Mississippi 39531. - USA.
Vanglund, *Kim* Allan, Halmtorvet 4, 1700 København V. - Kbhvn.
Vestergård, Inge-Lise, Hesselrød, 2890 Kokkedal. - Frb. a.
Vestergaard, *Tór* Egil Finnur, Sumba, 3890 Suderø. - Færøerne.
Wentzel, *Susanne* Valborg, Kronens Kvarter 10 A, 2620 Alberslund. - Kbhs. a.
Wiese, *Claus*, Sct. Markus Allé 5, II, 1922 København V. - Kbhvn.
Wollesen, Bent, Tovrup 22, 6440 Augustenborg. - Sjyll. a.
Würtz, Helle, Rendevej 1, 4540 Fårevejle. - Vsjæll. a.
Yoshihashi, Mitsuru, 56-3 Ichimoe Edogowa-ku, Tokyo. - Japan.

Efterårsskolen 1972

- Andersen, *Ove*, Nyvej 13, 2640 Hedehusene. - Kbhs. a.
Biltoft, Hans-Ove, Egebjerg, 4500 Nykøbing S. Vsjæll. a.
Bredahl, Paul Eric, Pæremosevej 59 A, 2750 Ballerup. Kbhs. a.
Christensen, Kim Holland, Sundbyvestervej 81, III, 2300 Kbhvn S.
Christensen, *Mads* Jørgen, Vesterhavs-gade 169, 7680 Thyborøn. - Rgk. a.
Christiansen, Ebbe Krogstrup, Ndr. Vindinge, 4760 Vordingborg. - Ststrø. a.
Frantzen, Peter Malling, Lundebjerggårdsvej 30, Skovlunde. Kbhs. a.
Hammel, Per, Ole Rømersvej 26, 2630

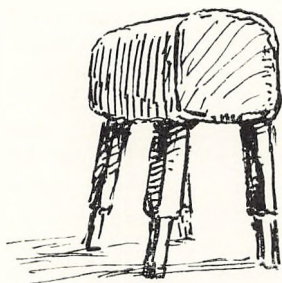
Elevlisten

- Tåstrup. - Kbhs. a.
- Hansen, Frank Pagh, Parkallé 149, 7600 Struer. - Rgk. a.
- Hansen, Jørgen, Ragnesmindeallé 15, 2600 Glostrup. - Kbhs. a.
- Hansen, *Steen* Axel, Laurits Sørensen-vej 22, III tv., 2000 København F. - Kbhvn.
- Hedegård, Mark, 1525 Leonard Street, Indianapolis, Indiana. - USA.
- Johansson, *Jens* Otto N., Assensvej 73, 5781 Espe. - Fy. a.
- Larsen, Peter, 5. Maj Plads 3, st., 5700 Svendborg. - Fy. a.
- Lund, Johannes, Hadsundvej 76, 8900 Randers. - Årh. a.
- Nielsen, Morten Thiim, Vestervejen, Nordby, Fanø. - Ri. a.
- Olsen, Thor-Ivar, Box 18, 9940 Jakobsnes pr. Kirkenæs. - Norge.
- Pedersen, *Jan* Michael, Ellestykket 28, 2450 København SV. Kbhvn.
- Petersen, Søren Kastrop, Flynderborgvej 18, 3000 Helsingør. - Frb. a.
- Rasmussen, Mikael Hasselsteen, Prins Valdemarsvej 40, 2820 Gentofte. - Kbhs. a.
- Sietam, Ole, »Bakkedal«, Lestrup, 4500 Nykøbing Sj. - Vsjæll. a.
- Skyum, *Mogens* Børge, Bag Fortet 62, 2730 Herlev. - Kbhs. a.
- Steengaard, Morten, Kalundborgvej 142, 4300 Holbæk. - Vsjæll. a.
- Sørensen, *Keld* Preben, Stigs Bjergby, 4400 Mørkøv. - Vsjæll. a.
- Ulrichsen, Jørn-Ole Kløve, Brøndby-vestervej 46, I th., 2600 Glostrup. - Kbhs. a.
- Abelsen, *Lone* Lisemarie, Poul Hansensvej 540, 3951 Christianshåb. - Grønland.
- Andersen, Benedicte, Peter Brobergsvej B 408, 3953 Godhavn. - Grønland.
- Andersen, Bente, Dybbølgade 25, II, 1721 København V. - Kbhvn.
- Andersen, Iben Klæstrup, Storegade 36, Pindstrup, 8550 Ryomgaard. - Årh. a.
- Andersen, Kirsti Zøller Ajax allé 32, 2650 Hvidovre. - Kbhs. a.
- Andersen, Lilian *Maibritt*, Blåbærvej 158, 5260 Hjallesø. - Fy. a.
- Andersen, Majbrit, Åge Sørensen-gade 6, 4800 Nykøbing F. - Ststrø. a.
- Arndal, Ane *Birthe*, Lyngø Overdrev, 3450 Allerød. - Frb. a.
- Bremberg, Ginger (Ingegerd), Liljestigen 13, 12532 Älvsjö. - Sverige.
- Boll, Inge Lise, Tøving, 7950 Erslev Mors. - Vi. a.
- Christensen, Lissi, Ulrikkenborg Plads 3, 2800 Kgs. Lyngby. - Kbhs. a.
- Christensen, Maj-Britt Lindgaard, »Granly«, Rejstrup, 8990 Fårup St. - Årh. a.
- Christiansen, *Aja* Vibeke, 38 Fallingdale, Crescent Downsview, Ontario. - Canada.
- Cilieborg, Inger Marie, Krogsager, 8965 Assentoft. - Årh. a.
- Dam, Marianne, Wieholmgård, Holløse, 3210 Vejby. - Frb. a.
- Danielsen, Jonna, Lundsgårdsvej 25, 4180 Sorø. - Vsjæll. a.
- Deitscher, Eileen, 4406 Lowell Road, Wilmington, Delaware 19802. - USA.
- Duchnik, Ulla, Ajax allé 28, 2650 Hvidovre. - Kbhs. a.
- Ernst, Anita, Jægervej 93, 2791 Dragør. - Kbhs. a.
- Fabricius, *Kirsten* Inge, Øbjerggård, Køng, 4750 Lundby. - Ststrø. a.
- Filemosen, Kristine, Gule Højhuse, Stue 3, 3921 Narssak. - Grønland.
- Foged, *Gudrun* Elisabeth, Klitgård, Nordby, Samsø. - Årh. a.
- Fortmeier, Dorte, Oldenvej 33, 2830 Virum. - Kbhs. a.
- Frank, Hanne Seehuusen, Rugmarken 29, 2860 Søborg. - Kbhs. a.
- Frederiksen, Annette Thelle, Norske allé 11, 2840 Holte. - Kbhs. a.
- Guðmundsdóttir, Dora, Skipholt 50, Reykjavik. - Island.
- Hansen, Lis Barnholdt, Nørrebrogade

Efterårsskolen 1971

- 29, mezz., 2200 København N. - Kbhvn.
- Hansen, Lisbeth, Bakkegården, 4535 Vallekilde. - Vsjæll. a.
- Hansen, Lisbeth Damgaard, Stångholmsbacken 38, 12740 Skärholmen. - Sverige.
- Holm, Anna Marie, Egebjerg, 7790 Hvidbjerg (Thyholm). - Rgk. a.
- Holmgrün, Lisbeth Senstius, Snogebakken 9, 2880 Bagsværd. - Kbhs. a.
- Hvid, Susanne, Særkærparken 157, 7500 Holstebro. - Rgk. a.
- Høyer, Pia, Sandbjergvej 3, 2970 Hørsholm. - Frb. a.
- Iversen, Lisbeth, Almegårds allé 30, I, 2770 Kastrup. - Kbhs. a.
- Jensen, Ida Foghmar, Ålholmparken 12. vej 16, 3400 Hillerød. Frb. a.
- Jensen, (*Gitte*) Karen-Birgitte, »Rosinbjerg«, Holløse, 4300 Holbæk. - Vsjæll. a.
- Jensen, Lisbeth, Fyrrevejen 6, Frederiksberg, 4180 Sorø. - Vsjæll. a.
- Jensen, Mona *Lizzi*, Strandvejen 129, 4200 Slagelse, Vsjæll. a.
- Johannesen, Halldis Margreta, Strømsten, 3811 Skopun. - Færøerne.
- Johansen, Gitte Nordhoek, Almegårds allé 30, 2770 Kastrup. - Kbhs. a.
- Johansen, *Solveig* Irene, Vester Bøgebjerg, 4220 Korsør. - Vsjæll. a.
- Johansen, Susanne Riis, Valdemarsgade 76, 4760 Vordingborg. - Ststrø. a.
- Juul, Marianne, Ølholm, 7160 Tørring. - Ve. a.
- Jørgensen, Birthe Maegård, Nordenhusevej 27, Nordenhuse, 5800 Nyborg. - Fy. a.
- Jørgensen, Elise Maegaard, Værebrovej 10, 6-1, 2880 Bagsværd. - Kbhs. a.
- Jørgensen, Jytte Højgård, Ellevej 7, st. tv., 2970 Hørsholm. - Frb. a.
- Jørgensen, Liss Bechlund, Gylfesvej 17, 3000 Helsingør. - Frb. a.
- Jørgensen, *Susanne* Birthe, Digevej 123, 2300 København S. - Kbhvn.
- Kanuthsen, Kathrine, Augo Lyngesvej 293, 3920 Julianehåb. - Grønland.
- Kiilerich, Bente, Havneallé 12 A, 8700 Horsens. - Ve. a.
- Kjærbye, Ingrid *Marianne* Rasmussen, Saxovej 42, 5000 Odense. - Fy. a.
- Kristensen, *Joan* Marianne, Birkmosevej 15, 2610 Rødovre. - Kbhs. a.
- Larsen, *Inge* Karen Elise, Snerlevej 17, 3300 Frederiksværk. - Frb. a.
- Larsen, Majbrit Bjørn, Fiskebækvej 7, 4600 Køge. - Ro. a.
- Lyberth, Jenny, Myggedalen B. 527, 3900 Godthåb. - Grønland.
- Lynge, Elisa, Johs. Dorfsvej 4, 3950 Egedesminde. - Grønland.
- Lyngkvist, Dorte, Holmevej 19, 2950 Vedbæk. - Kbhs. a.
- Munck, Alice, Lærkevej 6, Asferg, 8990 Fårup St. - Årh. a.
- Nathanielsen, *Martha* Patdlunguak, Nykirkevej B 609, 3900 Godthåb. - Grønland.
- Nielsen, *Jytte* Irene, »Bremmerstente«, Fauershøjvej, 5764 Vester-Åby. - Fy. a.
- Nielsen, Karin Kirkholm, Skolegade 10, 6740 Bramminge. - Ri. a.
- Nielsen, Lis Breum, Abildgårdsvej 36, 4430 Knabstrup. - Vsjæll. a.
- Nissen, Else, Køjstruplund 8, 3460 Birkerød. - Frb. a.
- Nygaard, Susanne, Tibirkebrovej 27, Holløse, 3210 Vejby. - Frb. a.
- Olsen, Anna-Mette, Radsted, 4990 Sakskøbing. - Ststrø. a.
- Paulsen, Jytte, Grevsensgade 16, I, 4220 Korsør. - Vsjæll. a.
- Pedersen, Anne Marie, »Fruergård«, Egeslevmagle, 4230 Skælskør. - Vsjæll. a.
- Pedersen, Joan, Ellestykket 28, 2450 København SV. - Kbhvn.
- Pedersen, Karen *Østergaard*, Ladbyvej 97, 5300 Kerteminde. - Fy. a.
- Pedersen, *Rosa Marie Holm*, »Præstmosegård«, Ulbølle, 5762 Vester-Skerninge. - Fy. a.
- Petrussen, Ulrikka, Blok P 223, 3900

- Godthåb. - Grønland.
- Plum, *Pia* Liselotte, Rolighedsvej 6, IV tv., 1958 København V. - Kbhvn.
- Poulsen, Inge *Anette* Rask, Frederiksmindevej 11, 4640 Fakse. - Ststrø. a.
- Rasmussen, Astrid Brandt, Sjølsølund efterskole, 2970 Hørsholm. - Frb. a.
- Rasmussen, Kirsten *Marianne*, Platanvej 31, 4760 Vordingborg. Ststrø. a.
- Schmidt, Cleo Pingel, Bernstorfflund allé 76, 2920 Charlottenlund. - Kbhs. a.
- Schou, *Jette* Carina, Bursø, 4930 Maribo, - Ststrø. a.
- Sørensen, Else, Skanderborgvej 179, 8382 Hinnerup. - Årh. a.
- Sørensen, Irene, Bov, 6330 Padborg.
- Sjyll. a.
- Thelle, Vibeke, Statholdervej 13, II, 2400 København NV. - Kbhvn.
- Truelsen, Jette, Norgesvej 25, 4700 Næstved. - Ststrø. a.
- Vadskjær, Minna, Mylius Erichsens allé 7, 2900 Hellerup. - Kbhs. a.
- West, Jacqueline (*Jackie*) Catherine, Keepers Cottage, Knole Park, Seven-Oaks. - England.
- Willerup, Isabella K., Hillerødsholmsallé 109, 3400 Hillerød. - Frb. a.
- Wriedt, Inge-Lise, Store Musse, 4880 Nysted. - Ststrø. a.
- Vyrdal, *Astrid* Suzanne, Otto Mønsteds-gade 1, mezz., 1571 København V. - Kbhvn.

Billederne

Elevskriftets omslag er formgivet af tekn. bogkonsulent *Viggo Naae* med vignetter af *Niels Skovgaard* (Harpemanden) og *C. P. O. Christiansen* (Kors- og dragemærket). *Emil Petersen* har udført træsnit s. 24 og stregtegninger s. 50 og 73. Træsnit s. 9 af *Tormod Kidde*. Relieffet s. 15 er fra 5. årh. og findes i Napoli (Orpheus, Euridike og Hermes). Træsnittene s. 13 og 17 af *Palle Nielsen*. Sortkridttegningen s. 28 er af *Sv. Havsteen-Mikkelsen* og »lånt« i »Dansk-færøsk Forenings« årbog 1969. Stregtegningerne s. 33 og 47 af *J. R. Hedegaard*. Blyanttegningen s. 37 tilhører Fz. Norlan og er udført af den svenske keramikker *Leon Simonsson*; tegningen hedder »The Beat Generation«. Stregtegningen af Frederiksborg Slot s. 53 er af *Axel Nygaard*. Billedet af den læsende og strikkende pige er af den svenske tegner *Katarina Gill* og »lånt« i Lærartidningen, hvorfra følgende tekst: »Parallel udvikling af hånden og hjernen bidrager til at skabe mere harmoniske mennesker«. Kortet over Island er fra den islandske regerings hvidbog om fiskeri-grænse-spørgsmålet. Træsnittet »Skovduer« s. 76 er af *Bjarne Nielsen*. De forskellige fotos er af *Bent Jakobsen* (s. 43, 59, 61, 68, 79) *Ernst Løkke* (55, 59, 67), *Torben Haugstrup Jensen* (s. 57) og fra »Paletten« 1969 (s. 21).